

Uvitatále-kàsǔ tó bhǔkù

Yàrí bhǔkù ò ì nòtù ádròdrǒ dhu tí dhu

Yàrí Uvitatále-kàsǔ tó bhǔkù nandí ní Lukà tí kátina aE. Ka kirè nga kà randí ka azà kumì atɔ mà azà kumì dòná ìfɔ nà atɔ mànà nzínzì ǒ, Yèsù ka kúgù dhu-dzidǒ.

Kǎndí ndi bhǔkù Tòfilò tí kátina aE tò. Ka kirè dhu ní ndi Tòfilò rí'ì ɔrǔ ngari ǒ arí'ì ìndrǔ nzínzì ǒ atdí Mùgirikì. Kǒvò-otù ǒ, Lukà ambénà dhu òvò dǒ pbàkrístò tí rí'ì ìnzǐ ní Pbàyàhúdì mà Pbàyàhúdì nyú tí rí'ì tsí mànà tò.

Ndi bhǔkù ò kǎndí dhu ní Yèsù Krístò adzì, ndàrà ɔrù-akpà ò tí dhu mà (1.9-11), Kàgàwà adù ìlǐlǎ-Alafí ìvì tí dhu mànà (1-2). Ndi ìlǐlǎ-Alafí ní ndi ɔbi nabhǔ Uvitatále tò, ràbhǔ Kànìsà rǔndò ndi rākǎ kóró ngari ònǎ, rǒpè ndi Yèrùsàlemà tó kigò ǒ rò, rùdà Yùdeyà tó pbìrì ò, Sàmàriyà tó pbìrì ò, ndirò ràrà àhǔ ìnzǐ ní Pbàyàhúdì-bvù màtí. Ndi bhǔkù ò ka kòtè dǒyá abhɔ nyú aE ní óyǒ uvitatále: yàrí ní Péterǔ (1-2), ndirò ní Pòlò (13-28).

Bhǔkù-nyèti ka kóhù tí dhu

- **Yèsù** ódzì, ndàrà ɔrù-akpà ò dhu-dzidǒ, kàbhà ábhàlǐ rǐ ìlǐlǎ-Alafí rǐ ìrǎ dhu nódò dhu (1.1-26).
- **Yèsù** dǒ Ídzi Màkǔrǔ ùnɔ ka kí Yèrùsàlemà tó kigò ǒ, ndirò Yùdeyà mà, Sàmàriyà mànà tó pbìrì ǒ dhu (2.1-12.25).
- **Pòlò** bhà wemberè tó abhi ǒ kà rǐ Ídzi Màkǔrǔ núnɔ Kìpurò tó pbìrì ǒ bhà tò, ndirò Gàlilayà tó pbìrì ǒ atdídhená kigò ǒ bhà tò dhu (13.1-14.28).
- **Kànìsà** ǒ pbàkǔrǔ tó wemberè tó unduta Yèrùsàlemà tó kigò ǒ (15.1-35).

- Pɔlò bhà ɔyɔ rí kisé abhi ǒ kà rǐ Ídzì Mākǔrù núnɔ Pbagìrìkí tó pbìrì ǒ bhà tò dhu (15.36–18.22).
- Pɔlò bhà ìbhù rí kisé abhi ǒ kà rǐ Ídzì Mākǔrù núnɔ Èfesò tó kígò ǒ bhà tò, Aziyá-Ngba tó pbìrì ǒ dhu (18.23–20.38).
- Pɔlò rǐ Ídzì Mākǔrù ùnɔ ìnè ndì ndíí imbi ǒ rórò Yèrùsalè mà, Kàyìsàriyà mà, Rómà mà nà tó kígò ǒ dhu (21.1–28.31).

Yèsù rǐ dhu ùyá pbìndà uvitatále tò
tdǔ ndì ndɔdzí òrù-akpà ǒ rò dhu

¹ Tòfilò pbǎlé, yà angyì ma mándí indù bhùkù ǒ, ma máwɛ Yèsù anzì kóró dhu, kǔdhè ìndrù tò dhu mà nà, ròpè ndì dóna-kpa ǒ rò, ² ràrà àhù kà rǒdzì òrù-akpà ǒ òná idhɔ ǒ. Tdǔ ndì ndɔdzí rò, kǔyá dhu Kàgàwà bhà Ìlǐlǎ-Alafí bhà ɔbì nǐ, yà fǐndà ndì ndóvò uvitatále tò abádhí rǒngò ònzì nà dhu dǒ. ³ Ndì ndóvè kòtdù ndì, ndàdù ndìngbè ɔvɛ-bvù rò dhu-dzidǒ, Yèsù itè ndì ibí otu nyú ǒ pbìndà uvitatále tò, ìfɔ kumì idhɔ nzínzi ǒ. Kǎnzì wò dhu ndí nǐ ìnè ndì ndíí ípìrǒ rò nyìkpóna nà dhu tó obhóna nìtè tí abádhí tò. Kǎránà dhu ǒvò rǒ abádhí tò òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi dǒ.

⁴ Ní atdíku, atdíkpá Yèsù mà rǐí ònyù-tsùnǎ pbìndà uvitatále mà nà rórò, kǔyá dhu abádhí tò, ndàtì: «Àpé nyìvǎ nyí Yèrùsalè mà tó kígò ǒ rò. Pbétù, nyòdɔ yà fùkù ma móvò Àbadu Kàgàwà náakò fùkù làkà. ⁵ Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì núubhónà bàtizò ìndrù tò idha nǐ. Pbétù ngúfe idhɔ dzidǒ, nyí, nyí nyí Ìlǐlǎ-Alafí tó bàtizò nálǔ.»

Yèsù rǒdzì òrù-akpà ǒ dhu

(Màt 28.18-20; Mrk 16.15-19; Luk 1.1-4; 24.33-51; Èfɛ 4.8-10)

⁶ Yěsù-tí ì nùndu kàbhà uvitatále níwú dhu kà-tsù, 'àti: «Ádrùngbálé, tí kòmbí nga ndi nyi nyi Pbaìsràyéí tó idzi nádú abádhí-fò ò ní?» ⁷ Ní, Yěsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ìnzí ní òtĕku ndi nyùni ndi idho mà, ndi kàsùmì mànà. Àbadu náatdì ka atdíró pbìndà ádrùngbànga tó obi-bvu rǒ. ⁸ Pbéù, nyí nyabáya ádrùngbànga tó obi ìlǐlǎ-Alafí rífo dùkú nínganí. Ní, nyí nyadùya òngo pbàkà ngàmbì tí Yèrùsàlemà tó kíò ò, Yùdeya tó pbìrì ò, ndìrò Sàmàriyà tó pbìrì ò, ràrà àhu ya adzi-tsù náadì ndì i.» ⁹ Wò dhu ndi ndòtè dhu-dzidǒ ní ndi Yěsù náapè ndòdzì òrù-akpà ò, àzèmbè abádhí rǎndàna rórò, àpbù ràrà ndìwi abádhí-nyìkpó ò rǒ*. ¹⁰ Ní, òko abádhí òko nyìkpóya ì ùdǐ 'àmbe Yěsù àràna òrù-akpà ò ì nga nándà dǒ rórò ní ndi, òwǒwù mùdzarù nùfǒ ròyá óyǒ alé nùuto ì abádhí-tí, ¹¹ 'adù àtìna abádhí ní: «Gàlilaya ò bhǎ, ádhu nyí nyòkò uró, nyámbe òrù-akpà ònga nándà dǒ ní? Wò Yěsù, nzínziku ò rò ndi nìvà ndòdzì òrù-akpà ò alé, náadùya ndi ányìrò àdhàdhì wò nyí nyàla kà rǎrà ányì dhu bhèyi tí.»

*Màtiyà nóvò ka kí rùwù Yudhà Ìskàriyotà dhu
(Zàb 133; Luk 24.52-53)*

¹² Wò dhu-dzidǒ, Yěsù bhà uvitatále náadù ì pbìrì dò rò, 'òwù Yèrùsàlemà tó kíò ò. Ndi pbìrì-òvò ní'ì Mizèyì-tuni, ndìrò ndi pbìrì ì'ì ìkyèrǒ Yèrùsàlemà tó kíò tírò mbèmbè atdí kilòmètèrè tí†. ¹³ Ní, abádhí nítdègu òwu ùvò Yèrùsàlemà tó kíò ò, ní abádhí atsù idza, 'adù ùpo orùnǎ rò ka kóbhòlò ányìdzá kàluga ò. Ndi kàluga ní'ì

* ^{1:9} ^{1:9} Wò ndi dhu náanzì ndi Bètàniyà tí kátina pbanga-tí arí'ì pbìrì dǒ (Luk 24.50). † ^{1:12} ^{1:12} Wòrí ní ndi sàbatù-ìdhò ò ka kavì kongò ùbhi dhu-adzì nga. Pbagiríkí t'avàna ò ka kí kàti «sàbatù tó otu» tí.

angyinārò màtí abádhí arí 'ùndü òná bilínganà kàluga. Í uvitatále ní'í PÉTERÜ, Yùwanì, Yàkòbhò, Àndèreyà, Filipò, TÛmasì, Bàrtòlòmayò, Màtayò, Yàkòbhò, Àlùfayò t'ídhùnà, Sìmonì, yà atdíđ òndì ngyénà fíyó p̀bìrì dđ ałe, ndìrò Yudhà, Yàkòbhò t'ídhùnà. ¹⁴ Abádhí andu ì atdíkpá, 'òngò 'ìtsò bilínganà atdyúya nyú nà. Ndirò, abádhí nzínzì ò ì'í átò ní'í Màriyà, Yèsù tsánà mà, ngùkpà vèbhále mà, ndìrò Yèsù t'ádóna mà.

¹⁵ Ní atdíku, kòrí ałe núundu ì mbèmbè atdí miyà dóná óyò kumì nà ałe tí rò. Ní ndì nínganí, PÉTERÜ ivà ndì ndìdè abádhí nzínzì ò, ndàdù àtìna: ¹⁶ «Àbanĩzó, dhu àkà wà yà ìlìlǎ-Alafì náavò ìlìlǎ Andítá ò dhu ràkà. Ádrùngbǎ kamà Dàwudì-otù ò, kǎvò dhu angyangyi Yudhà-okú dò rò*. Ndi Yudhà ní ndì yà Yèsù òsò rówu ałe tó p̀ìkò-dòtsíró idè ałe. ¹⁷ Ka ní'í àlě nzínzì ò ałe nyú, ndìrò kà-kàsù ní'í inè. ¹⁸ Kǎdzì atdí inga ìnzá àkà otu ò ndì ndóngyè fùrangà rǒ. P̀bétù, ndì inga ò k̀tsi, nyìna-ndri r̀p̀bì ndì wemberè tí adzi rǒ, òna r̀ìkpà ndì, tsùna m̀arámàrà ràdù ndùvò adzi-bvù. ¹⁹ Ní Yèrùsàlemà ò bhà kòrò ní'í kà-rò ndì ǹonzi dhu, 'àdù ndì inga-òvò nóvò Àkèldamà tí ávaya ò. Àkèldamà-tì ní: «Azu tó inga.» ²⁰ Zàburì tó bhùkù ò ka kándì dhu, kati:

«Kàbhà pbanga r̀ongo r̀ngù tí,

ìnzì atdí ałe mà r̀bhà ndì òná*.»

Ndirò kà r̀tina átò:

«Kàbhà kasù àbhù ka kí ngàtsi ałe tò*.»

²¹ Yà Yèsù-owù ò àlě kùbhì ùbhi rǒ màna atdíkpá ałe r̀'í inè, ²² r̀p̀è ndì ndì Yèsù r̀ì bàtizò àlù Yùwanì-fó dhu ò rò, r̀àrà àhù kà r̀dzì òrù-akpà ò òná ìdho ò. Ní, dhu

* 1:16 1.16 Zàb 41.10 * 1:20 1.20 Zàb 69.25 * 1:20 1.20 Zàb 109.8

àkă wà àlě ròvò abádhí nzínzi ǒ atdí ale, ndínǎ àlě koko tí mànà Yèsù íngbè ndì dhu tó ngàm̀bì tí.»

²³ Ní, abádhí adù óyǒ ale-ɔvò nípfò: Yòzefù mà Mátíyà nà. Yòzefù ka kanzínà átò Bàrìsabà tí, ndirò itdèta tó kǒvò ní'ì Yèsitò. ²⁴ Wò dhu-dzidǒ, PÉTERù mà náadù 'ìtsò ì ràti: «Àdrùngbǎle Kàgàwǎ, nyi nyúni kóró ale-afí ò dhu. Ní, itè pé kǎkà óyǒ ale nzínzi ǒ nyi nyú nyi nyòvò ale, ²⁵ ndínǎ uvitatále tó kasu nonzi tí yà Yudhà úbhà ngari ǒ, ndàdù àrà yà pbìndà dhu tí ndì ndúnì ngari ò.» ²⁶ Nírò ní ndì PÉTERù mà ɔdhína mànà náadù ngalà nówì. Ndi ngalà adù Mátíyà àlu, Mátíyà ràdù kǒkò atdí kumì dòná atdí nà ì núbhà Yèsù bhà uvitatále-bvu nise.

2

Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí rífo PÈndèkòtè-idhò ǒ dhu

¹ PÈndèkòtè-idhò* níitdègu àkă, ní Yèsù ná'ù ale ní'ì atdíkpá ì àndu tsùya atdí ngari ǒ ró. ² Ní kòmbómbí, awe rǒpili ɔbi nyú nà dhu bhèyi ró'ò dhu tó wògò níri ndì òrù-akpà ò rò rífo ró, ndì dhu ràdù abádhí òkò òná idza níra. ³ Nírò ní ndì abádhí ala kàzu-idà-dɔ bhèyi rólo dhu-idà-dɔ ányìdzá, ònanga ràdù ndùndò ròkò abádhí-dòtsíró. ⁴ Ní Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí nírá abádhí kóró, abádhí ràdù 'òpè 'òtè dhèdhèrò ale t'ávàna-tidò àdhàdhì ìlǎ-Alafí ní'è ka fíyò dhu bhèyi.

⁵ Wò dhu rǐ ndònzì òná idhò ǒ, yà adzì ǒ kóró pbìrì ònǎ rò íwù, Kàgàwà rǒ afíya nápbǎ Pbàyàhúdì, ní'ì inè átò Yèrùsàlemà tó kígò ǒ. ⁶ Ní, wòrí wògò ì ìrì rò,

* 2:1 2.1 Pbàgìríkí t'ávàna ǒ PÈndèkòtè-tì ní imbò kumì rí idhò isè idhò. Pbàyàhúdì tó màndu ǒ ka ní'ì Pásìka tó m̀hèndù dzidǒ rí imbò kumì rí idhò isè idhò ǒ ka kònzínà m̀hèndù (Law 23.15-21; Tòr 16.9-11).

ìndrũ náandu ì Yèsù ná'ù ale rĩ'ì ró, idho ràdù 'ùko atdíđđ ngãtsi ale rĩ abádhí ìri ávàna nyú nóte rí ró dhu-okú dō rō. ⁷ Ní, idho núuko abádhí atdíđđ, 'àdù àmbe àtìna dō: «Hòkò! Kókò róte ale kóró tí obhó Gálilayà ǒ bhà nyú? ⁸ Ní, ádhu ngãtsi ale rĩ abádhí ìri ávàna nyú nóte rí ró nĩ? ⁹ Kákà àlě nzínzi ǒ rí'ì atdíđhená ale níwũ Pbàpartè tó pbìri ò rō, Pbàmedi mà Pbàèlamù màna tó pbìri ò rō. Ndirò, ngũkpà ale níwũ Mèzòpòtàmìyà mà, Yùdeyà mà, ndirò Kàpàdòkiyà màna tó pbìri ò rō. Ngũkpà-tsí níwũ Pòtò mà Àziyà màna tó mùlengù ò rō, ¹⁰ ngũkpà ràdù ìwu Fùrùgiyà rō, Pàfùliyà rō, Mísri rō, ndirò kyèròkyèrò Líbiyà tó pbìri ǒ atdí pbanga Kùrenì tí kátina ò rō. Ndirò, ngũkpà ale íwũ Rómà tó kígò mà, Krětè tó pbìri mà, Àràbiyà tó pbìri màna ò rō. ¹¹ Atdíđhená ale ní Pbàyàhúdì nyú, ndirò ngũkpàkà ní ùgèrè tí ì nùgèrè, 'òngò Pbàyàhúdì tó somà tó Hyátá nífu ale. Pbétù, àlě kí abádhí ìri Kàgàwà anzì ádròdrò dhu tó màkũrù àwě rí àlě t'ávàna nyú ǒ ró.»

¹² Ní, idho núuko kòrí ale, fíyó ìrèta riku. Abádhí ambénà dhu òngù dō tsùyá nzínziyà ǒ, 'àmbè àtìna dō: «Wò dhu-tì nyú ní ádhu?» ¹³ Pbétù, ngũkpà ale-tsí náambénà Yèsù ná'ù ale rũnɔna dhu gàyà nónzi dō ònzi tí, 'àdù àmbe àtìna dō: «twa kókò ale òri atdíđđ.»

PÉTERÙ rĩ dhu òvo ihé-yà tò dhu

¹⁴ Nírò ní ndì Yèsù bhà uvitatále tírò ì ìkò atdíkpá atdí kumì dóná atdí nà ngũkpà ɔdhína màna rórò, PÉTERÙ apè ndòvò dhu ɔrú tũna nyú nà ihé-yà tò. Kàti: «Nyí Pbàyàhúdì tírò, ndirò nyí kóró Yèrùsàlemà tó kígò ǒ nyí nyí'ì rō, nyìkpèlè bíku nyí'ri yà ma múnɔna dhu mběyi. ¹⁵ Kòrí ale nòri nzá wò nyí nyí'èna dhu bhěyi, àlě kòko òko ìbhù adyifò-sisì kútsingá nga tó ǒ tí nídhunĩ.

16 Pbéttù, wò rí ndònzì dhu ní yà Kàgàwà bhà nabi Yòwèlè náavò ìndrũ tò dhu. Kǎti:

17 ‹Kàgàwà ràtìna: yà adzi ǒ dhu-tsù rǐ ndòdì nínganí, ma mìráya kóró alé Afídu nǐ.

Ní fùkú kpabhínzo mà vèbhínzo mànà nóongoya pbànábí tí,

Fùkú zàdhà náalaya dhu onyũ bhěyi ródzì dòyà dhu tó ófò ǒ,

Fùkú mùlà-akpá tò, madù dhu òvò ònyù ǒ.

18 Obhó tí, ndì nínganí, ma mìráya pbàkà ìnc-akpá mà, pbàkà ìnc-ayí mànà Afídu nǐ,

ràdù òngo pbànábí tí.

19 Ma mɔnzìya yà ìnzá apèna 'ònzì angyi ìndrũ-nzínzì ǒ dhu òrù-akpà-nyí rǒ,

madù wìwì ònzì yà adzi dǒ. † dhu nǐ'ya azu mà, kàzũ mà, ndirò àpbù bhěyi ùtì ìkò mànà.

20 Tdũ wò ndì Ádrùngbǎlè Kàgàwà bhà ìdhò náaká rò, adyifò nũugèrèya ndì ndòngò ìndò tí,

ndirò àbì nũugèrèya ndì ndòlù azu bhěyi.

Ndì ìdhò nǐ'ya ádrùngbǎ ìdhò nyú.

Ndirò, ndì ìdhò nǐ'ya Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù rǐ ndàvǐ kpangba òná ìdhò.

21 Nírò ní ndì Kàgàwà araya òvòna nànzì ìngbàtí ìlì ndì alé mà nígu rǒ*.>

22 Nyí Pbàìsráyélí tó pbìrì ǒ bhǎ, nyèrì yà ma múncɔna fùkù dhu. Kàgàwà nítè wà dhu ndì rópì ndì Yèsù, yà Nàzàretì tó kígò ǒ alé. Obhó tí, kǒtù ǒ, Kàgàwà ónzì wà wìwì mà, yà ìnzá apèna 'ònzì angyi ìndrũ-nzínzì ǒ dhu mànà, ndàdù ize nítè nzínzìkũ ǒ. Ní nyí nyúni † dhu mběyi nyú. 23 Wò ndì alé ka kipfo kabhũ fukú, àdhàdhì yà angyangyi Kàgàwà udhé, ndirò angyangyi kǎpí dhu

* 2:21 2.21 Yòw 3.1-5

bhëyi. Ní, nyí nyípfó ka, nyǎbhu inzá àpè Kàgàwà ùnǎ ale ròhò, 'ùtǒ mùsàlabhà dǒ. ²⁴ Ka kótudù ka, pbétù Kàgàwà ádù kàbhu rìngbè ndì ɔve-bvù rò, ndi dhu ràdù kàbhu ràhù ɔve tó àpbè ǒ rò, ìmbǎ ɔve ní'ì ɔbi nà kà dǒ nídhunǎ. ²⁵ Obhó tí, ádrùngbǎ kamà Dàwudì náavò dhu kǒkú dò rò, ndàti:

«Ma mongónà Ádrùngbǎle Kàgàwà àla ɔnzidú bìlìnganà. Kà rǎ'ì inè idú fangà dònǎ rò, ní ùdúnga rǎ nzǎ ìvi ɔdɔ nǎ. ²⁶ Kònnǎ wò dhu-okú dò rò ní ndi afidu rǎ'ì dhèdhe nà, dhèdhe tó ɔte ràdù ì'ì idàdu dǒ.

Ndirò ma mùni wà dhu, ɔve-bvù màtí ngbǒdu radiya inga t'ódota nà tí.

²⁷ Obhó tí, nyi nyubhàya nzǎ afidu ràdi ɔve-bvù.

Ndirò, nyi nyadùya nzǎ ima, pbùkù ìlǎle ale-abvò nyú nùbhà ròmò ibhu ò.

²⁸ Nyi nyitè wà ípirǒnga tó otu idù, ndirò, ɔnzinù ma mí motù nínganǎ, idhèdu níkaya ndì atdí dǒ nyú* .»

²⁹ Tdí dǒ Péterù adù àtìna ihé-yà nǎ: «Ɔdhídù, ma mòzè mòvò dhu kpanjangba fùkù àlě t'ábhunà-nzìnzì, ádrùngbǎ kamà Dàwudì-okú dò rò: kǎvè, kadù ndòtdù. Ndirò indo màtí, kǎ-dzìdɔ rǎ'ì inè àlě-rábvù. ³⁰ Pbétù ka ní'ì Kàgàwà bhà nabi. Ní, kǎni dhu angyangyi Kàgàwà ratsò dhu ndàti, ndì rìliya kàbhà pbàdzukuru nzìnzì ǒ atdí ale ràdi kǎri dǒ ádrùngbǎ kamà tí. ³¹ Ádrùngbǎ kamà Dàwudì náala ndì nɔnzìya dhu angyangyi. Ní ndi dhu bhëyi ní ndi kǎvò dhu angyangyi Krístò níngbèya ndì ɔve-bvù rò dhu dǒ. Kǎti:

«Kàgàwà nùubhàya nzǎ ka ɔve-bvù.

Ndirò, kǎ-bvò nócómóya nzǎ ibhu ò* .» ³² Kàgàwà abhù wà wò ndi Yèsù rìngbè ndì ɔve-bvù rò. Ní àlě'ì

* 2:28 2.28 Zàb 16.8-11 * 2:31 2.31 Zàb 16.10

kóró, àě ní ndi dhu tó ngàmbì. ³³ Nírò, Kàgàwà ábhù wà ka ròdzì òrù-akpà ò, ràdù àdi fíndá fangà dònǎ rò. Ndirò, kǎkò wà yà Àbanà akò fíndá làká ìlǎ-Àlafí. Ní, kírǎ wà mà kà nǎ. Wò ndi ìlǎ-Àlafí rǎnzina dhu ní ndi wò nyǎ nyálàna nyǎdù àmbe ìrìnà dǒ kòmbí. ³⁴ Ádrùngbǎ kamà Dàwudi núupò nzá òrù-akpà ò, pbétù kǎti:

«Ádrùngbǎle Kàgàwà náati pbàkà Ádrùngbǎle nǎ:

Ádǐ pbàkà fangà dònǎ rò,

³⁵ rǎrà àhù ma mí pbùkù òmvù nábhù nyòbè dòya dhu ò*.» ³⁶ Nírò, kóró Pbàisràyélí tó pbìrì ò bhà náká ì rùni dhu mběyi nyú, Yèsù wò nyǎ nyábhù kutò mùsàlabhà dǒ ale, ní Kàgàwà rábhù wà róngò Ádrùngbǎle tí, ndirò Màsiyà tí.»

³⁷ Ní, wò Péterù òvò fíyò dhu ì ìrì rò, ndi dhu náasù ihé-yà atdíð. Ní abádhí adù dhu ìvu Péterù mà ngǔkpà uvitatále mànà-tshù, 'àti: «Àbanǎnzó, mà màkǎ mǒnzì dhu ìngbàtí?» ³⁸ Ní Péterù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyùgèrè nyǎ nyùbhà fùkù nzéenga. Ndirò nyálù bàtizò Yèsù Krístò-òvò rǒ, ndínǎ Kàgàwà ubà tí fùkù nzéenga, nyǎdù kàbhà ìlǎ-Àlafí tó perè náko. ³⁹ Obhó tí, Ádrùngbǎle Kàgàwà náakò ndi làká fùkù fùkù nzónzo mànà. Ndirò kǎkò ka átò yà ndi ndúnzina kóró ale, yà itse arí ì rùkù rò tò.»

⁴⁰ Péterù unò ábhò ngǔkpà dhu nyú tdítð abádhí tò, ndínǎ abádhí nabhù tí rà'ù ndi ndùnò dhu, ndirò ndínǎ abádhí-afí nabhù tí ròtsi obi. Kǎvò dhu abádhí tò, ndàti: «Nyábhù nyǎ Kàgàwà rìgù nyǎ, ìnzǎ nyǎ nyabá tí kǒkò nzéere ale tó ófò.» ⁴¹ Wò Péterù unò dhu nà'ù ale kóró náadù bàtizò à'ù kubho fíyò. Ní ndi nínganí, Yèsù ná'ù ale-bvu níisé ndi mbèmbè ìbhù lufù ale nǎ. ⁴² Ní ì ale

* 2:35 2:35 Zàb 110.1

náapbá afíya atdíđǎ, 'òngò Yèsù bhà uvitatále rǔdhèna fíyò dhu ìrì. Abádhí andu tsùya, 'òngò òko atdíkpá, 'òngò dhu ònyù atdíkpá, ndírò 'òngò 'ìtsò atdíkpá.

Yèsù ná'ù ale nóongónà òko tí dhu

⁴³ ǪǪ ongónà ìsǐ kóró ale ò, yà Yèsù bhà uvitatále rǔnzina yà ìnzá apèna 'ònzì angyi ìndrǔ-nzínzì Ǫ dhu mà, abádhí rǔnzina wíwì màná dhu àlǎ ì í rò. ⁴⁴ Kóró ale, yà Yèsù ná'ù, nóongónà òko atdíkpá. Ndírò, abádhí ongónà foyá dhu ùlì atdíkpá kàsùya nǒnzì tí. ⁴⁵ Abádhí ongónà foyá dhu-tsí mà foyá ongyéngá màná núdzi, 'àdù ì òngyè fùrangà nùndò foyá, ngàtsi ale ràbà ka dzùnàna nyù ònzì rádù dhu-bvùtí. ⁴⁶ Abádhí ongónà tsùya àndu kóró idhò Ǫ Kàgàwà bhà idzá. Ndírò, abádhí ongónà idzàya ònà ònyù nónyù atdíkpá dhèdhe nyù nà, ndírò atdí afíya nyù nà. ⁴⁷ Abádhí ongónà Kàgàwà ìlè, kóró ale ràdù abádhí ìfù. Ndírò, yà ìnga náarúbho dhu bhèyi, Ádrùngbàle Kàgàwà nóongónà àrà abádhí-bvù níse rǒ yà Ǫwùtána tí ndì nà'ù ale nì.

3

PÉTERÙ mà Yùwanì nà rǐ atdí òtsòtsù ale nígù dhu
(Kas 4.9-22; 9.32-35; 14.8-10)

¹ Atdíku, PÉTERÙ mà Yùwanì nà náava ì ndínì ì owu tí 'ìtsò Kàgàwà bhà idza Ǫ rò, arùgyètdí adyifò-sisì adyídǎ nga tó Ǫ. ² Ní, Kàgàwà bhà idza ka kótsù òná tsàtsù-tí, abádhí atù òtsòtsù rórò ka kugu atdí ale. Wò ndì tsàtsù-Ǫvò nì'ì «Àyàya Tsàtsù.» Bilinganà ka kongónà ndì ale nítdu, kiwù ìlìnà ràdì ndì tsàtsù-tí, ràmbè mùdzùnà núnzi dǎ anyì dza rótsù ale-fó. ³ Ní, wò ale itdègu PÉTERÙ mà Yùwanì nà nálá Kàgàwà bhà idza rótsù ró, ní kǎdù ndòpè ndàmbe dhu ùnzi dǎ abádhí-fó. ⁴ Ní, PÉTERÙ mà

Yùwanì nà nùudí nyìkpóya wò ale rǒ, Péterù ràdù àtìnà kà nǐ: «Ándà pé dòkà nga.»⁵ Ní wò ale adù abádhí dò nga nándà atdyúna nyú nà, dhu òdò ndì ndí ndíndí ndì ndabá tí abádhí-fó dhu-okú dò rò. ⁶ Pbéù, Péterù adù àtìnà kà nǐ: «Ma mí ì ìmbǎ ɔrò mà, ndìrò fùrangà tí kátina suma mà nà màtí. Indù ma mábhùna ní fudú rí ì dhu kèlě. Ní ma mátina ìnyi nǐ: «Nàzàretì ǒ ale Yèsù Krístò-ɔvò rǒ, ívǎ nyì nyidè, nyadù ùbhi.»

⁷ Wò dhu-dzidǒ, Péterù adù wò ale àlù fangà tó ɔtsùna rǒ, ndìvǎ ɔrù. Ní uró rò tí, kà-pfò mà kà-pfò-kìlìtǎ mànà náadù ɔbi nába. ⁸ Ní wò ale ìbe ndì ndidè pfǒna dǒ, ndàdù abhi ɔpè. Àbadhi mà náadù ɔtsù atdíkpá Kàgàwà bhà idza, Péterù mà Yùwanì mànà nà. Ní àrà ndì ndàrà rórò, wò ale ambénà ndòbhè dǒ òbhè tí, Kàgàwà nílè ndì ndí rórò. ⁹ Kàgàwà bhà idzá ì ì kóró ale náala ka ùbhí rúbhi ndàdù àmbe Kàgàwà ilè dǒ ró. ¹⁰ Ní, abádhí itdègu kùnǐ yà Kàgàwà bhà idza tó «Àyàya Tšàtsù» tí kátina tsàtsù-tí arádi ndàmbe mùdzùnà ùnzi dǒ ìndrù-fó ale tí, ní ɔdò níisí abádhí ò, idho ràdù abádhí ùkò atdíǒ wò ale rǒ ndì nònzì dhu-okú dò rò.

Péterù rǐ dhu ɔvò ihé-yà tò dhu

(Kas 2.22-36; 4.5-12; 5.30-32)

¹¹ Wò ale náapbá ndì atdíǒ Péterù mà Yùwanì mànà rǒ. Ní abádhí adù ɔwu atdíkpá, 'òwù òko Kàgàwà bhà idza tó mbàrazà-tsìnǎ. Ndi mbàrazà-ɔvò nǐ «Ádrùngbǎ kamà Sòlòmònì bhà mbàrazà.» Nìrò ní ndì ìndrù náadù itse, ì rǎndu ì abádhí-tí, idho ùkò ì atdíǒ dhu-okú dò rò. ¹² Ní, Péterù itdègu wò dhu àlǎ, náadù dhu ìvu abádhí-tsù ndàti: «Nyí, Pbàìsràyélí tó pbìrì ǒ bhà tírò, ádhu nyí nyàbhù nyí idho rùkò nyí wò ale ɔgù dhu-okú dò rò nǐ? Ndirò, ádhu nyí nyùdǐ nyìkpókù ròkǎ, nyámbe màndà dǒ fàkǎ ádrùngbǎnga tó ɔbi nǐ mà

màbhũ ka rògù dhu bhěyi nǎ? Ndirò ngàtsi nǎ, Kàgàwà ózè dhu ònzi mã marí dhu-okú dò rò mã màbhũ ka ròpè ndùbhi dhu bhěyi nǎ? ¹³ Àlě t'ábhúna Àbràhamù, Ìsakà, Yàkòbhò mà tó Kàgàwà ní ndi p̀b̀indà inɔ-akpà Yèsù Krístò, yà nyǎ nyípfo nyǎbhũ òmvù-fó ale nòɔvò nàbhũ rilè ndi. Nyǎ nyuvó nyǎ l̀walì Pìlatò rǒ ìnzǎ ka níkòlò tí imbi ò rò, àzèmbè iwà àbadhi òtdì kà-ànyǎ ndíní ndi ndikòlò tí rórò. ¹⁴ Nyǎ nyadhò yà Kàgàwà-nyǎkpó ǒ ìlǎ ale nyú, ndirò obhónángatále nyú, nyǎdù abvo òkye arí ale nyú nàbhũ kikòlò imbi ò rò. ¹⁵ Ní ndi dhu-otù ǒ, nyǎ nyǎbhũ kohò ale ní yà ípìr̀ɔ̀nga nàbhũ arí ìndrù tò ale nyú. P̀b̀étù, Kàgàwà ábhũ wà ka r̀ng̀bè ndi ɔve-bvù rò. Ní mã ní ndi dhu tó ngàmbi. ¹⁶ Wò nyǎ nyálǎna ale nyǎ nyúni wà mběyi nyú. Ní ka nàbhũ ràbà ɔbi dhu ní yà mã mã'ù Yèsù-ɔvò bhà ádr̀ng̀bǎnga tó ɔbi. Yèsù ná'u ka kí dhu nàbhũ ndi ka rògù atdíđ wò nyǎ nyálǎna dhu bhěyi.

¹⁷ Ní àbanǎnzó, kòmbí mã mùni wà dhu wò nyǎ nyónzì f̀k̀k̀ú ádr̀dr̀ò ale mànà Yèsù rǒ dhu, ní nyǎ rónzì ìnzá nyǎ nyùni nga dhu-okú dò rò. ¹⁸ P̀b̀étù, wò Kàgàwà ádù ònzìnà kà-rǒ dhu ní yà angyangyi ndi ndavò kóró p̀b̀indà p̀b̀anábí-otù ǒ dhu. Kǎti p̀b̀indà M̀sìyà rabáya àp̀b̀è*. ¹⁹ Nírò, nyùgèrè nyǎ nyǎbhà f̀k̀k̀ú nzéɛnga, nyǎdù ìngo Kàgàwà-tí'ò, ndíní kǎdù tí f̀k̀k̀ú nzéɛnga níndò. ²⁰ Ndi dhu bhěyi ní ndi Ádr̀ng̀bǎle Kàgàwà rǎ nyǎ nyǎ nyǎsò òná kàsùmì nàbhũ ràkǎ, ndàdù Yèsù, yà angyangyi ndi ndapè M̀sìyà nívi r̀rà f̀k̀k̀ú. ²¹ Kòmbí dhu àkǎ kà ràdi òr̀-akpà ò, r̀rà àhũ Kàgàwà rǎ kóró dhu-tsí nùgèrè r̀ng̀ò ɔwùtána tí òná idhò ò. Kàgàwà avò wà ndi dhu angyangyi nyú p̀b̀indà ìl̀l̀l̀ p̀b̀anábí-otù ǒ*.

* 3:18 3:18 Luk 24.26-27 * 3:21 3:21 Ìsa 34.4; 51.6; 65.17

²² Obhó tí, Músà ati: «Ádrùngbǎle fùkú Kàgàwà nípfoya ìma bhèyi atdí pbìndà nabi fùkù nzínziku ǒ rò. Ní dhu akáya nyǒngò kà rǔnɔna fùkù kóró dhu níri. ²³ Ìnzí róngo ndi nabi rǔnɔna dhu ìrì ale-tse nótđì Kàgàwà rǒngo àdù kóró pbìndà ale nzínzi ǒ rò*.»

²⁴ Péterù adù dhu ìse átò ihé-yà tò, ndàti: «Kàgàwà bhà pbànábí kóró, ròpè ndi sàmolè rǒ rò, ràrà àhù dzina dǒ uvò kóró ngǔkpà pbànábí ò, náavò dhu átò ì idho ǒ ì nɔnziya dhu dǒ. ²⁵ Nyí ní pbànábí tó inzo. Ní kǒkò pbìndà pbànábí-otù ǒ Kàgàwà anzì làká ní kǎnzì fùkù. Ndirò nyí nyùngbò wà nyí Kàgàwà nà yà abhúkù mànà Kàgàwà mà núungbò ì dhu-otù ǒ. Obhó tí, Kàgàwà ati Àbràhamù nǐ: «Pbùkù pbàdzukurù-otù ǒ, ma masoya yà adzi ǒ rùgànda-tsù kóró*.» ²⁶ Ndi dhu bhèyi ní ndi Kàgàwà ìvì pbìndà ìnɔ-akpà Yèsù Krístò fùkù wemberè tí, ndíní nyí naso tí ndàbhù nyí nyùgèrè nyí nyùbhà fùkú nzérɛnga.»

4

Péterù mà Yùwanì nà núsò ka kí, kadù dhu òngù tsùyá dhu

¹ Wò Péterù mà Yùwanì nà rǐ dhu òvò ihé-yà tò òná kàsùmì ǒ ní ndi pbàkùhání mà, Kàgàwà bhà ìdza-ngbò òdɔ arí sàndìrì tó ádrùngbǎle ale mà, Pbàsàdùkáyó mànà núuto ì ányìrǒ. ² Ní, abádhí-ìdhè níika nzá ndi wò Péterù mà Yùwanì nà rǐ dhu ùdhé ihé-yà tò Yèsù ìngbè ndi ɔve-bvù rò dhu dǒ rò. Ndi dhu rǐtèna dhu ní ìkye ùvǔve ale rǎdù ìkye dhu, ndirò ùngbè ùvǔve kùtdǔ ì ale rǎdù ùngbè ɔve-bvù rò dhu. ³ Ní, abádhí adù Péterù mà Yùwanì nà núsò. Ní ìnga rǎtì nídhuní,

* 3:23 3.23 Tòr 18.15,18,19

* 3:25 3.25 Ɔpt 22.18; 26.4

abádhí adù PÉTERÙ mà Yùwanì nà nùlí imbi ò, ràrà àhù tsútsá nínnganí nga ò. ⁴ Pbéù, ihé-yà nznzi ò ábhò ale nyú, kòkò óyò ábhàlì rùdhèna ìndrù tò dhu nìrì, náa'u Yèsù, ndì dhu ràdù Yèsù ná'ù ale-bvù nábhu rìsè ndì, ràhù mbèmbè imbò lufù ale tí.

⁵ Tsútsá nínnganí, Pbayàhúdí tó ádròdrò ale mà, pbàkùrù mà, Músà bhà Úyátá tó màlímó mànà náandu ì Yèrùsàlemà tó kíò ò. ⁶ Abádhí náandu ì atdíkpá pbàkùhání tó ádròdrò ale dò kamà Anà mà, Kàyafa mà, Yùwanì mà, Àlìsandurù mà, ndìrò pbàkùhání tó ádròdrò ale dò kámá-idzà ò bhà mànà. ⁷ Ní, kòkò ì nàndu ale náavi PÉTERÙ mà Yùwanì nà kiwù nà nznziya ò, 'adù dhu òpè 'òngù tsùyá. Abádhí atì: «Nyí nyú, nyí nyígù wò òtsòtsù ale àdhi bhà ádrùngbànga tó òbì nì, ndìrò àdhi-òvò rò?»

⁸ Ní, Kàgàwà bhà ìlìl-Àlafí nírá PÉTERÙ, ràdù dhu àdu abádhí tò, ndàtì: «Nyí ádròdrò ale mà, pbàkùrù mànà tírò, ⁹ kòní indo nyí nyí dhu òngù tsùká wò òtsòtsù ale rò mà mónzì ídzìnga mīgù ka dhu-okú dò rò. ¹⁰ Nyí nyàkà nyùni, nyí kórò Pbaìsràyélí tó pbìrì ò bhà mànà dhu ní, nyí nyábhu Yèsù Krístò, Nàzàretì tó pbanga ò ale, kutò mùsàlabhà dò dhu. Ní, Kàgàwà adù wà kàbhu rìngbè ndì òvè-bvù rò. Kòvò-okú dò rò nga ní ndì wò ale idè onzìkù ídzì rò rò nì. ¹¹ Ndì Yèsù ní ndì Kàgàwà bhà Andítá nóvò dhu okúna dò rò ndàtì: <Yà nyí nyabvù igi odu, nyí, idza òru arí ale tírò, ní ndì òngò idza-pbìdò nóvò rádù odu tí*.>

¹² Ògù ràdù ndàbà kòtù ò tí atdírò, ìmbà ngàtsi ale-òvò rí'ì yà adzì ò atdí màtí, yà Kàgàwà íbhò ndínì ìndrù ugù tí otùna ò nídhunì.»

* 4:11 4.11 Zàb 118.22

¹³ Ní wò dhu bhěyi PÉTERÙ mà Yùwanì nà àdu dhu fíyò ìmbà òyá ɔdó na dhu náadù Pbàyàhúdì-bvù ádròdrò anya ìtdì arí ale àbhu idho rùko atdídò. Ndirò, abádhí asù dhu PÉTERÙ mà Yùwanì nà ràrì ìnzá ìnga nùni ndirò ìnzá dhu nózù ale. Ndirò abádhí asù dhu átò Yēsù mànà arúbhi ùbhi rò atdíkpá ale ràrì í. ¹⁴ Pbétù, wò ògògù òtsòtsù ale nálà ì í nzínziya ǒ idè ró rò, abádhí rùnɔna dhu náadù àwí àwí tí. ¹⁵ Ní, abádhí adù PÉTERÙ mà Yùwanì nà návi rùvò dhùwaní-dzà ò rò, 'adù 'òpè 'àgò ì nzínziya ǒ. ¹⁶ Abádhí ambénà àtìnà dǒ nzínziya ǒ: «Àlě kí kòrí ale ònzi ìngbà dhu bhěyi? Obhó tí, Yèrùsàlemà tó kigò ǒ bhà kóró nùni wà wò abádhí ònzi wiwì mběyi nyú. Ní, àlě kí nzí adù ndi dhu àgò. ¹⁷ Pbétù, dhu àkà nzá ndi dhu-òyí rùgà ndi kóró ale nzínzi ǒ. Àlě kàkà àlě rèsò abádhí ìnzí Yēsù-ɔvò nati tí tdítđ atdí ale-bì ǒ màtí.»

¹⁸ Ní wò dhu-dzidò, kǒkò ádròdrò ale adù PÉTERÙ mà návi ritsù tdítđ tìya ò. Abádhí adù dhu ìso PÉTERÙ mà tò ìnzí Yēsù-ɔvò nati tí akekpá màtí, ndirò ìnzí dhu nudhè tí tdítđ ìndrù tò Yēsù-ɔvò rò. ¹⁹ Pbétù, PÉTERÙ mà Yùwanì nà náadù dhu àdu abádhí tò, 'àti: «Nyòtdì pé yà anya nyí nyú tírò. Ádhu Kàgàwà-nyìkpó nòfò: tí kirì tsùkú dhu, ndirò, tí kirì tsùnà dhu? ²⁰ Mǎ'í na ní ndi, ìnzí mǎ màdù iwà mǎ màla dhu mà, ndirò iwà mǎ mìrì dhu mà nòvɔ mǎ mí ìndrù tò dhu nùbhà.»

²¹ Ní, abádhí dǒ ì òrù tdítđ dhu-dzidò, kǒkò Pbàyàhúdì tó ádròdrò-anya ìtdì arí ale náadù abádhí ùkòlò ròwù. Í ádròdrò ale ala nzá abádhí dǒ ì í anya òtdì okúna dò rò atdí dhu mà. Obhó tí, kóró ale adù òko 'àmbe Kàgàwà ilè dǒ wò ndi nònzì dhu-okú dò rò. ²² Wò ndi PÉTERÙ mà Yùwanì nà náanzì wiwì ròná 'ìgù ale ní'ì iwà pbìndà atɔ ísè ndi ròsè ìfɔ kumì atɔ dònǎ ale.

Yèsù ná'ù ale rǐ 'ìtsò Kàgàwà rǒ dhu

²³ Ì ka kùkòlò dhu-dzidǒ, Péterù mà Yùwanì nà náadù òwu odhíya rǐ'ì i, 'àdù yà pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, pbàkùrǔ mànà nóvò fíyò dhu náwe abádhí tò. ²⁴ Ní wò dhu ì ìrì rò, kǒkò Yèsù ná'ù ale náadù 'ìtsò Kàgàwà rǒ, 'àti: «Ò Ádrùngbǎlé, nyi nyanzi ndi òrù-akpà mà, yà adzi mà, ádròdrǒ rèrù-abábá mànà òyá arí kóró dhu mànà. ²⁵ Pbùkù Ìlǐlǎ-Alafí nǐ nyi nyabhù pbùkù ino-akpà, abhukà, ádrùngbǎ kamà Dàwudì ròvò dhu ìndrǔ tò. Kǎti:

«Ádhu wò dhu bhèyi inzá Kàgàwà núni ale-tsi àva ndi nǐ? Ndirò, ádhu ìndrǔ òko 'àmbè ìmbǎ tǐya nà dhu ùdhe dǒ ndínǐ ì onzi tí nǐ?

²⁶ Yà adzi ò ádròdrǒ ale nóbhòlò wà ì ìla t'úgyeta tò. Ndirò, kámá nádù wà 'ìrì atdíkpá, ndínǐ ì ugye tí ì Ádrùngbǎle Kàgàwà nà, pbìndà Màsiyà mànà* .» ²⁷ Obhó tí, ádrùngbǎ kamà Hèròdè mà, Ìwalì Pòtiyò Pilatò mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdì mà, Ìsràyeli tó pbìrì ò bhà mànà núndu wà ì yàrí kíò ò. Abádhí ùndu ì, ndínǐ ì ugye tí Yèsù, pbùkù Ìlǐlǎ ino-akpà, yà nyi nyú nyi nyútri ale. ²⁸ Ndi dhu bhèyi ní ndi abádhí ònzì pbùkù ádrùngbǎnga tó òbi nǐ yà nyi nyú nyi nyudhè ndirò nyi nyazè rònzì ndi angyangyi dhu. ²⁹ Nírò kòmbí Ádrùngbǎle Kàgàwǎ, ándà pé kǒkò ale rǎpàna 'ònzì rǒká dhu. Ábhù pbùkù ino ròwù pbùkù ote òvò rǒ ìndrǔ tò ìmbǎ òyá odó na. ³⁰ Ígba otsúnù, ndínǐ ìndrǔ nígú tí, ràdù wíwí mà, yà ìnzá apèna 'ònzì angyi ìndrǔ-nzínzì ò dhu mànà nónzì pbùkù Ìlǐlǎ ino-akpà Yèsù-òvò rǒ.»

* 4:26 4.26 Zàb 2.1-2

³¹ Ní Yësù ná'ù kǒkò ale nítdègu itsòta nító, ní yà abádhí ì'ì ì àndu ì ró nga náadù ndòpè ndivi, Kàgàwà rádù abádhí ìra pbìndà Ìlǎ-Alafí nǐ. Ní, abádhí adù 'òpè 'ùnò Kàgàwà bhà òte ìmbǎ òyá òdó na.

Yësù ná'ù ale rǐ foyá dhu núlǐ atdíkpá ròngò dzùnàya ònzì dhu

(Luk 12.33; Kas 2.44-47; 2Kò 8.13-15; 1Yù 3.16-19)

³² Yësù ná'ù ale ní'ì atdí ale bhèyi afíya mà, atdyúya mànà ò rò. Atdí ale mà abádhí nzínzì ò nóongónà nǐ fóná dhu àtì pbìndà dhu nyú tí. Pbétù, abádhí ongónà kóró foyá dhu núlǐ atdíkpá. ³³ Abádhí ongónà àdù Ádrùngbǎle Yësù ingbè ndì òve-bvù rò dhu tó màkùrù nóvò ìndrù tò ádrùngbǎ òbi nyú nà. Ndirò Kàgàwà ongónà àdù abádhí àso kóró atdíǒ. ³⁴ Dhu òtdì ndì róná ale ní'ínà mbǎ abádhí nzínzì ò atdí màtí. Obhó tí, inga nà ale mà kóró, idza nà ale mànà kóró, nóongónà ì dhu-tsí núdzi, 'àdù iwu ì òngyè fùrangà nà, ³⁵ 'ùbho Yësù bhà uvitatále-fó. Ì uvitatále ongónà àdù ndì fùrangà núndò kóró ale tò, ngàtsi ale ràbà ka dzùnàna ònzì rádù dhu-bvùtí.

³⁶ Ndi dhu bhèyi tí, Yòzefù tí kátina atdí Mùlawì ní'ì inga nà. Ka ní'ì Kìpurò tí kátina pbìrì ò ka kugu ale. Yësù bhà uvitatále ongónà àdù kànzi átò Bàrnabà tí. Bàrnabà-tì ní ìndrù-afí òpè arí ale. ³⁷ Ní kǎbhù pbìndà inga kodzi, ndàdù ìrà ndì fùrangà nà, ndìrà àbhù nà Yësù bhà uvitatále-fó.

5

Ànàniyà mà pbìndà tsìbhále Sàfirà nà rǒ ndì nanzì dhu

(Tòr 23.21-23; 2Ká 5.20-27; Kas 4.35-37)

¹ Pbé̀tù, Ànàniyà tí kátina ale mà níri ì p̀b̀ndà tsìbhále Sàfirà nà 'àbhù f̀iyó inga kodzi. ² Ní, Ànàniyà idyi ndi inga ka kodzi róná f̀uranga-r̀orò f̀indà, iwà p̀b̀ndà tsìbhále ùni átò r̀orò. Wò dhu-dzidò, kãdù àrà ndi f̀uranga-go àbhù Yèsù bhà uvitatále-fó. ³ Ní PÉTERù ivú dhu Ànàniyà-tsù, ndàti: «Ànàniyã, ádhu nyi nyàbhù pfómvo Sitanì r̀irã afínù nĩ? Nyi nyùtrã Kàgàwà bhà ìlìlã-Alafí, nyadù inga nyi nyàbhù kodzi rò nyi nyàbà f̀uranga-r̀orò nídyi indù. ⁴ Inzá nyi nyàpè ndi inga àbhù kodzi rò, ka nĩ'ì t'òbhó p̀b̀ukù? Ndirò, iwà màtí nyi nyàbhù ka kodzi rò, nyi nyòngyè f̀uranga nĩ'ì t'òbhó p̀b̀ukù kèlè? Ní, ádhu nyú nyi nàbhù nyonzi dhu wò dhu bhèyi? Nyi nyùnò nzá tìtò ìndrù tò, p̀b̀étù nyi nyùnò ka Kàgàwà tò.»

⁵ Ní wò PÉTERù ùnò dhu ndi ndirì r̀orò tí, Ànàniyà níitsi obvò, ndadù òvè dòtsí. Ní kóró ale, wò Ànàniyà r̀ò ndi nònzi dhu niri ò odo isí atdíó. ⁶ Wò dhu-dzidò, kpabhínzo adù iwu, 'àkpòrò Ànàniyà-abvò-ngbò mberù* ò, 'àdù òwu òtdùnà.

⁷ Mbembè ìbhù adyifò-sisì tí Ànàniyà òvènà ró adyifò-sisì ùdà r̀orò ní ndi, kàbhà tsìbhále, Sàfirà náatsù t̀dítò PÉTERù mà-tì'ò. Kùni nzá p̀b̀ndà ale r̀ò ndi nònzi dhu. ⁸ Ní, PÉTERù ivú dhu kà-tsù, ndàti: «Éno pé! Tí nyi nyàbhù inga kodzi róná f̀uranga-bvù yà?» Ní, Sàfirà adù dhu àdu ndàti: «Ì! Ka ní wò.»

⁹ Ní PÉTERù adù àtina Sàfirà nĩ: «Nyí nyàdù nyiri ìngbà dhu bhèyi p̀b̀ukù ale nà, nyòwù Kàgàwà bhà ìlìlã-Alafí nyú nútra? Ándà! Kòní p̀b̀ukù ale òtdù òwu kpabhínzo r̀itsù kòkò dõ. Ní, abádhí r̀ì abvònu itdu átò, 'òwù òtdùnà.» ¹⁰ Uró rò tí, Sàfirà níitsi gbùu

* 5:6 5.6 Ndi mberù-tidò nĩ'ì abvo-ngbò t'ákpòròta tò tí ka kapì.

obvò PÉTÈRÙ-ònzì, ndàdù òvè dòtsí. Ní, idza ì ìtsù rò, kpabhínzo adù Sàfirà òtù iwà òvè ró, 'àdù kǎ-bvò ìtdù, 'òwù òtdùná átò yà kàbhà ale ì òtdùná ró.

¹¹ Ní, ɔdɔ níísí atdíđǒ kànísà ò, wò Ànàniyà mà Sàfirà nà rǒ ndì nònzì dhu ì ìrì rò.

Yèsù bhà uvitatále rǐ andì nà ibí ale níǵǔ dhu

¹² Yèsù bhà uvitatále náanzì ábhǒ wíwì mà, yà ìnzá apèna 'ònzì angyi ìndrǔ-nzínzì ǒ ábhǒ dhu màná ìndrǔ nzínzì ǒ. Ndirò, Yèsù ná'ù ale kóró nóongónà 'àndu bìlǐnganà. Abádhí ongónà òko atdíkpá «Ádrùngbǎ kamà Sòlòmɔnì bhà mbàrazà» tí kátina mbàrazà-tsínǎ.

¹³ Ndirò, yà ìnzá Yèsù ná'ù ale nzínzì ǒ, atdí ale mà nóongónà nzǐ ndòmvù ndàngbò ndì abádhí nzínzì ò. Pbéttù, ìndrǔ ongónà àdù àmbe Yèsù ná'ù ale ilè dǒ atdíđǒ. ¹⁴ Ábhǒ kpabhále mà vèbhále màná nóowúnà Ádrùngbǎle Yèsù à'ù rǒ, ndì dhu ràdù àrà ka ná'ù ale-bvu àbhù rǒ rìsè ndì atdíđǒ.

¹⁵ Ní, ìndrǔ nóowúnà andì nà ale númbà rǒ 'iwǔ nà ngudhà ò. Abádhí owúnà ì ale núlì rǒ ròyì fíyó ara mà fíyó ótdù màná dǒ, ndínǐ PÉTÈRÙ rǔda ányìrǒ òná kàsùmì ǒ, àbadhi-sisì nyú mà náara tí ndìbvù rǒ atdí ale dǒ màtí. ¹⁶ Ábhǒ ale nyú nóowúnà iwu rǒ andì nà ale nà, nzére-alafí náarávu ròyá ale màná yà kyèròkyèrò rí'ì Yèrùsàlemà tó kíǵò-tí pbanga òná rò. Ní ì ale owúnà ùǵu rǒ kóró.

Yèsù bhà uvitatále núsò ka kí, kadù dhu òngù tsùyá dhu

(Ìsa 65.13; Kas 4.5-12; 12.3-11; 18.20)

¹⁷ Wò dhu-dzidǒ, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà, yà ì ì'ì màná atdíkpá Pbàsàdùkáyó tó mùttù nzínzì ǒ ale màná, náambénà Yèsù bhà uvitatále rǒnzina dhu-adhà ònzì dǒ atdíđǒ. ¹⁸ Ní abádhí adù Yèsù bhà uvitatále àbhù

kusö, kudo kóró ale tó imbi-dzà ò. ¹⁹ Pbéù kúbhingá nă, Ádrùngbăle Kàgàwà bhà atdí màlàyikà náadù ìrà imbi-dzà-tsù núpò, ndàdù Yēsù bhà uvitatále àbhu rùvò iri. Ndirò, ndi màlàyikà adù àtìnà abádhí nǎ: ²⁰ «Nyòwu nyíkò Kàgàwà bhà idzá, nyädù ípìrǒnga-owútá dǒ róte kóró màkùrù nówò ìndrù tò.» ²¹ Ní, Yēsù bhà uvitatále adù 'ivà bhòtsungá nyú, 'òwù Kàgàwà bhà idza ò, 'àdù 'òpè ùdhe dhu ìndrù tò.

Pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà mà, yà ì 'ì' mànà atdíkpá ale mànà níwù ùvò rò, abádhí adù Pbàyàhúdì-bvù ádròdrǒ-anya ìtdǐ arí pbàkùrù-tsù àndu. Ndirò, abádhí adù sàndìrì àvi ròwù Yēsù bhà uvitatále ùgù, 'iwù nà imbi ò rò. ²² Ní imbi-dzà ò ì iwù ùvò rò, kǒkò sàndìrì adù nzá ì uvitatále òtù abádhí ka kudo ònà kàluga ò. Ní abádhí adù 'àdu anya t'ítàtá t'ále-tǐ', 'àdù dhu òvò fǐyò, 'àti: ²³ «Mă mòwù ùvò imbi-dzà-lì', ní mă mòtù ndi imbi-dzà-tsù mbèyi nyú ka kùpbǐ ró. Ndirò, sàndìrì ní'ì ìnè fǐyó ngari ò tǐ ì ikò ró. Pbéù, mă mìtdègu tsàtsù ùpfo, ní mă màdù nzá atdí ale mà nótù kàluga ò.»

²⁴ Ní wò Kàgàwà bhà idza-ngbò òdo arí sàndìrì tó ádrùngbăle mà, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mànà níitdègu wò dhu ìri, ní abádhí-do ò nga adù ikù tǐ ìku. Ní abádhí adù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzínziya ò, 'àmbe àtìnà dǒ: «Ádhu nyú wò ndi nònzì kǒkò ale-rǒ?» ²⁵ Nírò ní ndi atdí ale ito ndi, nditsì àtìnà kǒkò ádròdrǒ ale nǎ: «Nyìrì dhu! Kǒkò nyǐ nyábhu kusö, kudo imbi ò ale rǐ'ì Kàgàwà bhà idzá ì ikò, 'àmbe dhu ùdhe dǒ ìndrù tò ró.»

²⁶ Ní, sàndìrì tó ádrùngbăle mà, róná ngǔkpà sàndìrì mànà náawù Kàgàwà bhà idza, ndínǐ ì ugu tǐ Yēsù bhà uvitatále 'iwù nà anya t'ítàtá t'ále-ònzǐ. Pbéù, abádhí nùulú nzá ì uvitatále òbi nǎ iwù nà, ìndrù rǎdù 'ùbvù odu nǎ dhu-òdò ònzì ì 'í dhu-okú dò rò.

²⁷ Wò dhu-dzidǒ, sàndírì abhù Yèsù bhà uvitatále rìwù ùvò ádròdrǒ anya ìtdì arí ale-ònzǐ. Ní, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà náadù ndòpè ndòngù dhu abádhí-tsǔ, ndàtì: ²⁸ «Mǎ mísǒ wà nyǐ ìnzǐ nyǐ nyowu tí dhu ùdhe rǒ wò ale-òvò rǒ. Ní, nyàndà pé nyǐ nyónzǐ dhu: Yèrùsàlemà tó kigò ǒ bhà nùlè wà ùlè tí fǐyò nyǐ nyúdhèna wò ale dǒ dhu nǐ. Ndirò nyǐ nyòzè nyífo wò ale-azù dǒká átò!» ²⁹ Ní Péterù mà ngùkpà uvitatále mànà náadù dhu àdu kà tò, 'àtì: «Àkǎkǎ dhu tí kifù Kàgàwà ùnò dhu, ndirò tí kifù ìndrù ùnò dhu? ³⁰ Nyǐ ní ndì nyǐ nyabhù Yèsù kutǒ mèsàlabhà dǒ ròvè, kadù òtdùna. Pbétù, abhúka tó Kàgàwà nábhu wà ka rìngbè ndì òve-bvù rò. ³¹ Ndirò, Kàgàwà ábhu wà ka ròdzì òrù-akpà ò, ndàdù àbhu nà ràdì fǐndá fangà dònǎ rò. Kǎbhu ka ràdì Kamà tí ndirò ògùba tí, ndínǐ otu nabhù tí Pbàìsràyélì tò rùgèrè ì, 'ùbhà fǐyó nzérenge, ràdù ubàta tó otu àbà. ³² Mǎ ní ì ì nónzǐ dhu tó ngàmì. Ndirò, Kàgàwà ùnò dhu ìfù arí ale nírǎ kǎrí nǐ pbìndà ìlǎ-Alafí ní ì dhu tó ngàmì átò.»

³³ Ní wòrì òte ì ìrì rò, ádròdrǒ anya ìtdì arí ale náakó atdíǒ, 'àdù dhu òzè ndínǐ ì abhù tí Yèsù bhà uvitatále kokyè. ³⁴ Pbétù, abádhí nzínzì ǒ Gàmàliyeli tí kátina atdí Mùfarìsayò ní'ì inè. Ndì ale ní'ì Músà bhà Úyátá tó mǎlímò, ndirò ka ní'ì atdíǒ kóró ale arífùna ale. Ní, kǎvǎ ndì ndidè òrù ádròdrǒ anya ìtdì arí ale nzínzì ǒ, ndàdù Yèsù bhà uvitatále àvi kipfo iri ákě kàsùmì tí. ³⁵ Ní kǒkò uvitatále ùvò iri dhu-dzidǒ, kǎdù dhu òvò ádròdrǒ anya ìtdì arí ale tò, ndàtì: «Nyǐ Pbàìsràyélì tó pbìrì ǒ bhǎ, nyàndà nga mbèyi kǒkò ale rǒ nyǐ nyápàna nyónzǐ dhu nà. ³⁶ Kòndǐ, tdèku tí Tèwudhà nívà ndì, ndàrà ndàtì rǒ ádrùngbǎle tí, mbèmbè ìfo miyà ale ràdù 'òdhò owùna ǒ. Ní ka kóhò ka, yà kà-tsù dhu ná'ù ale ràdù 'ìfalà, wò

abádhí ítsǒ dhu ràdù ìnè.

³⁷ Tèwudhà-dzidǒ, Gàlilayà tó pbìrì ǒ atdí ale, Yudhà tí kátina nívà ndì ndì dhu bhěyi tí yà ìndrǔ òzù ka kí òná kàsǔmì ǒ, ihé-yà ràdù 'òdhò owùna ǒ. Pbétù, ka kòhò ka rǒ, yà kà-tsǔ dhu ná'ù ale nádù 'ìfàlà átò. ³⁸ Ní kòmbí ma mátina nyǐ nǐ: «Nyùvò kǒkò ale tó dhu ò rò. Nyùbhà abádhí ròwù. Wò abádhí ùdhe ì ǒnzì tí dhu mà, wò abádhí rǒnzina dhu màna ní'ina gukyè ìndrǔ ò rò àhǔ dhu tí, ní ì dhu rìnè ìtírò. ³⁹ Pbétù, ì dhu apé ì'ì Kàgàwà nyú ùdhè ndì ndǒnzì tí dhu tí, ní nyǐ nyí nǐ ì dhu àbhǔ rìnè. Nyànda nga mběyi! Akyè nyǐ nyowuna nyǒtù Kàgàwà nà nyǐ nyí nyǔgye ró.» Ní kǒkò ádròdrǒ anya ìtdì arí ale náadù wò Gàmalìyeli òvò fíyò dhu ìrì.

⁴⁰ Abádhí adù uvitatále àvi rìtsù tiya ò. Ní idza abádhí ìtsù rǒ, ì ádròdrǒ ale adù abádhí àbhǔ kǔvi, 'adù dhu ìsǒ fíyò ìnzǐ Yèsù-òvò natì tí tdítǒ ìndrǔ nzínzì ǒ. Wò dhu-dzidǒ, ì ale adù abádhí ùkǒlǒ, ròwù. ⁴¹ Ní Yèsù bhà uvitatále uvò kǒrì ale-ònzǐ rǒ dhèdhe nyú nà, ì ka kòzù ìwà àkǎ 'àbà àpbè Yèsù-òvò-okú dò rò ale tí nídhunǐ. ⁴² Ndìrò, Kàgàwà bhà idza ǒ màtí, idzàya ònǎ màtí, abádhí ùbhà nzá kǒrǒ idhǒ ǒ ì 'í dhu ùdhè ìndrǔ tò dhu. Ndìrò abádhí ùbhà nzá Yèsù rǎrǐ Masiyà dhu tó Ìdzi Màkǔrǔ nǒvǒ ì 'í ìndrǔ tò dhu.

6

Yèsù bhà uvitatále dzùna ònzì róngo àrùbhù ale nòvò ka kí dhu

(Uvt 18.13-26; 1Tì 3.8-13)

¹ Kǒkò ì idhǒ ǒ, Yèsù bhà àbhàlǐ-bvǔ náadì ndàrà ndìse rǒ. Ní yà Pbàgìrìkí t'ávàna òte arí Pbàyàhúdì* náadù 'òpè 'ònu yà àvàya nyú nóte arí Pbàyàhúdì† nǐ,

* 6:1 6.1 † ale ka kanzína átò Èlènístè tí. † 6:1 6.1 † tsí ní'ì Pbàèbràniyà.

fíyó abvo-ayí rōwu ùdzò tí ùdzo rǒ bìlǐnganà ònyù ùndo ka kí ìndrù tò ònà kàsùmì ǒ dhu-okú dò rò. ² Ní, atdí kumì dǒnà óyǒ nà Yèsù bhà uvitatále náandu Yèsù bhà ábhàlǐ-tsù kóró, 'àdù àtìnà nǐ: «Inzá dhu àkǎ àlě rùbhà Kàgàwà bhà ɔte ùno àlě kí ìndrù tò dhu ònyù-okú dò rò. ³ Nírò àbanǐnzó, dhu àkǎ nyòvò àrùbhù ale nzínzikù ǒ, ndínǐ mǎ madù tí ndì kasù àbhù foyá. † ale àkǎ ìì idzi mùtso nà ale tí, Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí írǎ ale tí, ndírò dhu-ǒnga t'óvòta nùni ale tí. ⁴ Ndi dhu bhěyi ní ndì kàsùka nádù ìì ìndrù dǒ mǎ mí mǎtsò dhu mà, Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù ùno mǎ mí ìndrù tò dhu mànà dhu kèlě.»

⁵ Ní, wò dhu adù Yèsù bhà ábhàlǐ-nyìkpó nófò kóró. Ní, abádhí avò Stìfanù ádrùngbǎ a'uta nà ale, ndírò Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí írǎ ale mà, Filipò mà, Pòròkòrò mà, Nìkànɔrà mà, Tìmoni mà, Pàràminà mà, Nìkùla mà. Nìkùla nǐ Ìtìyòkiyà tó kigò ǒ ale‡, yà Pbàyàhúdì tó sòmà ò ndì nùgèrè ale. ⁶ Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù kǒkò ì òvò ale nítě Yèsù bhà uvitatále tò. Nírò ní ndì Yèsù bhà uvitatále adù ìtsò ɔtsùya ì ùlì abádhí dǒ-tsíró rórò.

⁷ Wò ndì kàsùmì ǒ, Kàgàwà bhà ɔte adù ndànga atdídǒ ìndrù nzínzi ǒ. Ndirò, Yèsù bhà ábhàlǐ-bvù náadù àdì ndàrà ndise rǒ atdídǒ Yèrùsàlemà tó kigò ǒ, ibí pbàkùhání mà ràdù Yèsù ná'ù átò.

Stìfanù òsò ka kí dhu

⁸ Kàgàwà níirá Stìfanù pbìndà ídzìnga mà, pbìndà ádrùngbǎnga tó ɔbi mànà nǐ. Ní, kǎránà yà ìnzá apèna 'ònzì angyi ìndrù-nzínzi ǒ dhu mà, wìwì-abábá mànà nónzì rǒ ìndrù nzínzi ǒ. ⁹ Ní ngúfe ale, yà «Inɔ-kàsù ǒ rò ka kúkɔlɔ ale» tí kátina unduta-dzà ǒ ale

‡ 6:5 6.5 Ka kanzínà ka átò pròzèlitè tí.

nzínzi ǒ, náadù 'òpè 'àgò ì kà nà. † ale ni'ì Kùrenì tó kígò ǒ Pbàyàhúdí, Àlìsàndùriyà tó kígò ǒ Pbàyàhúdí, Kìlìkiyà tó kígò ǒ Pbàyàhúdí, ndírò Àziyà tó mùlengù ǒ Pbàyàhúdí. ¹⁰ Pbétù, abádhí anzì nzá Stìfanù lè mà, k'í'ì dhu-ǒnga t'òvòta tó màgèzi nà, ndírò Kàgàwà bhà ìlìl-Àlafí ambénà kùndà dǒ kà rǒtè rò nídhuní. ¹¹ Nírò ní ndì abádhí adù ìndrù nódzi fùrangà rǒ ndíní ì ale ɔvɔ tí dhu 'àtì: «Mǎ mírì wò ale nzéɛ nyú rí dhu ɔvɔ Músà nǐ ndírò Kàgàwà nǐ rǒ.» ¹² Abádhí adù dhu ìtsu ihé-yà mà, pbàkùrù mà, Músà bhà Ƴyátá tó màlímó màná-dɔ ò, ndíní dhu nivà tí Stìfanù rǒ. Nírò ní ndì abádhí alú ka 'òsò, 'àdù òwu nà, 'òwù ùvò nà ádròdrǒ anya ìtdì arí ale-ònzí. ¹³ Abádhí adù òwu tìtò dǒ rí Stìfanù ɔbhù ale nà átò anyì, ndíní ka nɔbhù tí 'àtì: «Inzì ndì ndìngyě rǒrò, wò ale náarí dhu ɔvɔ nzéɛ nyú àlě tó Kàgàwà bhà ìlìl idza nǐ, ndírò Músà bhà Ƴyátá nǐ. ¹⁴ Mǎ mírì wà ka ìtí rátina: Yěsù, Nàzàretì tó kígò ǒ ale rǎrì Kàgàwà bhà idza nùgòlǒ, ndàdù yà Músà ɔbhà àlě tò àlě tó màndù nùgɛɛ.»

¹⁵ Ní, wò anya t'ítàta-idzà ǒ ì'ì ale kóró núudí nyìkpóya Stìfanù rǒ, 'àdù kà-nyì àla Kàgàwà bhà màlàyikà-nyì bhèyi rólo rǒ.

7

Stìfanù rǐ dhu ɔvɔ ìndrù tò anya t'ítàta-idzà ǒ rò dhu

¹ Wò dhu-dzidǒ, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà níivú dhu Stìfanù-tsǐ, ndàtì: «Wò dùnú ka kùnò dhu tí obhó dhu?» ² Ní Stìfanù adù ɔtè ɔpè, ndàtì: «Abádhù ndírò adódù, nyìrì yà ma múnɔna fùkù dhu. Ádrùngbǎnga tó awáwù nà arí'ì Kàgàwà náavì ndì àlě t'ábhunà Àbràhamù tò Mèzòpòtamiyà tó pbìrì ò kà rǐ'ì

rórò, tdǔ kára àdi Hàranì tó p̀bìrì ò r̀ò. ³ Ní, kǎti Àbràhamù nǐ: «Ívǎ nyí f̀ùkù p̀bìrì ǒ r̀ò, ndìr̀ò f̀ù-dzǎ-bhà nzínzì ǒ r̀ò, nyarà yà indù ma mít̀èna p̀bìrì ò.»

⁴ Ní Àbràhamù ìvǎ ndì Kàlìdeyà tí kátina p̀bìrì ǒ r̀ò, ndàrà àdi Hàranì. Àbràhamù t'ábanà óvè dhu-dzidǒ, Kàgàwà adù Àbràhamù àbhù rìvǎ ndì Hàranì r̀ò, r̀àrà àdi yà kòmbí nyí nyí'í ònǎ p̀bìrì ǒ. ⁵ Ní ndì p̀bìrì ǒ, kǎbhù nzá atdí adzì mà, ndìr̀ò pf̀óna-owù k̀lì r̀ónge bv̀tì ngarì-ngba mà kà t̀ò. Pbétù, kǎkò wà làkà Àbràhamù t̀ò ndàtì, àbhù ndì rabhùya ndì p̀bìrì kà t̀ò p̀bìndà p̀bàdzukuru mànà. Kùno wò dhu ìmbǎ Àbràhamù arí'í atdí ngbángba nà màtì r̀òr̀ò. ⁶ Kàgàwà atì yà dhu bhèyi: «P̀b̀kù p̀bàdzukuru nóowuya òko ngùkpà ale tó p̀bìrì ò. Ányì, ka kabhùya abádhí r̀ongò ìno tí, kadù àvu r̀oyá, r̀àrà àhù ìfo miyà atò tí.» ⁷ Kàgàwà atì átò: «Ma mìtd̀iya ndì anya nyǎbhù òyá ale r̀í nyǒngò ìno tí p̀bìrì ǒ ale-dǒ. Ndi dhu-dzidǒ ní ndì, ma mabhùya abádhí r̀uvò ndì p̀bìrì ǒ r̀ò, r̀iwù òko, 'òngò ìma núle yàrí ngarì ǒ r̀ò.» ⁸ Wò dhu-dzidǒ, Kàgàwà adù kpabhínzo-ònzǎnga òbhòlo ka kí dhu nídì ize tí ndínì Àbràhamù mànà ì ùngbò ì dhu nítè tí. Ndi dhu bhèyi ní ndì, Ìsakà ka kùgù r̀ò, Àbràhamù abhù k̀onzǎnga k̀obhòlò àr̀ù r̀í idho isè idho ǒ. Ìsakà anzì dhu ndì dhu bhèyi tí idhùnà Yàkòbhò-r̀ò, Yàkòbhò ràdù k̀onzì ndì dhu bhèyi tí atdí kumì d̀onǎ óyǒ nà idhúna, àlè t'ábhúna-nz̀nz̀ r̀ò.

⁹ Ad̀òyà Ỳòzefù-adhà ònzì ì arí dhu-okú d̀ò r̀ò, ì àlè t'ábhúna-nz̀nz̀ náabhù ka Mísrì tó p̀bìrì ǒ bhà ròdzì. Pbétù, Kàgàwà ì'ì ìnè atdíkpà kà nà. ¹⁰ Ní, kǎdù kabhù r̀àrà ùda r̀ò ndì ndábàna k̀óró àpbè ònǎ. Ndir̀ò, Kàgàwà abhù ka r̀abà ìdzìnga Mísrì tó p̀bìrì ǒ ádr̀ungbǎ kamà Fàrawù-ònzì, ndàdù dhu-ǒnga t'óvòta tó màgèzì àbhù

kà tò. Ní, Fàrawù adù Yòzefù ìlì Mísrì tó pbìrì ǒ lèwalí tí. Ndirò, kǎdù kìlì ádrùngbǎle tí pbìndà idzá kóró dhu-dǒ.

¹¹ Wò dhu-dzidǒ, àgǎyì níísí Mísrì tó pbìrì ǒ ndirò Kànanà tó pbìrì ǒ màtí. Ndi dhu ní'ì ádrùngbǎ àpbè nyú. Ndirò, àlě t'ábhúna rǐ ì ónyuna dhu mà àbà ró nga mà ní'ì ìmbǎ. ¹² Ní, Yàkòbhò itdègu ìnè ónyù rǐ'ì Mísrì dhu ìrì, náadù àlě t'ábhúna* nóvì, ròwù wemberè tó abhi ní ányì*. ¹³ ƆyƆ rí abádhí tó abhi ní sè ányì abhi ǒ, Yòzefù adù nditè abádhí tò abádhí t'ádòná nyú tí. Nírò ní ndi ádrùngbǎ kamà Fàrawù adù Yòzefù mà-dzá-bhà núnì átò. ¹⁴ Wò dhu-dzidǒ, Yòzefù adù àbanà Yàkòbhò mà, kóró fǐ-dzá-bhà màná návi rìwù òko Mísrì tó pbìrì ò. † ale-bvù kóró ní'ì àrùbhù kumì dóná ìmbò nà ale. ¹⁵ Ní, Yàkòbhò adù òtse Mísrì. Àbadhi mà, pbì inzo àlě t'ábhúna màná náawù uvè ányì. ¹⁶ Ka kadúnà òwu abádhí-abvò nùmbà rǒ, kiwù ùtdùnà Síkemù tó pbìrì ò, yà àlě t'ábhunà Àbràhamù náadzì fùrangà rǒ Hèmorà bhà inzo-fó ibhu ò.

¹⁷ Ní, yà Àbràhamù tò Kàgàwà akò làkà rǎkǎ òná kàsùmì níitdègu ndìndù, ní àlě tó ale-bvù níisè ndi ndòtrò atdídǒ Mísrì tó pbìrì ǒ. ¹⁸ Nírò ní ndi yà inzà Yòzefù núnì ádrùngbǎ kamà náanyù idzi Mísrì tó pbìrì dǒ. ¹⁹ Ní ndi ádrùngbǎ kamà nùutrà àlě tó ale, ndàdù àvu àlě t'ábhúna rǒ. Kǎdù abádhí ùtu átò rùbhǎ foyá nzónzo ndínì uvè tí. ²⁰ Wò ndi kàsùmì ǒ ní ndi, ka kugu Músà. Músà ní'ì atdídǒ áya, ndàdù Kàgàwà-nyìkpó òfò ngbángba. Ní ka kadò ndi Músà tó ngbángba ìbhù àbì tí àbanà bhà idzá. ²¹ Íyànà itdègu Músà tó ngbángba ùbha, ní ádrùngbǎ kamà Fàrawù t'ìvànà adù kìdyì, ndàrà ìvinà

* 7:12 7.12 † àlě t'ábhúna ní'ì kàbhà inzo. * 7:12 7.12 Ɔpt 42-45

pbìndà ngbángba nyú bhěyi. ²² Ní ányì-dzá, ka kudhè Mísri ǒ bhà tò ka karúdhěna dhu-tsí-tidò kóró Músà tò, àbadhi ràdù ìí àdrùngbǎnga tó ǒbi nyú nà ǒtěna ǒ, ndírò kàsũna ǒ màtí.

²³ Ní atdiku, ìfo kumì atò nà ndì ndíí rórò, Músà núudhé dhu ndì rākǎ ndàrà adóna Pbàìsràyélí nándà. ²⁴ Ní, kǎtù abádhí nzínzì ǒ atdí aɛ róná Mísri ǒ atdí aɛ rǎvu ró. Ní, kǎzè ndìsǒ kà-rǒ dhu. Ní, adónà-rǒ dhu ndì ndutsè tí, kǎdù wò Mísri ǒ aɛ nòhò òho tí. ²⁵ Kǎtì dhu ùnǐ adóna Pbàìsràyélí rǐ dhu ùnǐ, Kàgàwà rívì ndì ndì, ndínǐ ndì nduwù tí ì ino-kàsũ ǒ rò dhu tí. Pbétù abádhí adù nzá ndì dhu ùnǐ.

²⁶ Tsútsǎ nínganí, Músà atù óyǒ Pbàìsràyélí 'òngbu rí ró. Ní kǎzè ndùkòlò abádhí-ǒnga ròkò màrùngà ǒ. Ní, kǎtì abádhí nǐ: «Àbanǐnzó, nyǐ ní atdí ǒdhi! Ní ádhu nyǐ nyávu rùkú nyǐ-tírò nǐ?» ²⁷ Pbétù, yà ǒdhànà rǒ rúbhi àvu rǒ aɛ níidzi Músà, ndàdù àtìnà nǐ: «Ádhi ndì ìnyi níli dòká kamà tí? Ndírò ádhi ndì nyì níli ndínǐ nyì nyongó tí ànyàka ùnò?» ²⁸ Nyì nyòzè tí nyohò ma yà inzi nyì nyòhòná Mísri tó pbìrì ǒ aɛ dhu bhěyi?» ²⁹ Ní, wò dhu ndì ndírì rò, Músà akù dòtsí, ndàrà àdì Pbàmìdiyani tó pbìrì ò. Ányì kǎdhì kpabhá nzónzo ǒyò.

³⁰ ìfo kumì atò dzidǒ, Kàgàwà bhà màlàyikà náavi ndì kà tò Sìnayì tí kátina pbìrì-akpà tí aríí rùngù ǒ, kàzù rǒrù róná ìnzì rógbe rórò kìdzùmbà ǒ. ³¹ Ní idho núuko Músà atdíǒ wò dhu ndì ndàla rò. Pbétù, yà ndì ndóndri ndínǐ ndì ndandá tí dhu mběyi rò, Músà ìrì Ádrùngbǎɛ Kàgàwà-tù wò kàzù ò rò róte ró. ³² Kǎtì: «Ìma ní abhúnù tó Kàgàwà. Ìma ní Àbràhamù mà, Ìsakà mà, Yàkòbhò mànà tó Kàgàwà.» Ní, ǒdò nǐ ndì ndívi dhu-okú dò rò, Músà adù nzá ndòmùvù ndàndà ndì kàzù-dònga mà tdítǒ. ³³ Wò dhu-dzidǒ, Ádrùngbǎɛ Kàgàwà adù àtìnà

kànĭ: «Ūwa pfōnu rō kàyitò, wò nyi nyidè ró nga ní ìlĭlā ngari nídhunĭ. ³⁴ Obhó tí, ma màla wà pbàkà ale rǎbàna Mísri tó pbìrì ǒ bhà fó àpbè! Ndirò, ma mìrì wà abádhí rĭ 'ùhĭ tí dhu. Ní, ma mìfò wà òrù-akpà ò rò, ndínĭ ma mipfo tí abádhí ndi àpbè ǒ rò. Ní, írà! Kòmbí ma mí nyovì Mísri.»»

³⁵ Stìfanù adù dhu òvò tđítdǒ, ndàti: «Wò ndi Músà Pbàìsràyélí adhò angyinǎ rò. Abádhí ati kànĭ: «Ádhi ndi ìnyi níli dòkà kamà tí? Ndirò ádhi ndi nyi níli ndínĭ nyi nyongó tí ànyàka ùnò?» Ndi Músà kèlĕ ní ndi Kàgàwà adù òvìnà ràrà kamà tí, ndirò Pbàìsràyélí ùkòlǒ rí ìnò-kàsĭ ǒ rò ale tí. Kìtè ndi kà tò pbìndà màlàyikà-otù ǒ, yà ìnzĭ rógbe rórò kàzù rǒrù róná kìdzùmbà ǒ. ³⁶ Ndi Músà ní ndi, Pbàìsràyélí nípfo Mísri rò, yà ìnzà apèna 'ònzì angyi ìndrù-nzínzì ǒ dhu mà, ize mànà nónzì ndi ndi dhu-otù ǒ. Kǎnzì ì dhu Mísri tó pbìrì ǒ «Òlòlù ádrùngbǎ rèrù» tí kátina ádrùngbǎ rèrù ǒ, ndirò rùngù ǒ ìfò kumì ato ǒ. ³⁷ Ndi Músà kèlĕ ní ndi dhu navò Pbàìsràyélí tò ndàti: «Kàgàwà nípfoya ìma bhěyi atdí pbìndà nabì fùkù nzínzìkù ǒ rò.» ³⁸ Pbàìsràyélí àndu tsùya rùngù ǒ rò, kǒngónà ndi ìde àlĕ t'ábhúna mà nzínzì ǒ yà Sìnayì tó pbìrì dò rò rí dhu òvò fĭndà Kàgàwà bhà màlàyikà mànà. Kǎkò ndi ìpìrǒnga tó òtè, ndàdù ùdànà àlĕ tò. ³⁹ Pbétù, àlĕ t'ábhúna náazè nzà ìfù Músà rùnǒna dhu. Abádhí ongónà kà-tsĭ dhu àsà àsa tí, atdyúya ràdù ìì ndínĭ ì adù tí ì Mísri tó pbìrì ò.

⁴⁰ Ní atdíku, abádhí ati Àrǒnĭ† nĭ: «Mǎ mùnĭ nzà yà Mísri rò mà nábhù müvò Músà rò ndi nĭpè yà kǎrà ì dhu. Ní, óbhòlò mǔngĭ-nzo-wòyǒ* fǎkà, ndínĭ ka kongó tí ànòná kambe òwu dǒ nà angyi fǎkà.» ⁴¹ Ní abádhí abhòlò

† 7:40 7.40 Àrǒnĭ nĭ Músà t'ádòná drùngbǎ. * 7:40 7.40 Uvt 32.1-6

ikyĩ-ngba-wòyǒ, 'àdù ìzǎ tó pɛrɛ ùbì ndi sànamũ-ngba-ònzĩ. Ndirò abádhí anzì m̀h̀endù dhèdhe nyú nà ndi ìtírò ì óbhòlò dhu-okú dò rò. ⁴² Ní, Kàgàwà ugèrè dzinà-dò abádhí tò, ndùbhà ròngò àmbɛ òrù-akpà-nyì rǒ dhu núle dǒ, Kàgàwà bhà pbànábí tó bhùkù ò ka kandí dhu bhèyi. Ndi andítá átì:

«Ìsràyeli ǒ bhà,

yà r̀ng̀ù ǒ nyĩ nyónzì ìfò kumì atò ǒ, nyĩ nyúbì tí ùbì ìzǎ tó pɛrɛ ɔnzìdú?

Ndirò, nyĩ nyúbho tí ùbhò ngũkpà dhu-tsí tó pɛrɛ idù?

⁴³ Inzá akèkpá màtí! Pbéù nyĩ nyúbhì Mòloki[‡] bhà hɛmè nánò rǒ,

nyädù òwu f̀k̀ú m̀ng̀ũ-ngba R̀fanì[§] bhà alali-wòyǒ nánò rǒ.

ƒ dhu-wòyǒ nyĩ nyabhòlò ndínĩ nyĩ nyongó tí ùlènà.

Ní, ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mí nyàbhũ kumbà nyĩ, karù nyĩ nà àrù tí Babelì tó pbìrì ònǎ*.»

⁴⁴ R̀ng̀ù ǒ ì ìì nínɡaní, àlě t'ábhúna níì ìnè Kàgàwà rǐì nzínziya ǒ dhu ìtè rí hɛmǔ-dzà nà. Ndi idza ka kupe àdhàdhì yà Kàgàwà nyú níitè ka Músà tò òná ófò ǒ.

⁴⁵ Olùnǎ rò, abáya adù ndi hɛmǔ-dzà ùdà àlě t'ábhúna-fò'. Ndirò, Yèsuwa arí 'ùnda òná kàsùmì ǒ, àlě t'ábhúna náadù kidyì 'iwũ nà yà òyá ale Kàgàwà ábhu 'òdì pbìrì ò. Ndi hɛmǔ-dzà náadì abádhí nzínzi ǒ, r̀rà àhũ ádr̀ng̀bǎ kamà Dàwudì bhà kàsùmì ò. ⁴⁶ Dàwudì tò Kàgàwà ìtè pb̀ndà ìdzìnga atdídǒ. Ní Dàwudì adù rusà ònzì ndínĩ ndi ndòbhòlò tí adíta tó ngari àlě t'ábhunà Yàkòbhò

[‡] 7:43 7.43 Mòloki ní Kànanà ǒ bhà tó m̀ng̀ũ-ngba. [§] 7:43
7.43 R̀fanì ní Mísri ǒ bhà ongónà ùlènà alali-òvò. * 7:43
7.43 Àmò 5.25-27

bhà Kàgàwà tò* .⁴⁷ Pbé̀tù, idza òsì adù Kàgàwà tò ale ní Sòlòmónì†. ⁴⁸ Pbé̀tùngatí, yà kóró dhu dǒ arí'ì Kàgàwà náarí nzi àdi ìndrù-òtsú asì idza ǒ. Wòrí ní ndi Kàgàwà bhà nabi nùuno dhu, ndàti:

⁴⁹ «Òrù-akpà ní pbàkà tombi,

ndirò yà adzi ní pfǒdu ùlǐ ma marí dóná dhu.

Ní íngbà tí ìli ndì idza ndì idù nyǐ nyósìna?

Ndirò íngbà tí ìli ndì ngari ndì ma mádu maso òná?

⁵⁰ Tí obhó ǒtsúdu ndì i dhu nabhòlò kóró*?»

⁵¹ Stìfanù adù àtìna tǒtǒ: «Nyǐ atdídǒ dǒya ídzò alé, ndirò afiya mà bǐya mànà nùtsì Kàgàwà rǒ alé, bilínganà nyǐ nyarí nzi Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí rǒvona fùkù dhu ìri. Nyǐ nyǐ dhu ònzi abhúku bhèyi! ⁵² Ádhi pbá ale ndì Kàgàwà bhà pbànábí nzinzi ǒ inzà abhúku ávu róná? Abádhí akyè yà angyangyi dhu navò Obhónángatále rǐrà dhu dǒ ale. Nyǐ ní ndì nyǐ nyípfo ndì Obhónángatále nyábhù òmvù-fó. Ní kòmbí, nyǐ nyòngò wà ka nahò ale tí. ⁵³ Ndirò, nyǐ nyábà Kàgàwà bhà Ƴyátá kàbhà màlàyíkà-otù ǒ, pbé̀tù, nyǐ nyádù nzá ndì Ƴyátá nífu.»

Stìfanù ùbvù ka kí odu nǐ rǒvè dhu

⁵⁴ Anya t'ítǒta-idzà ǒ ì'ì ale nítdègu wò Stìfanù ùnò dhu ìri, ní abádhí akó atdídǒ, 'àdù kǔya àtri Stìfanù-okú dò rò, nàwí rǐ 'òri nídhunǐ. ⁵⁵ Pbé̀tù, Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí ìrà ndì dhu-okú dò rò, Stìfanù adù òrù-akpà ò nga àndà. Ní anyì, kǎla Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù, ndàdù Yèsù àla Kàgàwà bhà fangà dónǎ rò ìdè ró. ⁵⁶ Ní, Stìfanù adù àtìna: «Ma mí òrù-akpà-lí'ò àlà ndì nàngbe

* 7:46 7.46 Atdídhena andítá rǐ kàti Yàkòbhò bhà pbàdzukuru tò ka kí idza òsì dhu tí. † 7:47 7.47 Ndi Sòlòmónì nǐ'ì ádrùngbǎ kamà Dàwudì t'ídhunà. * 7:50 7.50 Ìsa 66.1-2

ró. Ndirò, ma mí Ìndrũ t'ídhùnà nálă Kàgàwà bhà fangà dònă rò idè ró.»

⁵⁷ Ní, wò dhu nìrì ale níidù ikũ nà kóró, 'àdù ɔtsúya-
kpò núfò bǎya-bhu ò akye ì irina kà rǎnɔna dhu tdítđǒ
nǐ. Abádhí náalà ì atdíkpá kàdò, 'òdì ì kà-dǒ, ⁵⁸ 'àdhà ka
'ípfo iri kígò ò rò, 'àdù kòpè 'ùbvũ odu nǐ ndínǐ ɔvé tí.
Wò dhu tó ngàm̀bì tí ì'ì ale, núuwa ròyá mùdzarù 'ùlì
Sáwúlò tí kátina kpatsìbhíngba-pfò tí. ⁵⁹ Yà odu nǐ ka kí
ndùbvũ òná kàsùmì ǒ, Stìfanù ambénà ndìtsò dǒ, ndàtì
yà dhu bhèyi: «Ádrùngbǎle Yèsù, ákǒ afidu!» ⁶⁰ Wò dhu-
dzidǒ, kǎdù ndòkò ɔtdyùna dǒ, ndàdù òkù ɔrú tǔna
nyú nà ndàtì: «Ádrùngbǎlé, àpé nyozú wòrí nzéřenga
abádhí dǒ.»

Wò dhu ndì ndòrì rórò ní ndì, kà-afí náadù ìtdě
atdídǒ.

8

¹ Sáwúlò adù dhu òlè òlè tí kǒkò Stìfanù nòhò ale tò.

Sáwúlò rǎvu Kànìsà rǒ dhu
(Yùw 6.70; Kas 11.21; Fìl 1.12)

Wò Stìfanù ka kòhò òná idho ǒ tí, ka kapè kavu
atdídǒ kànìsà rǒ Yèrùsàlè mà tó kígò ǒ. Ní, Yèsù ná'ù ale
uvò Yèrùsàlè mà rò, 'ìfàlà ì Yùdeyà tó pbìrì mà Sàmàriyà
mànà òná. Pbéttù, Yèsù bhà uvitatále kèlě náadù 'ùbhà
vǐya dǒ rò Yèrùsàlè mà tó kígò ǒ. ² Kàgàwà bhà Hyátá
ìfũ arí ngǔkpà ale náadù Stìfanù-abvò idyi 'òwù ɔtdùna,
'àdù kòdzì atdídǒ.

³ Pbéttù, wò ndì kàsùmì ǒ tí, Sáwúlò náazè ndùgolo
kànìsà. Ní ndì dhu-okú dǒ rò, kǎlú idza tsùnà rǒ
ndàrà ùtsù rǒ ɔyà, ndàdù ányì-dzá ndì ndòtù Yèsù ná'ù
kpabhále mà vèbhále mànà nípfo ɔbì nǐ, ndàrà àwàna
imbi-dzá ò.

⁴ Kigò ǒ rò ì nífalà ale núubhì dhèdhèrò ngari ònǎ, 'àmbe Kàgàwà bhà Ídzi Mākǔrù núnò dǒ ìndrù tò.

Filipò rǐ Kàgàwà bhà Ídzi Mākǔrù núnò Sàmàriyà tó pbìrì ǒ dhu

⁵ Ndi dhu bhěyi ní ndi, Filipò* náawú Sàmàriyà tó pbìrì ǒ atdí kigò ǒ, ndàrà dhu òvò ìndrù tò Màsiyà dǒ. ⁶ Ní, ihé-yà náapbá afíya atdíkpá Filipò rǔnǒna dhu rǒ, kà rǎrà ònzǎnà rǒ wìwì-òyǐ ì ìrì, 'àdù ì dhu nála nyìkpóya nyú nǐ dhu-okú dò rò. ⁷ Obhó tí, nzéɛ-alafí nóowúnà ùvò rǒ ádrùngbǎ ìkù nà yà ì arávu ròyá ábhǒ ale nyú ǒ rò. Ndirò, ábhǒ ale kǎkà ngbǒya úvɛ, ndirò òtsòtsù, nóowúnà ùgu rǒ. ⁸ Ní, ndi dhu abhù ìndrù-ìdhè rìka ndi atdíǒ ndi kigò ǒ.

⁹ Wò ndi kigò ǒ, Sìmonì tí kátina atdí ale ní'ì inè. Ndi ale ní'ì màzítále. Kǒngónà Sàmàriyà ǒ bhà àbhù ìdho rùko atdíǒ. Ndirò, kǒngónà àdù ndàtì nditírò ádrùngbǎle tí. ¹⁰ Ní kóró ale, nzónzo mà, ádròdrǒ ale mànà nóongónà afíya àpba atdíǒ kà rǔnǒna dhu rǒ. Abádhí adúnà òwu àtìnà rǒ: «Yàrí ale ní Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó ǒbì, yà «Ádrùngbǎ ǒbì» tí ka karátina.» ¹¹ Abádhí apbá afíya kà rǒ dhu ní, angyíta tí kǒpè ndi, ndàrà ìndrù àbhù rǒ ìdho rùko atdíǒ pbìndà màzì ǒ ndi ndónzina dhu-okú dò rò dhu. ¹² Pbétù, ìndrù níitdègu Filipò rǔnǒna fíyò òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà ìdzi tó Ídzi Mākǔrù mà, Yèsù Krístò dǒ Ídzi Mākǔrù mànà ná'u, ní abádhí àdù bàtizò àlù Filipò-fó. I ale ní'ì kpabhále mà vèbhále mànà. ¹³ Ní, Sìmonì náa'u dhu átò, ndàdù bàtizò àlù. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndàpba atdíǒ

* 8:5 8.5 Filipò ní yà Yèsù bhà uvitatále dzùnà ònzì ongó tí ka kavò àrùbhù ale nzínzì ǒ atdí ale (Kas 6.5).

Filipò rǒ. Ndirò, wiwì mà, inzà apèna 'ònzì angyi dhu màna dhu ndì ndàla rò, idho adúnà àrà kùko rǒ atdíđ nyú.

¹⁴ Ní, Yèrùsàlemà tó kigò ǒ ì nòtù Yèsù bhà uvitatále níitdègu iwà Sàmàriyà ǒ bhà níri Kàgàwà bhà ǒte 'adù à'ùnà dhu ùnǎ, ní abádhí adù PÉTERÙ mà Yùwanì nà nóvì ròwù ányì. ¹⁵ Ní, kǒkò óyǒ uvitatále nówù ùvò Sàmàriyà tó pbìrì ò rò, abádhí itsò ì ndì pbìrì ǒ Yèsù ná'ù ale dǒ ndínǎ Kàgàwà bhà ìlǎlǎ-Alafí nabá tí. ¹⁶ Obhó tí, abádhí ì'ì bàtizò kèlè ì álǔ Ádrùngbǎle Yèsù-ǒvò rǒ, 'adù ì'ì inzà Kàgàwà bhà ìlǎlǎ-Alafí àpè ìfo nzínziya ǒ atdí ale dǒ màtí ró. ¹⁷ Ní, PÉTERÙ mà Yùwanì nà nùulì ǒtsúya abádhí dǒ, ràdù Kàgàwà bhà ìlǎlǎ-Alafí àbà.

¹⁸ Ní, Sìmonì itdègu ìndrǔ àbà Kàgàwà bhà ìlǎlǎ-Alafí kǒkò óyǒ uvitatále ùlì ǒtsúya dòyá rò dhu nálǎ, ní kǎdù fùrangà àbhu PÉTERÙ mà Yùwanì màna tò. ¹⁹ Kǎdù àtìna abádhí nǎ: «Nyìbho wò nyǎ nyí'ì nà ádrùngbǎnga tó ǒbì-tidò átò idù, ndínǎ ǒtsúdu ma màlì dóná ale nóongó tí ìlǎlǎ-Alafí nabà átò.» ²⁰ Pbéttù, PÉTERÙ adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Nyǎ nyákǎ tsèku ròtdì ì kóró wò pbùkù fùrangà màna, nyì nyàtì dhu fùrangà rǒ ka kádù yà tírǒrò Kàgàwà arábhǔna dhu òdzi dhu tí nídhunǎ. ²¹ Nyì nyí'ì ìmbǎ nyì nyábàna ndirò nyì nyónzina yà mà mónzina dhu ò dhu nà, ìmbǎ afínu rǎ'ì tùmǎa tí Kàgàwà-ònzì nídhunǎ. ²² Nírò, úgèrè nyì nyubhà wò pbùkù nzére irèta. Ndirò, itsò nyì Ádrùngbǎle Kàgàwà rǒ, ndínǎ kǔbà tí wò afínu ò rǎ'ì nzére irèta indù, àkǎkǎ nǎ. ²³ Obhó tí, ma màla wà afínu ògyè tí dhu, ndirò ma màla wà nzérenga ùtsì afínu tí dhu.» ²⁴ Ní, Sìmonì adù àtìna PÉTERÙ mà Yùwanì màna nǎ: «Nyìtsò nyǎ nyí-tírò dùdú Ádrùngbǎle Kàgàwà rǒ, ìnzǎ wò nyǎ nyúnǒna dhu nóonzi tí ndì rùdú.»

²⁵ Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà ɔte tó obhónɡa ì itè, 'àdù òvòná ìndrù tò dhu-dzidǒ, PÉTERÙ mà Yúwanì mànà náadù òwu Yèrùsàlemà tó kígò ò. Abádhí adúnà òwu Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù núnò rǒ ìndrù tò yà ì úda òna nǎ Sàmàriyà tó pbìrì ǒ ibí pbanga ònǎ.

Filipò mà rǐ 'òtù Ètiyòpiyà tó pbìrì ǒ atdí ádrùngbǎle nà dhu

²⁶ Wò dhu-dzidǒ, Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà màlàyikà náavò dhu Filipò tò, ndàtì: «íva nyì ìrò rò, nyarà mùsùngú dò, yà Yèrùsàlemà tó kígò ò rò ráwù ndàrà Gǎzà tí kátina kígò ò otu ò. Ndi otu ǒ ìndrù arí nǎ ùbhi gbòkà.»

²⁷ Ní ányìrǒ rò tí, Filipò ìvà ndì ndàrà ányì. Ní otu ǒ, kǎtù Ètiyòpiyà tó pbìrì ǒ atdí ale. Ndi ale ní ì àmǎ†, ndìrò ka ní ì Ètiyòpiyà tó pbìrì ǒ tsìbhá ádrùngbǎ kamà, Kàndakè‡ tí kátina bhà kóró malì dǒ ádrùngbǎle. Ní, kùbhìna ndàdu rǒ Yèrùsàlemà tó kígò ò ndì ndàrà Kàgàwà ùle ìnà rò, ²⁸ ndàmbe àrà dǒ pbìndà, yà mùhàgù arádhana gèrègèrè-tidò ǒ. Ndi gèrègèrè ò kǎdì, ndàdù àmbe yà Kàgàwà bhà nabi Ìsayà náandí dhu òzù dǒ. ²⁹ Ní wò ndì kàsùmì ǒ ní ndì, Kàgàwà bhà ìlǎ-Àlafí atí Filipò nǎ: «Índrì nyì ìkyèrǒ nyú wò gèrègèrè-tí.» ³⁰ Ní, Filipò adù òku tsàkàtsàkà, ndàrà àhù wò gèrègèrè-tí, ndàdù wò Ètiyòpiyà tó pbìrì ǒ ale ìrì Kàgàwà bhà nabi Ìsayà andí dhu òzù rí ró. Ní, Filipò ivú dhu kà-tsù, ndàtì: «Wò

† 8:27 8:27 Angyè Ungbòta ò, Àmǎ-tì ní pbànowí dǒ ádrùngbǎle. ɔyo rí kisè nǎ, àmǎ-tì ní ɔnzínánga óvè ale, ndìrò ngàtsi nǎ ɔbi nǎ ka kóhò ɔnzínánga ale (1Ká 22.9; 2Ká 9.32; Èst 1.12; Yèr 38.7; Màt 19.12). ‡ 8:27 8:27 Kàndakè ní Ètiyòpiyà ǒ ádròdrǒ vèbhá kámá-òvò, àdhàdhì Fàrawù ní ì Mísri ǒ kámá-òvò dhu bhèyi.

nyi nyóžùna dhu àlǔ tí àlǔ dùnu?» ³¹ Ní, wò ale adù dhu àdu Filipò tò, ndàti: «Ìmbă ndi dhu-tì àwě rí idù ale ìrò, kà rǎdù dùdu àlǔ ìngbà dhu bhěyi?» Wò dhu-dzidǒ, kǎdù Filipò àvi rùpò ràdi tiná gèrègèrè ò. ³² Wò ndi kǎmbénà òžùna dǒ Andítá ò ngari ní yà dhu bhěyi rátina:

«Kǐli ndi yà òžènà ka kowu tí ka kówu nà tàmà bhěyi.
Àdhàdhì ikána àze ka kí tàmă-ngba náarinè ìnzì ndàpfò
tsùna mà dhu bhěyi,
kǐnè ìnzì ndàpfò tsùna mà.

³³ Ka kazù nzá ka dhu tí, ndirò ka katdì nzá kà-ànyă ndi
anya nyú àkǎnà kotdì dhu bhěyi.

Ádhi pbá ale ndi, kàbhà pbàdzukuru dǒ dhu naweya,
iwà ka kadù kàbhà ípirǒnga níwi yà adzi ǒ rò nídhunì*?»

³⁴ Ní wò Ètiyòpiyà ǒ ale adù dhu ìvu Filipò-tsù, ndàti:
«Ma mìtdè nyi ìtdè tí! Ádhi nyú ndi wò Kàgàwà bhà
nabì rǐ dhu àwě dóná? Kà t'óte dóná ndítirò, ndirò kà
t'óte vurò ale dǒ?» ³⁵ Ní Filipò adù ǒte òpè, ndòvò
Yěsù dǒ Ídzi Mǎkǔrù kà tò wò ndi Andítá tó ngari ǒ
rò tí. ³⁶ Ní otu ǒ ì ówu rórò, abádhí awù ùvò idha rǐ ì
òná ngari ǒ. Ní, wò Ètiyòpiyà ǒ ale adù dhu ìvu Filipò-
tsù ndàti: «Kǎnǐ idha rǐ ìnè iró! Ní ádhu ndi ndùvo
rǎdù rùdú ìnzì ma malú tí bàtizò funú?» ³⁷ [Ní Filipò
adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Nyi nyapé Yěsù à'u atdí afínu
nyú nà, ní nyi nyádù bàtizò àlǔ àlǔ.» Ní wò ale adù
àtinà Filipò ní: «Ma mà'ù wà dhu Yěsù Krístò rǎrǐ Kàgàwà
t'Ídhùnà.»] ³⁸ Wò dhu-dzidǒ, kǎdù gèrègèrè àvi kòdi rí
ale rǎlǔ ridè. Ní, abádhí adù òfo idha ò óyǒ rò Filipò
mànà, Filipò rǎdù bàtizò àbhù kà tò. ³⁹ Ní, idha ò rò
ì ùvò rò, Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà Ìlǐlǎ-Alafí adù Filipò
òdýì ndàrà nà, ìnzì Ètiyòpiyà ǒ ale rǎdù àlanà tdítǒ.

* 8:33 8.33 Ìsa 53.7-8

Pbétù, wò ndi Ètiyòpiya ǒ ale náadù fíndá otu ùngǔ, ndàmbe àrà dǒ ádrùngbǎ dhèdhe nyú nà.

⁴⁰ Wò dhu-dzidǒ, Fìlipò adù àrà ndòtù Àzotò tí kátina kígò ò. Kǎdù àdì ndàrà Kàgàwà bhà Ídzì Mǎkǔrù núnò rǒ ìndrù tò yà ndì ndúda ònanǎ kígò ǒ, ndàrà àhù nà Kàyisàriyà tó kígò ò.

9

Yèsù rǐ Sǎwúlò ànzi owùna nungǔ tí dhu

(Kas 22.6-16; 26.12-18)

¹ Wò ndi kàsùmì ǒ, Sǎwúlò tí kátina ale azè dhu ní ndàvu Ádrùngbǎle Yèsù bhà ábhàlǐ rǒ, ndínǐ ùvè tí. Ní kǐvǎ ndì, ndàrà pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà bhà. ² Kǎrà bhàruwà àkò kà-fó, ndínǐ ndì ndarana tí ìtènà rǒ Dàmàsìkì tó kígò ǒ unduta-dzà ǒ ádròdrǒ ale tò. Ì bhàruwà ní'ì rùsà nùfà rǐ kà tò rùsò ndi kígò ǒ kà rǒtùna Ádrùngbǎle Yèsù bhà otu núngǔ arí ró kpabhále mà vèbhále màna, ndùmbà, ndàrà nà àdrà-mbì dǒ ka kùsò rórò Yèrùsàlemà tó kígò ò. ³ Ní, otu ǒ kà rǎrà rórò, ìkyèrǒ kòdì Dàmàsìkì ndì ndotsú tí rórò ní ndì, awáwù níisí òrù-akpà ò rò, ndàtdyi ka atdíró. ⁴ Ní, Sǎwúlò ìtsi obvò, ndàdù atdí ale-tù ìrì, ràtì: «Sǎwúlò, Sǎwúlò, ádhu nyi nyávu rùdú nǐ?» ⁵ Ní, Sǎwúlò adù dhu ìvu kà-tsǔ, ndàtì: «Ádrùngbǎlé, ìnyi nyú ní àdhi?» Ní wò ale-tù adù dhu àdu kà tò, ndàtì: «Ìma ní Yèsù, wò nyi nyávu rùdú rò. ⁶ Ní, ìvǎ nyi nyotsù kígò ò. Ányì nga ní ndì ka kí nyi nyàkǎ nyònzì dhu nóvò ìndù nǐ.» ⁷ Kǒkò Sǎwúlò mà rùbhi òwu rǒ màna atdíkpá kà t'ódhína níkò, ìdho rùkò ì, ìnzǐ 'àdù tsùya mà nǎpfò. Abádhí ambénà ale-tù kèlè nírì dǒ, pbétù ìnzǐ 'àdù ndi ale mà nála. ⁸ Ní, Sǎwúlò ìvǎ ndì obvò rò, ndidè. Kǎngbe nyàkpóna, ìnzǐ ndàdù ìnga àla akèkpá màtí. Ní, kà t'ódhína adù kàlù òtsúna

rǒ 'òwùnà, 'òwù òtsùnà Dàmàsìkì tó kígò ò. ⁹ Ányì, kǎnzì ìbhù idhò ìnzì ndì ndí inga àlà rórò. Ndirò kǎnyù nzá dhu mà, ìnzì ndàdù dhu mà nómuvè.

¹⁰ Wò ndì Dàmàsìkì tó kígò ǒ, Yèsù bhà atdí ábhàí, Ànàniyà tí kátina ale ní'ì inè. Ní, Ádrùngbǎle Yèsù àvi ndì kà tò onyù rǒdzì kàdò dhu bhèyi dhu tó ófò ǒ, ndànzì ka ndàtì: «Ànàniyà!» Ní Ànàniyà adù dhu àdu ndàtì: «Ádrùngbǎlé, kànǎ ima írò.» ¹¹ Ní, Ádrùngbǎle Yèsù adù àtìna kànǎ: «fva nyi nyarà yà <Túrútú idè ngudhà> tí kátina ngudhà ò, nyadù òtsù Yudhà tí kátina atdí ale bhà idza. Ndirò nyádù nyivú Sávùlò, Társò tó kígò ǒ ale ányì-dzá-bhà-tsù. Obhó tí, ndì ale rǐ'ì inè ndìtsò ndì ndí ró. ¹² Ndirò, kà tò ma mòvò wà dhu onyù bhèyi rǒdzì kàdò ófò ǒ, matì: Ànàniyà tí kátina ale rǎròtsù ányì idza, ndàdù òtsùna ùlì kà-dǒ, ndínǎ kǎdù tí ndòpè ndàla nga tdítǒ.» ¹³ Ànàniyà adù dhu àdu kà tò, ndàtì: «Ádrùngbǎlé, ma mǐrì wà ábhò ale nyú wò ale bhà dhu àwě rí ró. Ndirò ma mǐrì wà Yèrùsàlemà tó kígò ǒ kǒnzì inyi ná'ù ale rǒ kóró nzère dhu. ¹⁴ Ndirò, írò kàrà nà ádrùngbǎnga tó obi ní pbàkùhání tó ádròdrǒ ale àbhù kà tò, ndínǎ kùsò tí òvònu rǒ rí 'ìtsò ale.»

¹⁵ Pbétù, Ádrùngbǎle Yèsù adù àtìna Ànàniyà nǎ: «Àrà yà ma mòvì nyi ì. Mà mòvò wà wòrì ale kàsùdu nonzi tí: kà rǐ òvòdu àbhù ròtò ndì kóró ìnzì ní Pbàyàhúdì mà, kóró ádròdrǒ kámá mà, kóró Pbàisràyéíì màna nínzi ǒ. ¹⁶ Ndirò ima nyú, ma mí okúdu dò rǒ kà rǎbàna àpbè nítè kóró kà tò.» ¹⁷ Ní, Ànàniyà adù ndìvà, ndàrà Yudhà bhà idza. Ní ányì, kùlì òtsùna Sávùlò dǒ, ndàdù àtìna nǎ: «Àbanǎnga Sávùlò, Ádrùngbǎle Yèsù àvi ndì indù otu ǒ àzú nyi nyírà rórò. Ní kìvì ma tinù ò ndínǎ nyi nyala tí inga tdítǒ, Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí ràdù nyira.»

¹⁸ Ní Ƴró rò tí, ìbhè-kélé bhèyi ì nùli dhu náadù 'ùpà Sáwúlò-nyìkpó ò rò, Sáwúlò ràdù ndòpè ndàla nga táfí. Wò dhu-dzidò, kádù àrà bàtizò àlù. ^{19a} Nírò ní ndì kányù dhu, ndàdù obi àrà táfí.

Sáwúlò rí Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò ìndrù tò Dàmàsiki tó kígò ǒ dhu

^{19b} Sáwúlò mà náadù òko ngúfe ìdho tí atdíkpá ábhàlì màrà Dàmàsiki tó kígò ǒ. ²⁰ Ní ànyìrò rò tí, kádù ndòpè ndàrà dhu òvò rǒ ìndrù tò unduta-dzà ǒ rò, ndàrà àtìná rǒ, Yèsù rǎrǎ Kàgàwà t'Ídhùnà. ²¹ Ní, wò dhu nìrì ale kórò nùkò rǒ ìdho aránà atdí. Abádhí adúnà òwu àtìná rǒ: «Hòkò! Tí obhó yàrí ale nyú yà Yèsù-òvò rǒ ì nìtsò ale rǒ arúbhi àvu rǒ Yèrùsàlèrà tó kígò ǒ? Ndirò kìrà àzú okúna dò rò dhu tí obhó ndínì ndì ndusó tí ì ale, ndàrà nà pàkùhání tó ádròdrò ale-fò ò?»

²² Pbéù, Sáwúlò adúnà àrà dhu òvò rǒ abádhí tò obi nyú nà. Ní, Dàmàsiki tó kígò ǒ ì nòtù Pbayàhúdì rǎdùna kà tò dhu adúnà àrà àwí rǒ àwí tí yà Sáwúlò rí dhu ìtè kpangba Yèsù rǎrǎ Màsiyà rò.

²³ Ní, ábhǒ ìdho nyú dzidò, Pbayàhúdì adù 'ìrì ndínì ì oho tí Sáwúlò. ²⁴ Pbéù, Sáwúlò adù abádhí 'ìrì ì dóná dhu ùnì angyangyi. I Pbayàhúdì ambénà kígò tó tsátsù òdò dǒ adyíbhengá nǎ ndirò kúbhingánǎ màtí, ndínì Sáwúlò rǎhù rò, 'adù tí kòhò. ²⁵ Ní, wò dhu ì 'ìrì rò, Sáwúlò bhà ábhàlì adù àbadhi ìdyì kúbhingá, 'ìpfo iri póló ǒ, imbi rǒ ka kòsò sǎngǎ-yà-ba ǒ rò, rǎwù kígò-ngbò ka kákpòrò nǎ kàlì-kutì rǒ.

Sáwúlò rí ndàdù Yèrùsàlèrà tó kígò ò dhu

²⁶ Sáwúlò itdègu àrà àhù Yèrùsàlèrà tó kígò ò, ní kǎmvù ndì ndòtsù Yèsù bhà ábhàlì nǎnzì ò. Pbéù, ì ábhàlì adù kǒdò ònzì ònzì tí, inzà ì à'ù dhu, iwà kà rùgèrè ndì, ndòngò Yèsù bhà ábhàlì nyú tí dhu-okú dò

rò. ²⁷ Ní, Bàrnabà tí kátina atdí ábhàlǐ náadù Sávúlò ìdyì, 'òwùnà atdíkpá Yèsù bhà uvitatále-tí'ò. Ní, kǎdù ìngbà dhu bhěyi màtí Sávúlò ála Ádrùngbǎle Yèsù, Dàmàsikì rǎrà otu ǒ dhu mà, ndírò àdhu mà ndí Ádrùngbǎle Yèsù òvò kà tò dhu màna dhu àwe abádhí tò. Ndirò, Bàrnabà adù ìngbà dhu bhěyi màtí Sávúlò ǔnò Yèsù-òvò rǒ, ìmbǎ òná ǒdó na Dàmàsikì tó kigò ǒ bhà tò dhu àwe átò kóró abádhí tò. ²⁸ Ányìrǒ rò tí ní ndí, Sávúlò mà náadù òko atdíkpá Yèsù bhà uvitatále màna, 'adù òwu ùbhi rǒ kóró ngari ònǎ Yèrùsàlemà tó kigò ǒ. Kǎdùna àrà dhu òvò rǒ Ádrùngbǎle Yèsù-òvò rǒ ìmbǎ òná ǒdó na. ²⁹ Sávúlò mà adùna òwu 'òtù rǒ átò yà Pbagìríkí t'ávana òte arí Pbayàhúdì màna, 'adù àmbe 'agò dǒ abádhí màna. Pbétù, kǒkò ì Pbayàhúdì adùna òwu dhu ònzì rǒ, ndíni ì oho tí ka. ³⁰ Ní, wò dhu ì ìrì rò, Yèsù ná'ù ale adù kùndà, rǎrà Kàyisàriyà tó kigò ò. Ányìrǒ rò, abádhí adù kàbhu rǎrà Tǎrsò tí kátina kigò ò. ³¹ Wò ndí kàsùmì ǒ, Kànìsà ongónà òko màrùngà ǒ Yùdeyà tó pbìrì mà, Gàlìlayà tó pbìrì mà, Sàmàriyà tó pbìrì màna ǒ. Abádhí adù òko, 'àmbe ǒbi àbà dǒ affiya ònǎ rò, 'adù àmbe Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà Hyátá nífu dǒ mběyi nyí. Ndirò abádhí-bvù ongónà adù àmbe ndìse dǒ, Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí rǎrà dzùnàya ònzì rǒ dhu-okú dò rò.

Péterù rǐ Àyìnèyà tí kátina ale nígù dhu

³² Wò ndí kàsùmì ǒ, Péterù adì ndàrà ùbhi rǒ kóró pbanga ònǎ. Ní atdíku, kǎrà ùbhi átò Ludà tí kátina pbanga ǒ arí'ì Yèsù ná'ù ale-bvù. ³³ Ní anyì, kǎtù Àyìnèyà tí kátina atdí ale iwà ara dǒ ndí ndaráyi ró atò àrà àhu àrù atò nyú tí ró. ³⁴ Ní kǎtì wò ale ní: «Àyìnèyǎ, Yèsù Krístò ìgù wà nyì. Ní, ívǎ nyì ara dǒ rò, nyadù ndí ara núhu nyì-tírò.» Ní anyìrǒ rò tí, wòrí ale iwà ndí ndidè

orú. ³⁵ Ní Ludà ǒ bhà mà Sàronì tó kyèngyèrù ǒ arí'ì pbanga ǒ bhà màna náala wò dhu, 'àdù 'ùgèrè kóró, 'à'ù Ádrùngbàle Yèsù.

PÉTERÙ rǐ Tàbítà ìkyě dhu

³⁶ Yèsù ná'ù atdí tsìbhále ní'ì inè Yopà tí kátina kígò ǒ. Ndi tsìbhále-ovò ní'ì Tàbítà*. Ndirò, ndi ovò-tì ní «ìsà». Kǒngónà ídzi dhu ònzì abho nyú indrù tò, ndàdù àrà nàkùtále dzùnà ònzì rǒ. ³⁷ Ní atdíku, andi alú ka, ràdù òvè dòtsí. Ní ka kadù ká-bvò ù'o, kufó, kadù itdùnà kupò nà, kowù ìlìnà ràyi orúnà rò rí'ì kàluga ò. ³⁸ Ludà tó pbanga ní'ì ìkyèrǒ Yopà tó kígò-tí rò. Ní Yopà rí'ì Yèsù bhà ábhàlǐ nítdègu dhu ìri PÉTERÙ ràrǐ'ì ndi pbanga ǒ, ní abádhí adù óyǒ ale nóvì ròwù PÉTERÙ ànzì, 'àti: «Mǎ mìtdè nyi ìtdè tí nyú. Írà kòwu atdíkpá tsàkàtsàkà fàrábvù.»

³⁹ Ní anyìrǒ rò tí, PÉTERÙ mà adù òwu atdíkpá abádhí màna. Ní, Yopà PÉTERÙ àrà àhu rò, ka kunda ka rùpò ndàrà àhu yà Tàbítà-abvò ka kèlì ònà kàluga ò. Kóró abvo-ayí náadù 'àndu PÉTERÙ-tí, 'àmbe òdzi dǒ. Abádhí adúnà òwu yà àdì ndì ndàdì nyìkpóna nà rórò Tàbítà óbhòlò mberù mà orú mùdzarù màna nítè rǒ PÉTERÙ tò. ⁴⁰ Nírò ní ndi PÉTERÙ avì kóró ale rùvò kàluga ò rò. Kǎdù ndòkò otdyùna dǒ, ndàmbe ndìtsò dǒ Kàgàwà rǒ. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndàgere abvo dǒ, ndàdù àtìnà: «Tàbítà, ívà nyi.» Ní, íyàdhíyà náadù nyìkpóna àngbe. Ní PÉTERÙ ndì ndàla rò, kǎdù ndàngbe, ndàdì sùnátù dǒ. ⁴¹ PÉTERÙ adù otsúna nágba, ndàlù Tàbítà nǐ, ndìvà orù. Tdítdǒ, kǎdù Yèsù ná'ù ale mà abvo-ayí màna núnzì rìwù, ndàdù Tàbítà nítè fíyò iwà ìkyè rórò. ⁴² Ní Yopà tó kígò ǒ, kóró ale níri wò dhu-òyǐ, ábhǒ ale nyú

* 9:36 9.36 Pbagírkí t'ávàna ǒ, kǒvò ní Dòrikà.

ràdù Ádrùngbàle Yèsù ná'ù. ⁴³ Wò dhu-dzidǒ, PÉTERù adù ábhǒ idho nyú nónzì Yɔpà tó kigò ǒ, yà ǒròhò nɔnyínà Sìmonì tí kátina ale bhà idzá.

10

Kòrnòliyò dò dhu rǒdzì ɔnyu tó ǒfò ǒ dhu

¹ Kàyisàriyà tó kigò ǒ, Kòrnòliyò tí kátina atdí ale ní'ì inè. Ka ní'ì «Ìtaliyà tó pbìrì ǒ pbànowí tó pìkò» tí kátina pbànowí* dǒ ádrùngbàle. ² Àbadhi mà pbì idzá-bhà mànà kóró nòongónà Kàgàwà ɔ̀le, 'àdù Kǒdò ònzì. Kǒngónà ábhǒ mùdzùná nyú nónzì Pbayàhúdì nzinzi ǒ nǎkùtále tò, ndàdù àrà ndàtsò rǒ Kàgàwà rǒ kóró kàsùmì ǒ.

³ Ní atdíku, àrùgyètdí adyifò-sisì adyídǒ nga tó ǒ, dhu adzì kà dò ɔnyu tó ǒfò ǒ. Ní, kǎla Kàgàwà bhà màlàyikà pbì idza rítsù ró, ràdù kànzi, ndàtì: «Kòrnòliyò!» ⁴ Ní, Kòrnòliyò adù nyìkpóna òdì wò màlàyikà rǒ ɔdò ònzì ndì ndí ǒrò, ndàdù dhu ìvu tsùnà, ndàtì: «Ádrùngbàlé, ádhu nyì nyí ìma ànzi ní?» Ní, màlàyikà adù dhu àdu kà tò, ndàtì: «Kàgàwà ìrì wà pbùkù itsòta. Ndirò, nyì nyarùbhòna nǎkùtále tò perè návi wà ndì k pangba Kàgàwà-ònzì. Ní, ndì dhu-okú dò rò, Kàgàwà àdzo nzá rùnù rò. ⁵ Ní kòmbí, óvì ìndrù ròwù Yɔpà, ròwù Sìmonì tí kátina ale ànzi. Ngàtsi ndì Sìmonì-òvò ní PÉTERù. ⁶ Ndi ale rǐ'ì yà ǒròhò ònyi arí Sìmonì bhà idzá, ndì idza ràdù ì'ì ádrùngbà rèrù-bidǒ.»

⁷ Ní, wò Kòrnòliyò mà rùbhi òte rǒ nà màlàyikà níitdègu àwí kà-nyìkpó ǒ rò, ní kǎdù pbìndà kasu tó ǒyǒ ale mà, atdí pbìndà mùnowi mànà núnzi. Ndi mùnowi ní'ì Kàgàwà bhà ɔyátá nífù arí ale, ndàdù Kòrnòliyò-tsù dhu

* 10:1 10.1 Ndi pìkò ní'ì atdátí miyà pbànowí tó azà mùtù.

ìrì atdíđ. ⁸ Ní, Kòrnòliyò awé wò ndì nònzì dhu kóró abádhí tò, ndàdù abádhí òvì ròwù Yòpà.

PÉTERÙ dò dhu rǒdzì ɔnyu tó ɔfò ǒ dhu

⁹ Tsútsá nínганí, kǒkò Kòrnòliyò óvíná alé níí'ì abhi nà tí. Ní, azà adyifò-sisì adyíbhengá nga tó ǒ, abádhí í'ì íkyèrǒ ndínì ì otsú tí Yòpà tó kigò ǒ. Nírò ní ndì PÉTERÙ upò ndàrà ndìtsò idza-dòtsirò ǒ ka kóbhòlò asota tò ngari ǒ rò*. ¹⁰ Ní àwù alú ka atdíđ, ràdù ndòzè ndònyù dhu. Ní ɔnyù òyè ka kí kà tò ǒná kàsùmì ǒ ní ndì, dhu adzì kà-dò ɔnyu bhěyi. ¹¹ Ní kála òrù-akpà-lí'ò ndì nàngbɛ ró, ádrùngbǎ mberù bhěyi ndì nìlì atdí dhu ràdù àmbɛ ifo dǒ òrù-akpà ǒ rò ifo pbinàdɔ rǒ ka kùlù ndì rórò, rìrà àhu yà adzì dǒ. ¹² Wò ndì ádrùngbǎ mberù ǒ í'ì dhu ní: ifo pǒya dǒ arúbhi ìzǎ-tidò mà kóró, ɔya dǒ arí 'àdha yà adzì dǒ ìzǎ-tidò mà, ɔrú arángìlì àrè-tidò mà nà kóró.

¹³ Ní, PÉTERÙ ìrì atdí alé-tù dhu òvò rí fíndà ró, ndàtì: «PÉTERŪ, ívǎ nyì nyazè kòrì ìzǎ, nyadù à'ànà.»

¹⁴ Ní, PÉTERÙ adù dhu àdu, ndàtì: «Ìnzǐ ní wò dhu bhěyi Ádrùngbǎlé! Inzá ma mapèna yà Kàgàwà isó ìnzǐ ka kongó tí à'ànà ìzǎ-tidò ná'a. Ndirò, ma màpè nzá Kàgàwà-nyìkpó ǒ ǒtì ìzǎ-tidò ná'a.» ¹⁵ ɔyɔ rí kìsě nǐ, PÉTERÙ ìrì wò alé-tù ràtì: «PÉTERŪ, iwà Kàgàwà ú'ò rìlǎ nyìkpóna ǒ dhu nǎkǎ nzá nyatì ǒtòtì dhu tí.» ¹⁶ Wò dhu adù ndì ndònzì ndì ìbhu-gùna. ìbhu ka nisě dhu-dzidǒ, ka kadù wòrì ádrùngbǎ mberù idha ányìrǒ rò tí ròdzì òrù-akpà ǒ.

¹⁷ PÉTERÙ adì ndàmbe ìnga ìrè dǒ wò ndì ndàla dhu dǒ. Nírò ní ndì kǒkò Kòrnòliyò ívíná alé níwú, ìtsì ìko PÉTERÙ rǐ'ì ǒná idza-ngbò ka kákpòrò nǐ kàlì-lí, iwà ì

* 10:9 10:9 Mrk 13.15

òngù dhu kóró ngari ònă, óròhò ònyi arí Sìmonì bhà idza rărĩ ì ngbòró rórò. ¹⁸ Ní, abádhí anzi dhu, 'adù dhu ìvu ányì-dzá-bhà-tsù, 'àti: «Sìmonì PÉTERÙ tí kátina ale náti àdi àzú-dzá?»

¹⁹ Wò ndi kàsùmì ǒ, PÉTERÙ ní ì inè wò ndi ndàlanà dhu dǒ tí ndi ndí inga ìrè tdítdǒ ró. Nírò ní ndi Kàgàwà bhà ìlìlă-Alafí adù dhu òvò kà tò, ndàti: «PÉTERÙ, kòní ìbhù ale rí nyómé. ²⁰ Ní ívâ nyi nyawù tsàkàtsàkà, nyădù òwu abádhí mànà atdíkpá ìnzǎ afínù rǔguru rórò, ìma nyú ma mìvì ndi abádhí nádhunǎ.» ²¹ Ní PÉTERÙ ìfò, ndìrà àhù kòrí ale-ti'ò rò, kàti: «Ìma ní ndi yà nyí nyóména ale. Ní, ádhu nyí nyiwù ìró okúna dò rò?» ²² Ní, abádhí adù dhu àdu, 'àti: «Mă nìvì ní Kòrnòliyò, pbànowí dǒ ádrùngbălé. Ndi ale ní obhónángatále, ndirò ka ní Kàgàwà-òdò ònzi arí ale. Ndirò, kóró Pàyàhúdí arí ídzi dhu kèlě àwě kà-dǒ. Ní Kàgàwà bhà màlàyikà návi ndi kà tò, ndàdù kàvi rànzi ìnyi pbìndà, ndíní ndiri tí nyi nyáwěna fíndà dhu.» ²³ Nírò ní ndi PÉTERÙ adù kòrí ale náko ròtsù idza, ndàdù abádhí àbhù ròyì mběyi nyú.

PÉTERÙ rǎ ì Kòrnòliyò bhà idzá dhu

Tsútsă nínganí, PÉTERÙ mà kǒkò Kòrnòliyò ìvì ale mà, Yòpà tó kigò ǒ Yèsù ná'ù ale nzinzi ǒ ngúfe ale mànà níivà ì Yòpà rò, 'òwù Kòrnòliyò bhà Kàyisàriyà tó kigò ò. ²⁴ Ní tsútsănínganí tdítdǒ, PÉTERÙ arà àhù Kàyisàriyà tó kigò ò. Ní ányì, Kòrnòliyò ì ì abádhí òdò ndi ndí ró, atdíkpá yà ndi ndùnzinà kóró fí-dzá bhà mà, atdídǒ ndi ndóze òdhína mànà. ²⁵ Ní, idza PÉTERÙ ròtsù òná kàsùmì ǒ, Kòrnòliyò ahù kàko. Ní kàkò ndi ɔtdyùna dǒ, ndibvù ndi kǒnzi-tsù ǒ, ndùlě ka. ²⁶ Pbétù, PÉTERÙ adù kàlù ndìvâ ɔrù, ndàdù àtìnà kà nǎ: «Ívâ nyi ɔrù. Ìma mà átò ní ìnyi bhěyi ale kèlě.» ²⁷ Ní, idza ì ótsù àzembè

ì ́óte Kòrnòliyò nà rórò rò, Péterù atù ábhǒ ale nyú idzá ì nàndu ró. ²⁸ Ní, kǎdù dhu òvò k pangba abádhí tǒ, ndàti: «Nyí, nyí nyùni wà dhu mběyi nyú ́yátá rísǒ dhu atdíǒ, Mùyahudi rākă nzá ndí'ì ìnzí ní Mùyahudi t'ódhìnà tí, ndirò kà rākānà nzá ndòtsù ìnzí ní Mùyahudi bhà idza. Pbétù, Kàgàwà nyú ndítírò nówò dhu idù, ndàti: Ìnzá ma rākă mowù atdí ale mà ìnzá ìlă nyíkpona ǒ ale tí, ndirò ìnzá àkă kokò mànà atdíkpá ale tí. ²⁹ Nírò, kòní ndi dhu-okú dǒ rò nga ní ndi, yà nyí nyòvì ìndrù ròwù manzì rò, ma mivà ma mirà àzú ìnzí pǒdu rǔguru rórò. Ní kòmbí, ma mòzè muni àdhu-okú dǒ rò màtí nyí nyànzi ma mirà àzú dhu.» ³⁰ Ní Kòrnòliyò adù dhu àdu Péterù tò, ndàti: «Ìndo idhò àhu wà ìfò, yà mbèmbè yàrí kàsùmì ǒ tí ma mádi mambe mìtsò dǒ òná pbà idzá rò àrùgyètdí adyifò-sisì adyídǒ nga tó ǒ. Ní ányìrǒ rò tí, ma mála atdí ale iwà ìdè onzìdú, ùmbìlì rùmbìlì mùdzarù ndi ndùfǒ róná rórò. ³¹ Ní ndi ale átí ima nì: «Kòrnòliyò, Kàgàwà ìrì wà pbùkù ìtsòta. Ndirò, kàla wà nākùtále tò nyi nyarùbhòna perè. ³² Nírò, óvì ìndrù ròwù Yopà, ròwù Simoni tí kátina ale ànzì. Ngàtsi ndi Simoni-òvò ní Péterù. Ndi ale rǐ'ì yà ǒròhò ònyi arí Simoni bhà idzá, ndi idza ràdù ì'ì ádrùngbǎ rèrù-bidǒ.» ³³ Ní ányìrǒ rò tí, ma mòvì ìndrù pbùkù ròwù nyanzi. Ní, nyi nyàdù dhu ònzì mběyi màtí nyirà. Nírò, kànì àlě kí'ì kóró kòmbí Kàgàwà-ònzí, ndínì mà miri tí Ádrùngbǎle Kàgàwà óvò ìndù ndínì nyi nyawé tí fākà dhu kóró.»

Péterù rǒte Kòrnòliyò bhà idzá rò dhu

³⁴ Ní, Péterù apè ́óte, ndàti: «Kòmbí ma muni wà dhu obhó tí, ìnzí Kàgàwà rarí ìndrù-ǒnga òvò. ³⁵ Ndirò kóró pbìrì ǒ, Kàgàwà ará'una ale ní yà ̀òdona ònzì arí ndàdù obhónanga ònzì ale. ³⁶ Kàgàwà ìbhò pbìndà ́óte

Pbàìsràyélí tò. Ndi ɔte ní, màrùngà tò Ídzì Mākǔrù Yēsù Krístò-otù ǒ. Ndirò, ndi Yēsù Krístò ní ndi kóró ale tò Ádrùngbǎle. ³⁷ Nyǐ, nyǐ nyùnì wà kóró Yùdeyà tò pbirì ǒ ndi nónzì dhu, ròpè ndi Gàlilayà tò mùlengù ò rò, yà Yùwanì óvò ìndrù tò bàtizò dzidǒ. ³⁸ Ndirò, nyǐ nyùnì wà ìngbà dhu bhèyi mǎtí Kàgàwà írà Yēsù, Nàzàretì tò kígò ǒ ale pbìndà ìlǐlǎ-Alafí bhà ádrùngbǎnga tò ɔbi nǐ dhu. Ndi Yēsù úbhi kóró ngari ònǎ, ndàrà ídzì dhu ònzì rǒ ìndrù tò, ndàdù àrà Pfòmvo arávu ròyá kóró ale nígu rǒ, Kàgàwà írì ndi mànà nídhunǐ. ³⁹ Mǎ'í ní yà Yēsù ónzì Pbàyàhúdì tò pbirì mà, Yèrùsàlemà tò kígò mànà ǒ kóró dhu tò ngàm̀bì. Ka kóhò ndi Yēsù, kutǒ mùsàlabhà dǒ, kadù ɔtdùnà. ⁴⁰ Pbétù ìbhù rí kisè idho ǒ, Kàgàwà ádù kàbhù rìngbè ndi ìbhù ò rò, ndàdù kàbhù rìtè ndi kpangba. ⁴¹ Kítè nzá ndi kóró ale tò. Pbétù, kítè ndi fǎkà yà Kàgàwà avò mǎ mǐ'ì pbìndà ngàm̀bì tí ale tírò. Kàbhà ìngbèta dzidǒ, mǎ mónyù dhu, mǎdù dhu òmvù atdíkpá kà mànà. ⁴² Ndirò, kǎdù dhu ùya fǎkà, ndínǐ mǎ mɔvo tí dhu ìndrù tò, mǎdù dhu ìtè kpangba, ndi rǎrǐ ndi Kàgàwà avò ndi ndínǐ ndi nditdìya tí ùvǔvè ale mà, ípìrǒrò rǐ'ì ale mànà-ànyǎ. ⁴³ Ndirò, Kàgàwà bhà pbànábí náavò dhu kǒkú dò rò, 'àti: <Yēsù-ɔvò rǒ, Kàgàwà arí Yēsù nà'ù ìngbàtí ìlǐ ndi ale mà ní bhà nzéɛnga nùbà kóró ndi ale tò.>»

Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí rífo ìnzǐ ní Pbàyàhúdì dǒ dhu

⁴⁴ Wò Péterù rǒte ònǎ kàsùmì ǒ, Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí níifo kǒkò Péterù rǔnɔna fǐyò dhu ìrì rǒ rúbhi kóró ale dǒ. ⁴⁵ Ní, kǒkò Péterù mà níwù mànà atdíkpá Yēsù ná'ù Pbàyàhúdì idho nùukò atdídǒ, ìnzǐ ní Pbàyàhúdì tò Kàgàwà àbhù pbìndà ìlǐlǎ-Alafí tò perè átò dhu-okú dò rò. ⁴⁶ Obhó tí, ì Pbàyàhúdì níirì kǒkò

ì ale ìnzá ì apèna ìrina angyi aláva-tidò òte rí, 'àdù àmbe Kàgàwà bhà ádrùngbànga ilè dǒ ró. Ní, Péterù adù dhu ìvu Pbàyàhúdí-tsù, ndàti: ⁴⁷ «Kòmbí, kákà ale nába wà Kàgàwà bhà ìlǎ-Àlafí átò àlě bhěyi. Ní ádhu ndì ndùvo rádù abádhí rǒ ìnzǐ bàtizò nalù tǐ?» ⁴⁸ Nírò ní ndì Péterù adù bàtizò àvi kubho kǒkò ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tò Yèsù Krístò-òvò rǒ. Wò dhu-dzidǒ, kǒkò bàtizò nalù ale náadù Péterù àgo, 'òkò mànà atdíkpá ngúfe idho tǐ.

11

Yèrùsàlemà tó kigò ǒ Péterù rǐ ndì nónzì dhu àwě dhu

¹ Yùdeyà tó pbìrì ǒ ì nòtù uvitatále mà, Yèsù ná'ù ngǔkpà ale mànà níri dhu yà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà ní rǐrǐ wà Kàgàwà bhà òte átò. ² Ní, Péterù itdègu ndàdù Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní Yèsù ná'ù ndì kigò ǒ Pbàyàhúdí náadù 'òpè 'àmbe òrù dǒ kà-dǒ, 'àti: ³ «Nyì nyàrà òtsù ìngbà dhu bhěyi ìnzǐ ní Pbàyàhúdí* nzínzì ò, nyàdù dhu ònyù atdíkpá abádhí mànà?»

⁴ Nírò ní ndì Péterù adù ndì nónzì dhu òpè ndàwe tsùnàrǒ abádhí tò. Kàti: ⁵ «Ma mí'ì Yòpà, ní ma mádi mambe mìtsò dǒ adyídǒ, dhu ràdù òdzì dùdù ònyù bhěyi. Ní, ma mála ádrùngbǎ mberù bhěyi ndì nìlì atdí dhu òrù-akpà ò rò rífo, ndàmbe àwù dǒ dùdù ìfo pbínàdò rǒ ka kùlù ndì rǒrò. ⁶ Ní, yà ma mùdǐ nyìkpódu mambe wò dhu àndà dǒ rò, ma mála yà adzì dǒ arúbhi ìfo pǒyà dǒ ìzǎ mà, ìrì ǒ ìzǎ mà, òyà dǒ arì 'àdha ìzǎ mà, òrù arángilì àrè mànà. ⁷ Wò dhu-dzidǒ, ma mírì atdí ale-tù dhu òvò rí idù ró, ndàti: «Péterù, ívà nyì nyazè kòrì ìzǎ, nyadù à'ànà.» ⁸ Ní, ma mádù dhu àdu, mati: «ìnzǐ ní

* 11:3 11:3 ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tǐ ka kátina ale náti ka kǐ átò ìnzá ka kóbhòlò onzànga ale tǐ.

wò dhu bhëyi Ádrùngbälé! Inzá ma mapèna yà Kàgàwà isó ìnzǎ ka kongó tí à'ana ìzǎ-tidò à'a. Ndirò ma màpè nzá Kàgàwà-nyìkpó ǒ òtì ìzǎ-tidò ná'a.»⁹ Ɔyɔ rí kisě nǎ, ma mírì wò aɛ-tù òrù-akpà ò rò róte ró, ndàti: «PÉTERŭ, iwà Kàgàwà ú'o rìlǎ nyìkpóna ǒ dhu náká nzá nyatì òtòtì dhu tí.»¹⁰ Wò dhu nádù ndì ndònzì ndì ìbhu-gùna. ìbhu ka nisě dhu-dzidò, ka kádù wòrì ádrùngbǎ mberù ìdha ányìrò rò tí ròdzì òrù-akpà ò.

¹¹ Wò ndì kàsùmì ǒ tí ní ndì, rùdú ka kivi Kàyisàriyà tó kigò ò rò ìbhu aɛ nádù 'ùtò yà ma mí'ì òná idza-lí.
¹² Ní, Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí ádu dhu òvò idù ndàti, mà ròwu atdíkpá abádhí mànà ìnzǎ afídu rǔguru rórò. Kǎkǎ nyǎ nyálǎna iró azà ɔdhídu nádù màndà ányì Kàyisàriyà, màdu ìtsi òtsù yà ìma nànzì Kòrnòliyò bhà idza. ¹³ Nírò ní ndì Kòrnòliyò ádu ìngbà dhu bhëyi màtí Kàgàwà bhà màlàyikà àvi ndì fíndà pbìndà idzá dhu náwe fáka. Màlàyikà áti kà nǎ: «Óvi ìndrǔ ròwù Ɔɔpǎ, ròwù Sìmonì tí kátina aɛ nánzì. Ngǎtsi ndì Sìmonì-ɔvò ní PÉTERŭ.
¹⁴ Ndi aɛ rǎ ndì ìnyi mà, kóró pbùkù idzá-bhà mànà rǔgu nǎ ɔte náwě ìndù.» ¹⁵ Ní, ɔte ma mòpè mawe ndì Kòrnòliyò bhà idzá-bhà tò dhu-dzidò, Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí nádù ìfo abádhí dǒ, àdhàdhì yà wemberè tí ndì ndìfo àlě dǒ dhu bhëyi. ¹⁶ Ní, ndì dhu ádu mabhu mirè yà ÁdrùngbälE Yèsù unɔ àlě tò dhu. Kǎti: «Bàtizò nubhónà Yùwanì núubhò bàtizò ìndrǔ tò ìdha nǎ. Pbétù nyǎ, nyǎ nyǎ ìlǎ-Alafí tó bàtizò àlǎ.» ¹⁷ Kàgàwà úbho yà ÁdrùngbälE Yèsù Krístò àlě ka'u nínganí ndì ndubhò àlě tò pèrè átò abádhí tò. Ní, ìma ní'iyana àdhi ndínì ma muvó tí ma Kàgàwà rǒ ìnzǎ rònzì pbìndà kasu?»

¹⁸ Wò ɔte ì ìrì rò, kǒkò PÉTERŭ mà rǔbhi 'àgò rǒ mànà aɛ náadu afiya òtù, 'àdu 'òpè 'ìlè Kàgàwà, 'ámbe àtina

dǒ: «Hàkà! Kàgàwà pbání àbhǔ rádù ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mà nábhu rùgèrè fǐyó mǔtsɔ, ràdù obhóná ípirǒnga nábà átò!»

Kànìsà rǐ ndòpè Àtiyòkiyà tó kígò ǒ dhu

¹⁹ Stìfanù ka kòhò dhu-dzidǒ, ndì nòpè Yèsù ná'ù alɛ rǒ avuta náabhù i alɛ rìfàlà ì dhèdhèrò kígò ònǎ. Atdídhená alɛ náatsè Fòyinikè, ngǔkpà alɛ náatsè Kìpurò, ndìrò ngǔkpà-tsí náadù òtse Àtiyòkiyà. Abádhí owúnà Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù núnò rǒ Pbàyàhúdí tò tí. ²⁰ Pbétù, yà abádhí nzinzi ǒ ì nòtù Kùreni ǒ ngúfe alɛ mà, Kìpurò ǒ ngúfe alɛ mànà náawù ùvò Àtiyòkiyà, 'àdù 'òpè 'ùnò Ádrùngbǎlɛ Yèsù dǒ rǒtɛ Ídzi Màkǔrù ìnzǐ ní Pbàyàhúdí tò. ²¹ Ádrùngbǎlɛ Kàgàwà náabhù obi atdídǒ abádhí tò, ndì dhu ràdù àrà yà abádhí rǐ dhu òvɔ fǐyò ábhǒ alɛ nyú nábhu rǒ rùgèrè ì, 'àdù Ádrùngbǎlɛ Yèsù ná'ù.

²² Wò abádhí rǒnzina dhu-òyǐ níitdègu àrà òtsi Yèrùsàlɛmà tó kígò ǒ kànìsà ǒ bhà-bì ò, ní i alɛ adù Bàrnabà nóvì ràrà Àtiyòkiyà. ²³ Bàrnabà níitdègu àrà àhù ányì, ndàdù Kàgàwà àso Yèsù ná'ù alɛ dhu nótù, ní kǐdhè adù ndìka atdídǒ. Kǎdù i alɛ-afí àbhù ròtsi obi ndínǐ ì napbá tí atdídǒ Ádrùngbǎlɛ Yèsù rǒ tí. ²⁴ Ndì Bàrnabà nǐ'ì ídzi alɛ, atdídǒ Ìlǐlǎ-Alafí írǎ alɛ, ndìrò ádrùngbǎ a'uta nà alɛ. Ndì dhu bhèyi ní ndì, ábhǒ ihé-yà nyú náadù Ádrùngbǎlɛ Yèsù ná'ù.

²⁵ Wò dhu-dzidǒ, Bàrnabà adù àrà Sávùlò nómè Társò tí kátina kígò ò. ²⁶ Ní ka ndì ndàla rò, kǎdù kidyì iwù mànà atdìkpá, iwù ùvò nà Àtiyòkiyà. Ndì Àtiyòkiyà tó kígò ǒ kànìsà ǒ, abádhí anzì atdì atɔ nyú. Ndìrò ndì kànìsà ǒ, abádhí udhè dhu ábhǒ alɛ nyú tò. Wò ndì

Àtiyòkiyà tó kigò ǒ nga ní ndi wemberè tí ka kapè kunzi Yèsù bhà ábhàlǐ p̀bàkrístò tí nǐ.

²⁷ Ndi kàsùmì ǒ, Kàgàwà bhà p̀bànábí núuvò Yèrùsàlemà tó kigò ò rò, 'òwù Àtiyòkiyà. ²⁸ Abádhí nzínzi ǒ atdí aλ-ovò ní'ì Àgabù. Ní, Kàgàwà bhà Ìlǐlǎ-Alafí unda ka ròvò dhu ndàtì, ádr̀ungbǎ àgǎyì r̀arì ìsǐ yà adzi dǒ kóró p̀bìrì ǒ. Obhó tí, ndi àgǎyì adù ìsǐ yà Klòdiyò ní'ì kámá dǒ ádr̀ungbǎ kamà tí ònà kàsùmì ǒ†. ²⁹ Wò ndi kàsùmì ǒ tí ní ndi, Yèsù bhà ábhàlǐ adù 'ìrì, 'ìtsà foyá dhu, ngǎtsi aλ r̀arà kibhò rǒ fóná ndi nàbà dhu-bvu rǒ, ndínǐ ì onzi tí odhíya dzùnà nǐ Yùdeyà tó p̀bìrì ò. ³⁰ Pèrè ì 'ìtsà dhu-dzidǒ, abádhí adù kàbhù Bàrnabà mà, Sáwúlò mànà ròwù àbhùnà Yèrùsàlemà tó kigò ǒ kànìsà ǒ p̀bàk̀urǔ‡-fó Yèrùsàlemà tó kigò ò.

12

Yàkòbhò òho ka kǐ, kadù Péterù òsò dhu

¹ Wò ndi kàsùmì ǒ, ádr̀ungbǎ kamà Hèròdè apè ndàvu kànìsà ǒ bhà nzínzi ǒ atdídhená aλ rǒ. ² Ní, kàbhù Yàkòbhò, Yùwanì t'ádònà kòkèrè dònà ìla tó obhi-akpà nǐ, ròvè. ³ Kítdegù wò ndi ndàbhù konzi dhu àlǎ P̀bàyàhúdì-nyìkpó nòfò ró, ní kádù Péterù àvi kosò. Wò ndi dhu anzi ndi yà ìmbǎ ònà afi nà mùgati tó mùhendù tó kàsùmì ǒ. ⁴ Ní, Péterù ka kòsò dhu-dzidǒ, Hèròdè adù kàbhù kidò imbi-dzà ò. Kádù ifífò p̀bànówí tó ìfò mùtù nùlì, ròdò kà-ngbò ànyì-dzá. Kùdhè dhu ní, Pásìka tó mùhendù ìdhò r̀úda rò ndi ndi kàbhù kotdì ànyàna ibí aλ nzínzi ǒ rò dhu. ⁵ Ní, ka kambènà Péterù-ngbò òdò dǒ imbi-dzà ò, p̀bétù Kànìsà ǒ bhà adù òko,

† 11:28 11:28 Kǐ'ì kámá dǒ ádr̀ungbǎ kamà tí P̀bàrómá tó p̀bìrì ǒ. ‡ 11:30 11:30 P̀bàk̀urǔ ní kànìsà ǒ ádr̀òdrǒ aλ.

'àmbe 'ìtsò dǒ Kàgàwà rǒ kǒkú dò rò ìnzǐ ì í òná nga òtdì rórò.

Kàgàwà bhà màlàyikà rǐ PÉTERÙ ìkòlò imbi ò rò dhu

⁶ Yà tsútsǎ nínganí HÈRÒDÈ rǐ dhu ònzǐ ndì ndabhù tí PÉTERÙ kòtdì ànyǎna òná idho tó iku ǒ, PÉTERÙ ì'ì óyǒ pbànowí nzinzi ǒ ndì ndayi ró, ǒtsúna ràdù ì'ì óyǒ àdràmbí nǐ ka kùtsì ró. Ndírò, sàndìri adù ì'ì tsàtsù-ngbò òdò ì í ró. ⁷ Ní kòmbómbí tí, ìnzá kǒkò ale ùni kàsùmì ǒ, Àdrùngbǎle Kàgàwà bhà màlàyikà níto ndì, awáwù ràdù PÉTERÙ mà rǐ'ì òná kàlugá-ngba ǒ nga àtdyi, ràwù hwé. Ní, wò màlàyikà náaya PÉTERÙ-ngbò ǒngòna rǒ rò, ndìnga idho ò rò, ndàdù àtìna nǐ: «Íva nyi tsàkàtsàka.» Ní, PÉTERÙ-ǒtsú rǒ ì'ì àdràmbí náadù 'ìtdì ìtírò, 'àwà ì obvò. ⁸ Wò màlàyikà adù àtìna tdítǒ kà nǐ: «Ísò mvunù ò, nyadù pfǒnù rǒ kàyitò-mbí iso mběyi.» Ní, PÉTERÙ adù wò màlàyikà àvi fíndà dhu ònzǐ. Wò dhu-dzidǒ, màlàyikà adù atìna tdítǒ kà nǐ: «Áfǒ rùnù ǒrú mùdzarù, nyadù ìrà owùdu ǒ.» ⁹ Ní, PÉTERÙ adù àhù, ndàrà kǒwù ǒ. Kǔni nzá dhu, wò màlàyikà rǒnzina dhu rǎrǐ obhó dhu. Pbétù, kǎmbénà dhu àtì dǒ ǒnyù rǐ ndònyù dhu tí. ¹⁰ Ní, abádhí udà wemberè tó sàndìri tó mùtù tí. Tdítǒ abádhí udà ǒyò rí kisé sàndìri tó mùtù tí. Wò dhu-dzidǒ ní ndì, abádhí awù ùvò yà dòtsí ka kúvò nǐ kigò ò tsùmà tó tsàtsù-tí. Ní ndì tsàtsù adù ndàpfò ndìtírò abádhí tò, abádhí ràdù ùvò iri, 'adù òko àmbe òwu dǒ ngudhà ǒ. Ní kòmbómbí tí, wò màlàyikà adù àwí PÉTERÙ-tí rò.

¹¹ Nírò ní ndì wò róná ndì nònzǐ dhu arà PÉTERÙ-dò àlù. Ní kǎtì: «Kòmbí, ma mùnì wà dhu Àdrùngbǎle Kàgàwà nyú ní yà pbìndà màlàyikà nìbhò rìrà mìkòlò HÈRÒDÈ-fó rò, ràdù mabhù mǒgù yà Pbàyàhúdì rùbhi àpàna rǒ rùdú ì ǒnzǐ tí kóró dhu ǒ rò.» ¹² Wò dhu

àlǔ dònà rò ní ndi, kǎdù àrà Màriyà, Yùwanì-tsánà bhà. Ngǎtsi ndi Yùwanì-òvò nǐ'ì Mǎrkò. Ní ndi Màriyà bhà idzá, ibí ale nyú nǐ'ì ì àndu ì, 'àmbe 'ìtsò dǔ ró. ¹³ Ní, PÉTERÙ itsi tsátsù ìtdò irinǎ rò, Ròdhà, kasu tó atdí tsìbhíngba ràdù òndri íkyèrǔ tsátsù tí. ¹⁴ Ní, PÉTERÙ ndi ndùni tǔna rǔ rò, kǐdhè ìka ndi atdí. Ní, ìnzá ndi ndàpfò tsátsù mà kà tò rórò, kǎdù ndàngbo, ndòkù PÉTERÙ rǐ'ì tsátsùnǎ dhu òvò idza rǐ'ì ale tò. ¹⁵ Ní ì ale adù dhu àdu Ròdhà tò, 'àti: «Tí àri dúnù rǐ'ì dhé?» Pbéttù, Ròdhà adù àdì ndàmbe ìnè PÉTERÙ rǐ'ì obhó tí tsátsùnǎ dhu kèlě nóyò dǔ abádhí tò. Ní abádhí adù àtìná wò tsìbhíngba nǐ: «PÉTERÙ-mùlì ní wò.» ¹⁶ Pbéttù, PÉTERÙ adù àdì, ndàmbe tsátsù kèlě nótdò dǔ. Nírò ní ndi ka kawù tsátsù àpfò, kà ràdù òtsù idza. Ní, ka ì àla rò, idho adù idza ì'ì ale ùkò atdí. ¹⁷ Ní, PÉTERÙ adù abádhí nágo òtsùna nǐ ìnzǐ òte tí. Kǎdù ndòpè ndàwe ìngbà dhu bhéyi màtí Ádrùngbǎle Kàgàwà àbhù ndi ndàhù imbi ò rò dhu abádhí tò. Tdítdǔ, kǎdù àtìná abádhí nǐ: «Nyòwu nyàwe wò rùdú ndi nònzǐ dhu Yàkòbhò mà tò, ngǔkpà àlě t'ódhína màná.» Wò dhu-dzidǔ, kǎdù àhù idza rò, ndàdù àrà ngǎtsi ngari ò.

¹⁸ Ní ìnga ùbho rò, pbànowí-tsi ava ndi atdí, 'àmbe dhu òngù dǔ tsùyá nzínzìya ǔ, 'àti: «PÉTERÙ nyú àrà àdhà?» ¹⁹ Ádrùngbǎ kamà Hèròdè adù kàvi komè kóró ngari òná, pbéttù ka kǎdù nzá kàbà. Nírò ní ndi kǎdù dhu àvi kòngù PÉTERÙ-ngbò òdò rǔ rúbhi sàndìri-tsù, ndàdù àbhùnà kòkyè kóró. Wò dhu-dzidǔ, Hèròdè adù ndià Yùdeyà tó pbiri ò rò, ndàrà Kàyisàriyà tó kigò ò, ndàrà àdì ànyì ákě kàsùmì tí.

Ádrùngbǎ kamà Hèròdè rǔvè dhu

²⁰ Ádrùngbǎ kamà Hèròdè náakó atdí. Tirò mà Sìdonà màná tó kigò ǔ bhà rǔ. Ní, atdíku, abádhí ìri ì

ndínǎ ì oví tí ìndrũ ɔvòya rǒ Kàyìsàriyà tó kigò ò, ròwù òte Hèròdè nà. Ní, ndínǎ ndi dhu aká tí fíyò, abádhí adù ìrì Blǎstò tí kátina ale nà. Ndi ale ní ì ádrùngbǎ kamà bhà idhò tó kàluga ǒ dhu dǒ ádrùngbǎle. Ní abádhí awù 'ònzì ndínǎ ì oko tí màrùngà ǒ Hèròdè mànà, abádhí tó pbìrì ǒ bhà òngù rí ònyù ongónà ìrà ádrùngbǎ kamà Hèròdè bhà pbìrì ò rò nídhuní. ²¹ Ní, yà abádhí ìrì ì ndínǎ ì ɔte tí ádrùngbǎ kamà mànà ònà idhò ǒ, ndi kamà núufó ndi pbìndà ádrùngbǎnga tó mùdzarù nǎ, ndàdù àdi pbìndà ádrùngbǎ kamà tó tombi dǒ. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ɔte òpè, ndàmbe dhu òvò dǒ ihé-yà tó. ²² Ní wò kà rǒte ònà kàsùmì ǒ, ihé-yà adù idù 'àti: «Ìgyò! Ìnzǎ ní ìndrũ nyú yà rǒte dhemǎ! Mǎngǔ-ngba nyú ní yà rǒte!» ²³ Ní ányìrǒ rò tí, Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà màlàyikà náapbì Hèròdè, ìnzà kàbhũ ifuta Kàgàwà tó dhu-okú dò rò, asa ràdù àkanà, ròvè dòtsí.

²⁴ Pbétù wò ndi kàsùmì ǒ, Kàgàwà bhà ɔte adù àdi ndàmbe ndànga dǒ, ndàdù àmbe ndùndò dǒ kóró ngari ònà. ²⁵ Bàrnabà mà Sávùlò mànà níitdègu fíyò ka kavi 'òwù ònzìnà Yèrùsàlemà tó kigò ǒ kasũ nító, ní abádhí adù ìvà, 'àdu ì Àtìyòkiyà. Ányì abádhí adù òwu atdíkpá Yùwanì tí kátina atdí ale mànà. Ngàtsi ndi Yùwanì-ɔvò ní ì Mǎrkò.

13

Kàgàwà bhà Ìlǎ-Alafí rǎ Bàrnabà mà Sávùlò mànà
nóvò Kàgàwà bhà kasũ tó dhu

(Gál 2.7-9; 2Tì 3.8-9)

¹ Àtìyòkiyà tó kigò ǒ kànìsà ǒ ale nízínzì ǒ, Kàgàwà bhà pbànábí mà, ìndrũ tó arí dhu ùdhè ale mànà ní ì inè. Ì ale ní ì Bàrnabà, Nìgerì tí kátina Sìmìyonì, Lùkiyò, Kùrenì

tó kigò ǒ ale, Màyèni, yà atdíkpá avì ádrùngbă kamà Hèròdè mànà ale, ndírò Sávùlò.

² Ní atdíku, yà abádhí rí Ádrùngbăle Kàgàwà ùlě, 'àdù ònyù t'ónyuta-tsù nùtsì òná kàsùmì ǒ, Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí ati abádhí nǎ: «Nyòpì Bàrnabà mà Sávùlò nà idù, nyùlì igi, ndíní yà ma munzi ì fíyò kasu nǒnzi tí.»

³ Ní, ònyù t'ónyuta-tsù ì ùtsì, 'àdù àmbe 'ìtsò dǒ átò dhu-dzidǒ, abádhí adù ɔtsúya nùlì Bàrnabà mà dǒ Sávùlò nà, 'àdù ùbhànà ròwù.

Bàrnabà mà Sávùlò nà rǒwu Kàgàwà bhà Ídzi Mākūrù
ùndò Kìpurò tó sǒngà ǒ bhà tò dhu

⁴ Wò Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí nóvì ì ì ì ówu rò, Bàrnabà mà Sávùlò nà náawù ùvò Sèlèkiyà tó kigò ò. Ní ányìrǒ rò, abádhí adù òtsù ádrùngbă ibhú ò, 'òwù Kìpurò tí kátina sǒngà dò. ⁵ Ní, Sàlaminò tí kátina kigò ò ì òwù ùvò rò, abádhí apè 'ùndò Kàgàwà bhà ɔte indrù tò Pbàyàhúdì tó unduta-dzà ǒ rò. Yùwanì ní'ì inè átò atdíkpá abádhí mànà, ndàdù arà abádhí dzùná ònzi rǒ. ⁶ Ní iwà ì ùdà Kìpurò tó sǒngà ònǎ kóró rórò, abádhí awù ùvò ndì sǒngà ǒ kigò, Pafò tí kátina ò. Ní, ndì kigò ǒ, abádhí atù Bārà-Yèsù tí kátina màzítále. Àbadhi ní'ì átò Pbàyàhúdì nzínzì ǒ tìtò tó nabì. ⁷ Abádhí ongónà òko atdíkpá Kìpurò tó sǒngà ǒ lèwalì, Sèrgiyò Pòlò tí kátina ale, yà atdíǒ ìnga nùni mànà. Ní, ndì lèwalì avì Bàrnabà mà Sávùlò nà kunzi, riwù tina ò, Kàgàwà bhà ɔte ndì ndòzè atdíǒ ndìrì nídhunì. ⁸ Pbétù wò màzítále, Èlemà, wòrí ní ndì kǒvò-tì Pbàgìríkì t'ávana ǒ, náadù àdì, ndàmbe ndàgò dǒ abádhí mànà. Kàdù dhu ònzì ndíní ndugéré tí lèwalì-afí, ìnzì dhu na'u tí. ⁹ Nírò ní ndì Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí irá ndì rò, Sávùlò, yà Pòlò tí kátina átò nùudí nyìkpóna wò màzítále Èlemà rǒ, ¹⁰ ndàdù àtìna nǎ: «Nyì nyarí'ì nzére

màgèzi nà abhɔ. Ndirò nyi nyarí indrű ùtră abhɔ. Inyi ní Pƒɔmvɔ t'ídhùnà nyí, ndirò inyi ní obhónánga rǒ òmvű. Nyi nyubhàya tí obhó Ádrűngbăle Kàgàwà bhà tūrútūrú ídè otu t'útdyata? ¹¹ Ní Kòmbí, Ádrűngbăle Kàgàwà-ɔtsú ìsǐ wà dűnű. Nyi nyóngo ndùmùndúmú tí, ìnzì nyala adyifɔ-nyìkpó atdí kàsùmì ǒ màtí.» Ní uró rò tí, Èlɛmà-nyínga nuuti mbìl, ìnǒ-yà rìbvű ndì dòná. Ní, kădű ndòpè ndòrì ndì, ndàmbe ndűnda rí ale ònè dǒ. ¹² Ní, lèwalì itdègu wò ndì nònzì dhu àlă, náadű Yèsù à'ù, Ádrűngbăle Yèsù bhà Ídzì Măkűrű ùdhě ka kí dhu ɔsű ndì atdíđ ńídhunǐ.

Pɔlò mà Bàrnabà nà rǒwu ùvò Àtìyòkiyà tí kátina atdí pbanga ò dhu

(Kas 7.1-50; 10.36-43)

¹³ Wò dhu-dzidǒ, Pɔlò mà ɔdhína mànà núupò ibhú ò Pafò rò, 'òwù, 'òwù ùvò Pɛrgà tí kátina Pàfùliyà tó pbìrì ǒ atdí pbanga ò. Ányìrǒ ní ndì, Yùwanì* náadű abádhí núbhà, ndàdű ndàdu, ndàrà Yèrùsàlɛmà tó kígò ò. ¹⁴ Ní, abádhí adű abhi òpè Pɛrgà rò, 'òwù, 'òwù ùvò Pìsìdiyà tó pbìrì ǒ atdí pbanga, Àtìyòkiyà tí kátina ò. Ní sàbatű-ìdhò ǒ, Pɔlò mà ɔdhína mànà náatsù unduta-dzà ò, 'adű òko obvò.

¹⁵ Nírò ní ndì ka kazű Músà bhà Ɔyátá tó bhűkù ò ka kandí dhu mà, Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu mànà. Wò dhu-dzidǒ, unduta-dzà ǒ ádròdrǒ ale náadű indrű òvì, ròwù dhu ùnò abádhí tò, 'àtì: «Àbanǐnzó, nyǐ nyapé ì'ì indrű tò nyǐ nyóvɔna abádhí-afí nyǐ nyopé tí nǐ ɔte nà, ní nyòvɔ ka kòmbí.» ¹⁶ Ní, Pɔlò ìvà ndì ndidè, ndàdű indrű àpe ɔtsúna nǐ, rìnè. Nírò ní ndì kăpè ɔte ndàtì: «Ìsràyeli tó pbìrì ǒ bhă, ndirò nyǐ yà Kàgàwà-ɔdò ònzì

* 13:13 13.13 Ngătsi ndì Yùwanì-ɔvò nǐ'ì Mărkò.

nyĩ nyarí rò, nyàrì yà ma múnɔna dhu. ¹⁷ Àlě, Pbàìsràyélí tírò, àlě tó Kàgàwà náavò ndi àlě t'ábhúna. Ní, Mísri tó p̀bìrì ò abádhí aróko òná kàsúmì ò, kǎdù abádhí àbhũ ròtrò, ròngò ábhò alé-yà nyú tí. Wò dhu-dzidò, kǎdù abádhí ipfo, rùvò ányìrò p̀bìndà ɔbì nyú nĩ. ¹⁸ Kǎdù abádhí-ngbò nódò r̀ngù ò, r̀rà àhũ mbèmbè ìfo kumì atò tí. ¹⁹ Ndirò, kǎdù àr̀bhũ dhèdhèrò alé-tidò-tsù tó r̀gànda-tsè nòtdì Kànanà tó p̀bìrì ò rò, ndàdù ndi p̀bìrì àbhũ àlě t'ábhúna tò. ²⁰ Kóró kòkò dhu anzì ì, r̀rà àhũ mbèmbè ìfo miyà dóná imbò kumì nà atò tí. Wò dhu-dzidò, Kàgàwà adù àlě t'ábhúna-ànyǎ nítdì r̀ngò alé nùlì abádhí nzínzì ò, r̀rà àhũ p̀bìndà nabì Sàmòlè nídì ndi ndaraya abádhí nzínzì ò òná kàsúmì ò. ²¹ Ndirò, r̀pè ndi urò rò, àlě t'ábhúna náadù kamà ònzì Kàgàwà-fó. Nírò ní ndi Kàgàwà adù Sàwulò nídì abádhí dǒ kamà tí, r̀onyù idzi abádhí dǒ, r̀rà àhũ ìfo kumì atò tí. Ndi Sàwulò ní'ì Kisì t'ídhùnà. Ndirò Kisì ní'ì Bènyàminì-dhù-bvũ alé. ²² Kàgàwà nítdègu Sàwulò nífo ádr̀ngbǎ kamà tó tombi dǒ rò, ní kǎdù Dàwudì nídì tdítò abádhí dǒ ádr̀ngbǎ kamà tí. Kǎdù dhu òvò átò Dàwudì-okú dò rò, ndàtì: «Ma màbà wà Dàwudì, Yěsè t'ídhùnà, atdídò afidu ózè alé. Ka ní ndi ma mòzè dhu ònzì r̀ngò kóró alé.» ²³ Dàwudì bhà p̀bàdzukuru nzínzì ò rò ní ndi, Kàgàwà ipfo Yèsù, ndidì Pbàìsràyélí tó òg̀ba tí, àdhàdhì yà angyangyi ndi ndakò f̀ndá làkà dhu bhèyi. ²⁴ Tdũ Yèsù ìra rò, bàtizò nubhónà Yùwanì náavò dhu Ìsràyelì tó p̀bìrì ò bhà tò kóró, ndínì ì nũgèrè tí, 'ùbhà f̀yó nzérenge, 'adù bàtizò àhũ. ²⁵ Ní, p̀bìndà kasũ-tsù àmbènà àrà ndòdì òná kàsúmì ò ní ndi, Yùwanì ivú dhu Pbàìsràyélí-tsũ, ndàtì: «Nyĩ nyarí inga ìrè ìma r̀rì àdhi? Ìma ní nzì wò nyĩ nyaròdona ndínì ìra tí alé. P̀bètù, kànì dzidu dǒ r̀rà alé ní ìnzá ma màkǎ m̀nga p̀f̀ona r̀ò kàyitò-mbì mà

ale.› ²⁶ Nírò nyĩ adódù, yà Àbràhamù bhà pbàdzukuru tí nyĩ nyĩ rò, ndirò nyĩ, yà Kàgàwà-òdò ònzi nyĩ nyarí rò, àlě tò nga ní ndi Kàgàwà íbhò yàrí ògù tó ɔte nĩ. ²⁷ Obhó tí, Yèrùsàlemà tó kigò ǒ bhà mà fíyó ádròdrò ale mànà nũni nzá dhu Yèsù rārĩ àdhi. Ndirò, yà bilí ka karózána sàbatù-idhò ǒ, yà Kàgàwà bhà pbànábí unò dhu mà náadù nzá abádhí-dò nálu. Pbétù, abádhí adù ì dhu àbhù rākā, yà Yèsù-dǒ ì abhù kotdì anya ndínĩ ka koho tí dhu-otù ǒ. ²⁸ Ní, inzá ì àbà atdí dhu mà, yà Yèsù-ànyá òtdì ka kádù okúna dò rò rórò, abádhí anzi ka Pilatò-fó, ndínĩ ka nabhù tí kohò. ²⁹ Ní kǒkú dò rò ka kandí kóró dhu ì àbhù rónzi ì dhu-dzidǒ, abádhí náabhù kǎ-bvò kifo mùsàlabhà dǒ rò, 'adù òtdùnà. ³⁰ Pbétù, Kàgàwà adù àbadhi àbhù rìngbè ndi ɔve-bvù rò. ³¹ Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndàvi ibí idhò nyú ǒ yà Gàlilaya rò ì iwú mànà atdíkpá, 'iwù ùvò Yèrùsàlemà tó kigò ò ale tò. Kòmbí ì ale ní ì kàbhà ngàmbi Pbàisràyélí-ònzĩ. ³² Mǎ nyú mà, mǎ móvona dhu ní ndi Ídzì Mākūrù, yà àlě t'ábhúna tò Kàgàwà náakò fíndá làkà. ³³ Ní, Kàgàwà náabhù wà ndi làkà rākā àlě tò, abádhí tó pbàdzukuru tírò. Kǎbhù Yèsù rìngbè ndi ɔve-bvù rò, àdhàdhì yà Zàburi tó bhùkù* ò ka kandí ɔyo rí kisè kà tó ngari ǒ dhu bhěyi. Ndi andítà rätina:

«nyĩ, inyĩ ní Idhùdu.

Ndirò indo ndi nòpè rò, ima ní Àbanu.› ³⁴ Ndirò, Yèsù nábhù ndi ndi rìngbè ndi ɔve-bvù rò ìnzì abvòna ròmò dhu kǎvò angyangyi. Kǎti:

«Ma mí niasò nĩ asota ní ìlǎ, ndirò kóró ale rǎ'una, yà angyangyi ma makò fíndá làkà Dàwudi tò asota*.»

³⁵ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi kà rätina átò Zàburi*

* 13:33 13.33 Zàb 2.7 * 13:34 13.34 Ìsa 55.3 * 13:35 13.35 Zàb 16.10

tó ngätsi ngari ǒ:

«Nyí nyabhùya nzi pbùkù ìlǎ-ÀÉ-abvò ròmò ibhu ò.»

³⁶ Obhó tí, pbìndà idzi ǒ, ádrùngbǎ kamà Dàwudì náanzì Kàgàwà ózè dhu. Ní, kǎvè, kadù ndòtdù abhúna ka kutdú ró, abvòna ràdù òmò. ³⁷ Pbétù, yà Kàgàwà àbhù rìngbè ndì ibhu ò rò Yèsù-abvò nómò nzá.

³⁸ Nírò adódù, nyùnì dhu kòtù ǒ nga rǎrǎ ndì indrù tó nzérènga rǎ ndùba dhu rǎ ndòvò fùkù nǎ. Ndirò, Músà bhà Hyátá mà náabhù nzá nyǎ kòzù nyǎ obhónángatále tí. ³⁹ Yèsù-otù ǒ nga ní ndì ìngbàtí ìlì ndì àlè mà yà ka nà'ù, nózù ka kádù obhónángatále tí nǎ. ⁴⁰ Nírò, nyàndà nga mbèyi adódù, akye yà Kàgàwà bhà pbànábí unò dhu nòonzina ndì rùkù nǎ. Abádhí ati:

⁴¹ «Nyàndà dhu, nyǎ, indrù-tsì ònzi nyǎ nyarí rò.

Nyàbhù nyǎ idhò rùkò nyǎ, ndirò nyàbhù nyǎ tsèku ròtdì ndì.

Obhó tí, mà mí atdí dhu ònzi, yà ìnè nyǎ nyǎ nyǎkpóku nà òná kàsùmì ǒ. Ndì dhu nǎ ìnzǎ nyǎ nyádù à'unà ngätsi àlè náwè fùkù rò dhu*.»

⁴² Wò dhu-dzidǒ, Pòlò mà Bàrnabà mànà nítidègu ùvò unduta-dzà ò rò, ní iyé-yà náadù abádhí ònzi ndínǎ iwúya tí tdítǒ rǎ sàbatù-idhò ǒ, 'iwù wò òtè kèlè nádu 'àwè tdítǒ fǎyò. ⁴³ Wò unduta-dzidǒ, ábhǒ Pbàyàhúdì mà ábhǒ ngùkpa àlè yà Pbàyàhúdì tó dìnì ò ì nùgèrè 'òngò Kàgàwà ùlè mànà, náadù ùvò, 'òwù Pòlò mà Bàrnabà mànà-owù ǒ. Nírò ní ndì kòkò óyǒ àlè adù dhu òvò abádhí tò 'òpè abádhí-affì nǎ, ndínǎ ì napbá tí 'òngò òko pòtsó Kàgàwà bhà idzìnga tó otu ǒ tí.

Pbàyàhúdì rǎ Pòlò mà Bàrnabà mànà rǒvona fǎyò òtè nódhò dhu

* 13:41 13.41 Hàb 1.5

⁴⁴ Tdítdǒ ìñ sàbatù-idhò ǒ, mbèmbè Àtiyòkiyà tó pbanga ǒ kóró ale núundu ì ndíní ì ìri tí Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà Ǿte. ⁴⁵ Ní Pbàyàhúdí níitdègu wò ihé-yà àlǎ, ní adha tó ale-afí mà agòta màna náadù abádhí ìra, ràdù 'òpè 'àgò Pòlò rǔnǒna fíyò dhu, ndirò 'àmbe dhu ùnò dǒ nzére kà nǎ. ⁴⁶ Ní Pòlò mà Bàrnabà màna náadù dhu òvò abádhí tó ìmbà óyá Ǿdó na, 'àti: «Fǔkù nga ní ndi Kàgàwà bhà yàrí Ǿte nákǎ kùnò wemberè tí nǎ. Pbétù, nyí nyòdhò ka, nyǎdù nyǒzù nyí-tírò ìnzà àkǎ 'àbà dhòdhóhóngà tó ípìrǒnga ale tí dhu-okú dò rò, mà mí mǔgèrè kòmbí mǒwù kùnò rǒ ìnzí ní Pbàyàhúdí tó. ⁴⁷ Obhó tí, Ádrùngbǎle Kàgàwà uyá wà ka ndi dhu bhéyi tí fákà. Kǎti:

«Ma míli nyí kóró pbìrì ǒ ale tó awáwù tí,

ndíní nyí nyí'í tí ògù tó Ídzi Màkǔrù òvo rí kóró ale tó ale tí, ràrà àhù yà adzi-tsù náadì ndi i.»

⁴⁸ Ní, ìnzí ní Pbàyàhúdí níitdègu wò Ǿte ìrì, ní abádhí-idhè náadù ndìka atdíđǒ, 'àdù 'òpè 'ilè Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà Ǿte. Ndirò kóró ale, yà Kàgàwà apì dhòdhóhóngà tó ípìrǒnga nabáya tí, náadù Kàgàwà à'ù.

⁴⁹ Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà Ǿte adù ndùndò kóró ndi Pìsidiyà tó pbìrì ǒ. ⁵⁰ Pbétù, Pbàyàhúdí adù dhu ìtsu Kàgàwà ùlǎ arí ì návi vèbhále mà, kigò ǒ ádròdrǒ ale màna dǒ ò, ndíní dhu nìvà tí Pòlò mà Bàrnabà màna rǒ. Ní, abádhí adù 'òpè 'àvu Pòlò mà Bàrnabà màna rǒ, 'àdù ipfonà 'òdi fíyó pbìrì ǒ rò. ⁵¹ Pbétù, kǒkò óyǒ ábhàlǎ náadù pfǒya-tsítsíró àhù nó'ò abádhí-okú dò rò. Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù 'ivà, 'òwù ìkòniyò tó kigò ò. ⁵² Ndirò Yèsù-owù nǔngu ale-idhè náadù ndìka atdíđǒ, Kàgàwà bhà ìlǎ-Alafí ràdù 'ira.

14

Pɔlò mà Bàrnabà nà rǐ Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù núnò Ìkòniyò tó kígò ò dhu

¹ Ìkòniyò tó kígò ò ì òwù ùvò rò, Pɔlò mà Bàrnabà nà náatsù átò Pɔyàhúdí tó unduta-dzà ò. Ní ányídzá, abádhí ɛno Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù, ndi dhu ràdù Pɔyàhúdí mà Pɔgíríkí mà nà tó ábhò ihé-yà nyú nábhu rà'ù Yèsù. ² Pɛtù, yà ì nùvò ìnzǐ 'à'ù Yèsù Pɔyàhúdí náadù dhu ìtsu ìnzǐ ní Pɔyàhúdí-do ò, 'àbhu afíya rìnza ì ndínǐ dhu nìvà tí kǒkò Yèsù ná'ù adóya rǒ. ³ Ní, àzèmbè wò dhu rǐ ndònzǐ rórò tí, Pɔlò mà Bàrnabà nà náadù òko ábhò ìdho nyú tí Ìkòniyò tó kígò ò. Abádhí adúnà òwu Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù núnò rǒ kɔngba, ìmbá òyá òdó na, kà-rǒ ì ìpbi ì nídhunǐ. Ndirò, Ádrùngbǎle Kàgàwà adúnà àrà yà abádhí rǔnɔna pòndà ìdzìnga dǒ dhu tó obhóna nábhu rǒ ràvi ndi kɔngba, yà abádhí rǒnzina wìwì mà yà ìnzá apèna 'ònzǐ angyi ìndrù-nzínzǐ ò dhu mà nà dhu-otù ò. ⁴ Ní wòrí kígò ò alɛ-ònga núnò ndi ɔyɔ, atdídhena alɛ ròlè ì Pɔyàhúdí-tì'òná rò, ngǔkpà alɛ ràdù 'òlè Yèsù bhà uvitatále-tì'òná rò. ⁵ Wò dhu-dzidǒ, Pɔyàhúdí mà ìnzǐ ní Pɔyàhúdí mà nà, òyá ádròdrǒ alɛ mà nà náadù 'ìrǐ ndínǐ ì ɔpé tí 'àvu Pɔlò mà Bàrnabà mà nà rǒ, 'àdù abádhí àbhu kubvù odu nǐ rùvɛ. ⁶ Ní, Pɔlò mà Bàrnabà mà nà níitdègu wò dhu òsù, ní abádhí uvo Ìkòniyò ò rò, 'òtsè Likàòniyà tó pòrì ò pɔnga, Lístrà mà Dǎrbè mà nà, tìyá arǐ'ì kyèròkyèrò pòrì mà nà ò. ⁷ Ányì abádhí adù òko 'òwù Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù núnò rǒ ìndrù tò.

Pɔlò mà Bàrnabà nà rǐ'ì Lístrà tó kígò ò dhu

⁸ Lístrà tó kígò ò, ìnzǐ aríde pǒna dǒ atdí alɛ ní'ì ìnè. Ndi alɛ ní'ì òdhi tí ka kadhì òtsòtsù rórò alɛ. Ndirò

ka ni'i inzà apèna ùbhi yà ka kadhìna ndi rò ale. ⁹ Ní, atdíku kádi ndàmbe Pólò rúnóna dhu ìrì dǒ. Ní Pólò ɔdì nyìkpóna kà-rǒ, kà'ù dhu ògù ndi ràmbe ná ògù dhu ndi ndàla rò. ¹⁰ Ní, Pólò adù dhu òvò kà tò ɔrú túna nyú nà, ndàti: «Ívà nyi, nyidè túrútúru pfõnu dǒ.» Ní wò ale níibe ndi ndidè, ndàdù ndòpè ndùbhi. ¹¹ Ní wò Pólò ònzì dhu ì àla rò, ihé-yà náapè 'òtè ɔrú túya nyú nà Likàòniyà ǒ bhà t'ávana ǒ, 'àmbe àtìna dǒ: «Mǔngǔ-nzo ǔgèrè wà ì 'òngò ìndrù tí, 'ìtsù àlě nzínzi ò.» ¹² Abádhí adù Bàrnabà nàtì Zèwù tí, 'adù Pólò nàtì Hérmè tí. Obhó tí, Pólò ní ndi arána ɔte ɔdà rǒ ìndrù tò. Ndirò, yà Lístrà tó kigò ò ka kótsù ró ni'i ndi Zèwù tí kátina Pbagiríkí tó mǔngǔ-ngba bhà somă-dzà. ¹³ Ní wò ndi kàsùmì ǒ, Zèwù bhà atdí kùhanì náadù ìrà ìkylì-akpá nà, iwà ndi ndùkpòrò itsu-opfò tó mùkàkú ndùfǒ dòya rǒ rórò, ndìrà àhu nà kigò ò ka kótsù òyá tsàtsù tí. Abádhí ni'i iwà ì nìrì ihé-yà mànà ndíní ì ubhò tí ì ìkylì-akpá pèrè tí kǒkò óyǒ uvitatále tò. ¹⁴ Ní, Pólò mà Bàrnabà nà níitdègu kǒkò ale rǎpàna ndíní ì ɔnzi tí dhu ìri, núufa ròyá ɔrú mùdzarù-ǒnga, 'adù òtse ihé-yà nzínzi ò, 'àmbe ùkǔ dǒ, 'àti: ¹⁵ «Hòkò! Ádhu wò nyí nyápàna nyǒnzì dhemă? Mă'i nyú, mă ní ìndrù àdhàdhì nyí ní ìndrù dhu bhèyi. Ndirò, yà fùkù mă mòvò dhu ní Kàgàwà bhà Ídzi Màkǔrù, ndíní nyí nyubhà tí nyí nyarónzina ìmbà tǔya nà dhu, nyàdù nyǔgèrè nyǒngò yà ìnzí aróvè Kàgàwà bhà ale tí. Ndi Kàgàwà ní ndi yà adzi mà òrù-akpà mà ndirò rèrù-abábá mà, òyá arí kóró dhu mànà nanzì ale. ¹⁶ Angyíta nyú Kàgàwà ubhà pé kóró pbirì ǒ ale ròngò ùbhi afíya ozè otu ǒ. ¹⁷ Pbétù, kǔbhà nzà ndi ndi nditè abádhí tò yà ndi ndónzina ídzìnga-otu ǒ dhu. Obhó tí, kǎrí igye àbhù rìkǒ òrù-akpà ò rò fùkù, ndàdù ìnga ǒ dhu àbhù rò'ò fíyó kàsùmì ǒ. Ndirò indo

màtí, kǎrádù nyǒngù, ndàdù affkù níra pbìndà ídzinga tó dhèdhe nǎ.»¹⁸ Pólò mà Bàrnabà nà náatè mbǎ wò dhu bhéyi màtí, ní abádhí rǐ ihé-yà nísǒ ìnzǐ ìzǎ tó perè nubhò tí fǐyò dhu níí'ì obi tí.

¹⁹ Wò dhu-dzidǒ, Pbàyàhúdí níiwú Àtìyòkiyà* tí kátina kigò ò rò, ndirò Ìkòniyò tí kátina kigò ò rò màtí, 'iwú ùvò Lístrà. Ní abádhí níitsu dhu ihé-yà-dò ò, ròpè 'ùbvú Pólò mà odu nǎ, ndíní ùvè tí. Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù Pólò àdha 'ípfo iri kigò ò rò, iwà òvè dhu tí ì í kàti nídhuní. ²⁰ Pbétù Yèsù ná'ù ale níitdègu 'àndù 'àkpòrò Pólò-ngbò, ní àbadhi adù ndìvǎ, ndidè, ndàdù ndàdu ndi kigò ò. Ní tsútsǎ nínganí, abádhí adù òwu Bàrnabà nà DĒrbè tí kátina kigò ò.

Pólò mà Bàrnabà nà rǐ 'adù Àtìyòkiyà tó kigò ò dhu
²¹ DĒrbè tó kigò ò ì òwu ùvò rò, Pólò mà Bàrnabà nà náapè 'ùnò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù indrù tò. Ní, ábhǒ ale nyú nùugèrè ì, 'à'ù Yèsù. Wò dhu-dzidǒ, abádhí náadù 'adu DĒrbè rò, 'òwu Lístrà. Lístrà rò, abádhí adù 'ivǎ, 'òwu Ìkòniyò ndirò Àtìyòkiyà, Pìsidiyà tó pbìrì ò.
²² Kóró kǒkò kigò ònǎ, abádhí owúnà Yèsù ná'ù ale-aff nópè rǒ, 'adù òwu ì ale àvi rǒ rìkò pótsó fǐyó a'uta ǒ. Abádhí adúnà òwu dhu òvò rǒ ì ale tò, 'àti: «Dhu àkǎ àlě rùdà ádrùngbǎ àpbè nyú òna nǎ, ndíní àlě kotsú tí òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ò.»²³ Kóró kànísá òna nǎ, Pólò mà Bàrnabà nà náadúnà òwu indrù òvò rǒ, 'ùlì ndi kànísà ǒ pbàkùrù tí. Ònyù t'ónyuta-tsù ì ùtsì, 'adù àmbe 'ìtsò dǒ dhu-dzidǒ, abádhí adúnà òwu yà ì óvò ale ùlì rǒ yà ì á'ù Ádrùngbǎle Yèsù-fó.

²⁴ Wò dhu-dzidǒ, abádhí nùudà Pìsidiyà tó pbìrì ònǎ, 'adù òwu ùvò Pàfùliyà tó pbìrì ò. ²⁵ Ní, Pèrgà tí kátina

* ^{14:19} ^{14.19} Ndi Àtìyòkiyà ní'ì Pìsidiyà tí kátina atdí pbìrì ǒ kigò.

ndi pbìrì ǒ kigò ǒ bhà tò ì Ẹ̀nò Kàgàwà bhà Ǿte dhu-dzidǒ, abádhí adù 'àsòlò, 'òwù Àtàyà tí kátina kigò ò. ²⁶ Ndi kigò ǒ rò, abádhí adù 'ìvà 'òwù ibhú ǒ, 'òwù ùvò Àtìyòkiyà, Siriyà tó pbìrì ò, yà abhi ì apè ònà rò kigò ò. Wò ndi kigò ǒ rò nga ní ndi, ka kabhu abádhí Kàgàwà ràso wò abádhí òwù Ẹ̀tsànà pbìndà kasu-okú dò rò.

²⁷ Ní, Àtìyòkiyà ì òwù ùvò rò, abádhí andu Yèsù ná'ù ale-tsù, 'adù Kàgàwà àbhù ì 'ònzì kóró dhu náwe fíyò. Ndirò, abádhí adù ìngbà dhu bhèyi màtí ì àpfò a'uta tó tsàtsù ìnzì ní Pbayàhúdì tò dhu náwe átò abádhí tò.

²⁸ Wò dhu-dzidǒ, Pòlò mà Bàrnabà nà náadù òko ábhò idho nyú tí Yèsù ná'ù ale mànà Àtìyòkiyà tó kigò ǒ.

15

Yèsù ná'ù ale tó unduta Yèrùsàlemà tó kigò ò
(Ǿpt 2.1-9)

¹ Yùdeyà tó pbìrì ò rò iwù Àtìyòkiyà tó kigò ò ngúfe ale, náapè 'ùdhe dhu Yèsù ná'ù ale tò, 'òwù àtìnà rò ití: «ìnzì nyí nyapé nyàbhù kòbhòlò Ǿnzìkúnga yà Músà bhà Ẹ̀yátá nónzì ka dhu bhèyi, ní Kàgàwà rí nzì nyìgù fùkù nzérenga ǒ rò.» ² Ní Pòlò mà Bàrnabà nà náadù ndi dhu òdhò atdíǒ, ádrùngbà agòta nyú ràdù ìtsì nzínziya ǒ ì ale mànà wò dhu-okú dò rò. Nírò ní ndi abádhí adù dhu Ẹ̀tsì atdíkpá, ndínì Pòlò mà Bàrnabà nà ndirò Àtìyòkiyà ǒ ngúfe ngùkpá ale mànà nóowu tí Yèrùsàlemà tó kigò ò, 'òwù Ǿte ndi dhu dǒ Yèsù bhà uvitatále mà, pbàkùrù mànà-ònzì rò. ³ Ní, Àtìyòkiyà ǒ kànìsà náadù abádhí dzùnà nónzì àkàkà dhu bhèyi ndi abhi tò. Ní Fòyìnìkè mà Sàmàriyà mànà tó pbìrì ònà ì Ẹ̀da ì nanà, abádhí owúnà ìngbà dhu bhèyi màtí ìnzì ní Pbayàhúdì nùgèrè ì Kàgàwà tò dhu nóvò rǒ ìndrù tò,

ndi dhu ràdù àrà Yèsù ná'ù ale àbhù rǒ idhèya rìka ndì atdíđǒ. ⁴ Ní, kǒkò ale níitdègu owu ùvò Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní ndi kigò ǒ kànìsà mà Yèsù bhà uvitatále mà ndi kànìsà ǒ pbàkùrǔ mànà, náakò abádhí mbèyi nyú. Abádhí náadù Kàgàwà àbhù 'ònzì dhu náwè kóró kǒkò ì nàkò ale tò. ⁵ Pbétù, atdídhena ale, Yèsù ná'ù Pbàfàrisáyó tó mùtù nzínzi ǒ, náadù 'ìvà 'àti: «Dhu àkà kòbhòlò Yèsù ná'ù ìnzì ní Pbàyàhúdì-ònzìnga, kadù dhu ùya fíyò róngò Músà bhà Hyátá nífu.» ⁶ Nírò ní ndi Yèsù bhà uvitatále mà, Kànìsà ǒ pbàkùrǔ mànà, náandu ì ndíní ì andá tí kǒkò ale ùnò dhu-ònga. ⁷ Ní, atdíđǒ ì àgò ì dhu-dzidǒ, Péterù ìvà ndi ndidè, ndàdù àtìna: «Àbanǐzó, nyí nyùnì wà dhu Kàgàwà róvò wà mà angýíta tí nzínzikù ǒ rò, ndíní ma mongó tí pbìndà Ídzi Màkùrǔ núnò ìnzì ní Pbàyàhúdì tò, ndíní abádhí níri tí 'àdù dhu à'ù. ⁸ Ndirò Kàgàwà, yà ìndrǔ-afí ò dhu mà núní arí ale, níte wà dhu iwà ndi rákò abádhí, yà abádhí ndi ndírǎ pbìndà ìlǎ-Alafí nǐ, àdhàdhì yà ndi ndírǎ àlè dhu bhèyi dhu-otù ǒ. ⁹ Kǔndò nzá àlè-ònga abádhí mànà akekpa màtí, kǔ'ò abádhí-afí rìlǎ nyìkpóna ǒ, a'uta-otù ǒ nídhuní. ¹⁰ Nírò, ádhu kòmbí nyí nyí Kàgàwà-afí númvù wò dhu bhèyi, nyámbe ndi nà'è ànò nùgba dǒ Yèsù bhà ábhàlǐ dǒ ní? Nyí nyí ndi ànò nùgbà abádhí dǒ àzèmbè ìnzá àlè t'ábhúna nyú mà, ndirò àlè nyú mà àlè kanzi kànò àlè kí dhu-lèmà rórò! ¹¹ Ndirò, àlè kà'ù wà dhu àlè rùgu wà àlè tó nzénga ǒ rò, Àdrùngbǎle Yèsù bhà ídzinga-okú dò rò, àdhàdhì abádhí nùgu dhu bhèyi.» ¹² Ní, Pòlò mà Bàrnabà nà rǐ Kàgàwà àbhù 'ònzì ìnzì ní Pbàyàhúdì nzínzi ǒ wìwì mà, yà ìnzá apèna 'ònzì angýi ìndrǔ-nzínzi ǒ dhu mànà dhu náwè rò, kǒkò ì nàndunà ale náadù ìnè bhìi, 'àmbe abádhí rǎwèna dhu níri dǒ. ¹³ Ní Pòlò mà Bàrnabà nà níitdègu ìnè, ní Yàkòbhò apè

ote ndati: «Àbanĩnzó, nyìri yà ma múncna fùkù dhu.
¹⁴ Simiyoni náwe wà ìngbà dhu bhěyi mătí, mùhàngú ò
 rò, Kàgàwà arí pbìndà ale nópì ìnzì ní Pbàyàhúdí nízìzi
 ǎ rò tí dhu àlě tò. ¹⁵ Wò ndi dhu nákwò wà ndi Kàgàwà
 bhà pbànábí náandí dhu nà. Ndi andítá rătina:

¹⁶ <Ádrùngbăle Kàgàwà rătina: wò dhu-dzidǒ, ma mí
 madú
 mirà wò ndi nadrù ádrùngbă kamà Dàwudi bhà idza nòsì
 tdítǒ.

Ní ma mí ndi idza-dúdù nángbě,
 madù ìdìná rìdè pfǒna dǒ.

¹⁷ Ndi dhu bhěyi ní ndi, yà ì nùbhà ale-go rǐ 'òpè 'òmè
 Ádrùngbăle,

i ale ní kǎkà ɔvòdu ka kánzi dòyá ale.

Obhó nyú, kóró ìnzì ní Pbàyàhúdí, yà pbàkà ale nyú tí
 oko tí ma múnzì ale rǐ 'òpè 'òmè ma.

Wòrí ní ndi yà ndi dhu ònzì rí Ádrùngbăle nùnc dhu*.

¹⁸ Ndi Ádrùngbăle ní ndi i dhu nábhù ìndrù rùni yà
 mùhàngú ò rò ndi napèna rò ale.»

¹⁹ Tdítǒ, Yàkòbhò adù àtìna: «Ìma, ma màla dhu ní,
 dhu rākă nzá kòbhìlì kǒkò ì nùgèrè Kàgàwà tò ìnzì ní
 Pbàyàhúdí-tsù. ²⁰ Pbétù, abádhí tò dhu rākă kandí dhu,
 kati: <Nyǐ nyākă nzá nyǒngò sànamù tò ka kùbho perè
 tí ìzǎ ná'a*. Ndirò, nyǐ nyākă nyǒngò nyǒdò mùnyòni
 rǒ rò, ìnzì nyǎdù dàna-tsi ka kípò obi nǐ ròvè ìzǎ mà,
 ànzùbhà màná ná'a.» ²¹ Obhó tí, angyí ndi napèna rò,
 ìndrù náarí ìnè Músà bhà Hyátá nòvò ì arí ìndrù tò kóró
 kigò ònǎ ró. Kóró sàbatù-ìdhò ǎ, abádhí náarí i Hyátá
 nòzù ìndrù tò unduta-dzà ǎ rò.»

* ^{15:17} ^{15:17} àmɔ ^{9.11-12} * ^{15:20} ^{15:20} Ndi ìzǎ nótì wà
 Kàgàwà-nyìkpó ǎ.

Yèrùsàlemà ì nùndu aE rĭ bhàruwà àbhũ Àtiyòkiyà
 ǒ Kànìsà tò dhu

²² Wò dhu-dzidǒ, Yèsù bhà uvitatále mà, Kànìsà ǒ pbàkũrũ mà, Yèrùsàlemà ǒ kóró Kànìsà mànà náatè nzínziya ǒ. Abádhí níri ì ndínĭ ì ovó tí nzínziya ǒ aE, 'àdũ òvìnà ròwù atdíkpá Pòlò mà Bàrnabà mànà nà Àtiyòkiyà, Sìriyà tó pbìrì ò. Ní, abádhí avò Yudhà mà Sílà nà. Ngàtsi ndi Yudhà-ovò níi Bàrìsabà. Odhíya pbàkrístò nzínzi ǒ, abádhí óyǒ kóró níi atdíǒ ka kífu aE. ²³ Ní, abádhí adũ kòrí aE nóvì ròwù bhàruwà nà. Ndi bhàruwà ka kandí yà dhu bhěyi: «Mǎi odhíkũ, Yèsù bhà uvitatále mà, Kànìsà ǒ pbàkũrũ mànà, mǎ mòvì nyĭ atdíǒ odhíkǎ, ìnzĭ ní Pbàyàhúdì tírò nyĭ nyĭi Àtiyòkiyà mà, Sìriyà mà, Kilikiyà mànà tó pbìrì ò rò. ²⁴ Mǎ mírì dhu, nzínzika ǒ rò, atdídhená aE rówù ìnzá mǎ mùfà rusà fĭyò rórò, 'òwù dũkũ ìnza àwú òtĕya nĭ, ndi dhu ràdũ ìzũ nábhũ afíkũ ò. ²⁵ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, mǎ mìrì mǎ mòvò ìndrũ, mǎdũ òvìnà ròwù tìkũ ò. Abádhí ròwu atdíkpá yà atdíǒ mǎ mózè odhíkã, Pòlò mà Bàrnabà mànà nà. ²⁶ Ndi Pòlò mà nádzi wà fĭyó ípìrǒnga ovE tò àlĕ tó Ádrùngbǎle Yèsù Krístò bhà kasũ-okú dò rò. ²⁷ Nírò, kòní mǎ mòvì Yudhà mà Sílà nà, ndínĭ yà bhàruwà ǒ mǎ màndi ovE ovò tí tsũya ǒ fũkũ. ²⁸ Obhó tí, Kàgàwà bhà ìlĭlǎ-Alafí mà, mǎ nyũ mànà, mǎ màla dhu ní, dhu ràkǎ nzá mũgbǎ ndi nà'è vurò ànò tdítǒ dũkũ, ròsè yàrí uyátá dǒnǎ. ²⁹ Ndi uyátá rǎtina: «Nyĭ nyàkǎ nzá nyǒngò sànamũ tò ka kùbho pEÈ tí ìzǎ mà, ànzũbhà mà, dàna-tsi ka kípò obi nĭ ròvè ìzǎ mànà ná'à. Ndirò nyĭ nyàkǎ nyǒngò nyǒdò mùnyòni rǒ rò. Kǒkò dhu nyĭ nyĭfu dhu ní ndi àdũ ìi iwà nyĭ nyònzì ídzi dhu dhu. Mběyi nyòko.» ³⁰ Nírò ní ndi kǒkò òvì ka kòvì aE níivà ì 'òwù wò bhàruwà nà Àtiyòkiyà. Ní ányì ì 'òwù ùvò rò,

abádhí andu Yèsù ná'ù ale-tsù, 'àdù ndi bhàrwà àbhù abádhí ròzù. ³¹ Ní wò bhàrwà ì 'òzù rò, kòrí ale-idhè níika ndì atdíđ ndi bhàrwà ǒ ka kòpè afíya tí dhu-okú dò rò. ³² Kàgàwà bhà pbànábí tí ì àdù 'òtù dhu-okú dò rò, Yudhà mà Sílà nà náadù òtè ádzíta nyú kǒkò Yèsù ná'ù ale mànà, ì ròpè abádhí-afí, 'àdù abádhí àbhù ròtsì òbí fíyó a'uta ǒ. ³³ Ngúfè idhò ì ònzì Àtìyòkiyà dhu-dzidǒ, kǒkò abádhí t'ódhíya náadù abádhí ùbhà ràdu ì, 'òwù yà ì nívi ale-tí'ò. ³⁴ [Pbétù Sílà adù ndòzè ndàdì Àtìyòkiyà. Ní Yudà adù àrà atdíró Yèrùsàlemà.] ³⁵ Pólò mà Bàrnabà nà adù òko Àtìyòkiyà. Ibí ngǔkpà ale mànà, abádhí owúnà dhu ùdhe rǒ, 'àdù Kàgàwà bhà òtè tó Ídzì Mākǔrù núnò átò ìndrù tò.

Pólò mà Bàrnabà nà ǒnga rǐ ndùndò dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

³⁶ Ngúfè idhò-dzidǒ, Pólò atì Bàrnabà nǐ: «ǒdhí, kàdu pé àlě, àlě ròwù àlě t'ódhína nándà yà angyi àlě kúnò Ádrùngbàle Kàgàwà bhà òtè òyá kígò òna nǎ kóró, ndínǐ àlě kala tí ìngbà dhu bhěyi màtí abádhí aróko dhu.» ³⁷ Ní, Bàrnabà azè ndìdì Yùwanì Mǎrkò, ndínǐ ì owu tí mànà atdíkpá. ³⁸ Pbétù, Pólò adù nzá ndi dhu òzè, Pàfùliyà tó pbìrì ò rò Yùwanì Mǎrkò adù ndì owùya ǒ rò, ìnzǐ ndònzì kasù atdíkpá ì mà nà dhu-okú dò rò. ³⁹ Ní wò dhu-okú dò rò, Pólò mà Bàrnabà nà náagò ì atdíđ, ndi dhu ràdù 'àbhù 'ùndò ì. Nírò ní ndi Bàrnabà adù Mǎrkò nídyì, 'òwù nà atdíkpá ibhú ǒ Kìpurò tó pbìrì ò. ⁴⁰ Ndirò, Pólò adù Sílà òvò. Ní, Yèsù ná'ù ale ìtsò ì dòyá, ndínǐ Ádrùngbàle Kàgàwà aso tí ì dhu-dzidǒ, abádhí adù 'ìvà, 'òwù ányìrǒ rò. ⁴¹ Ní, kǔdà Siriyà tó pbìrì mà, Kìlikiyà tó pbìrì mà nà òna nǎ, ndàrà kànísá-afí òpè rǒ, ndínǐ òbí notsi tí fíyó a'uta ǒ.

16

Tìmòtewù rĩ ndàpǎ Pòlò mà Bàrnabà mànà owù ǒ dhu

(Ròm 16.21; Gàl 4.13-15; Fìl 2.19-22)

¹ Wò dhu-dzidǒ, Pòlò arà àhũ Děrbè. Ányìrò, kǎdù ùda Lístrà tí kátina kígò ò. Ní ányì, kǎtù Tìmòtewù tí kátina atdí ale. Ndi ale ní'ì iwà Yèsù ná'ù ale. Kà-tsánà ní'ì iwà Yèsù ná'ù Mùyahudi-àyi, ndírò kà t'ábanà ní'ì Mùgìrikì. ² Ní, Lístrà mà Ìkòniyò mànà tó kígò ǒ, Yèsù ná'ù ale owúnà ídzì dhu nyú náwε rǒ Tìmòtewù dǒ. ³ Ní, Pòlò-afí adù ndòtdì, ndíní ì ongó tí ùbhi atdíkpá kà mànà. Ní, Pòlò adù kònzǐnga àbhũ kòbhòlò, wò ndi mùlengù ǒ arí ì'ì Pbàyahúdí-okú dò rò, ì ale ní'ì kóró iwà dhu nùni Tìmòtewù t'ábanà rì'ì Mùgìrikì nídhuní. ⁴ Kóró kígò, yà ì úbhi òná ǒ, Pòlò mà Sílà nà nóowúnà Yèsù bhà uvitatále mà, Kànìsà ǒ pbàkùrũ mànà nùtsì Yèrùsàlemà tó kígò ò ì ùndu ì rò uyátà òvò rǒ Yèsù ná'ù ale tò, 'àdù òwu abádhí àvi rǒ rífũ ndi dhu. ⁵ Nírò ní ndi kànìsà apè 'àmbe ìdzo dǒ fíyó a'uta ǒ, bvùya ràdù àmbe ndise dǒ bilínganà.

ǒnyũ rĩ Pòlò ǒnyũ Màkèdòniyà rò ka kí ndànzi dhu-rǒ dhu

⁶ Wò dhu-dzidǒ, Kàgàwà bhà Ìlìlǎ-Alafí náagó Pòlò mà Sílà nà, ìnzí owu tí Kàgàwà bhà ǒtε ùnò Àziyà tó p̀bìrì ò. Ní, abádhí ùdà Fùrùgiyà mà Gàlàtiyà mànà tó p̀bìrì òná. ⁷ Ní, Mìsiyà tó p̀bìrì ò ì ótsù nǐ ifo ǒ ì òwù ùvò rò, abádhí azè 'òwù Bitìniyà tó p̀bìrì ò. Pbétù, Yèsù bhà Ìlìlǎ-Alafí adù abádhí àgò ìnzí owu tí ányì. ⁸ Ní, abádhí ùdà Mìsiyà tó p̀bìrì òná, 'àdù 'àsòlò, 'òwù ùvò Tròwà tó kígò ò. ⁹ Ní atdíku kùbhingá, dhu adzì Pòlò dò ǒnyũ bhěyi. Ndi ǒnyũ-bvù, Màkèdòniyà tó p̀bìrì ǒ atdí ale níidè kònzǐ,

ndàmbe ndàtsò dǒ kà-rǒ, ndàti: «Áda Màkèdòniyà tó pbìrì ò nyarà dzùnàka ònzì.» ¹⁰ Ní, wò dhu Pòlò àla dhu-dzidǒ, mǎ madù mǒpè mǒbhòlò mǎ ányìrǒ rò tí, ndíní mǎ mowu tí Màkèdòniyà. Obhó tí, mǎ muni dhu Kàgàwà rànzi wà mǎ ndíní mǎ mowu tí pbìndà Ídzi Màkǔrù núnò ndì pbìrì ǒ bhà tò.

*Lùdiyà rǐ Ádrùngbǎle Yèsù à'u Fìlipi tó kigò ǒ dhu
(Màt 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)*

¹¹ Ní mǎ muvò Tròwà rò, mǔpò ibhú ǒ, mǒwù tǔrùtǔrù Sàmòtiraki tí kátina sòngà dò. Òbhò nínganí, mǎ madù ùvò ányìrǒ rò, mǒwù ùvò Nèyàpoli tó kìfukù ò. ¹² Ányìrǒ rò, mǎ madù òwu Fìlipi. Ndì Fìlipi níì Màkèdòniyà tó pbìrì ǒ kigò nzínzi ǒ ádrùngbǎ kigò nyú, ndìrò ka níì Pbarómá ónyù idzi dóná kigò. Ní, mǎ manzi ngúfe idho ányì. ¹³ Sàbatù-idhò ǒ, mǎ muvò kigò ò rò, mǒwù atdí idha-akpà-bidò. Mǎ mirè nga ányìrǒ nga rari ndi itsòta tó ngari. Ní ányì mǎ mowù ùvò rò, mǎ makò obvò, mǎdù àmbe òte dǒ ányìrǒ ì nàndu vèbhále mànà. ¹⁴ Abádhí nzínzi ǒ, Lùdiyà tí kátina tsibhále níì inè. Ka níì Tùwàterà tó kigò ǒ tsibhíngba. Ní, kǒngónà ùbhi òlòlù mùdzarù nà ndàmbe ùdzinà dǒ, ndìrò kǒngónà Kàgàwà òdò ònzì. Ní, kǎdì ndàmbe mǎ múnɔna dhu ìrì dǒ, Ádrùngbǎle Kàgàwà ràdù afina àngbe, ndíní kǎdù tí ndàpba Pòlò mà rǔnɔna dhu rǒ. ¹⁵ Wò dhu-dzidǒ, íyàdhíyà mà, pbìndà idzá-bhà mànà níitdègu bàtizò àlǔ, ní kǎdù mǎnzi, ndàdù àtìna: «Nyì nyapé dhu ùnì iwà ma rà'ù Ádrùngbǎle Yèsù, ní nyiwù nyǒngò òko pbàkà idzá.» Obhó tí, kǎdù mǔtu mǒwù pbìndà.

*Pòlò mà Sílà nà núsò ka kí dhu
(Kas 19.23-24; Fìl 1.12; 1TÈ 2.2; 1PÉ 4.12-13)*

¹⁶ Atdíku, mã makò mãmbɛ òwu dǒ itsòta-bhüdò. Ní kasu tó atdí tsìbhíngba nńira, mãdù mãsò ndì mànà otu ǒ. Ndi tsìbhíngba ò í'ì nzéɛ-alafí nń'ì ndònzì araya dhu itè arí angyangyi indrũ tò alafí. Ní, kà rǒnzina dhu-otù ǒ, kàbhà kasu tó ádròdrǒ ale ongónà dhu òngyè abhɔ nyú.

¹⁷ Ní, kǎdì ndàmbe ìrà dǒ owùka ǒ Pòlò nà, ndàdù àmbɛ ùkũ dǒ, ndàrà àtìnà rǒ: «Kǎkà ale ní yà kóró dhu dǒ arí'ì ɔrú Kàgàwà bhà ìnɔ-akpá. Ndirò, abádhí rǐ nyí nyúgu òná otu òvɔ fǔkù.» ¹⁸ Kǎnzì wò dhu ibí idhɔ nyú tí. Nírò ní ndi atdíku, wò dhu àrà ndingyɛ rò, Pòlò agéré ndì, ndàtì wò tsìbhíngba ò rí'ì nzéɛ-alafí nń: «Ma mí dhu ùyǎ indù Yèsù Krístò-òvò rǒ, áhù wò tsìbhíngba ò rò.» ¹⁹ Ní kàbhà kasu tó ádròdrǒ ale níitdègu fíyó ongyéngá-otù rǐ ndòtdì dhu òsù, ní abádhí adù Pòlò mà Sílà nà núlù, 'adù òwu nà pbanga-tsidǒ rùwugà dò, Pbarómá tó pbìrì ǒ anya t'ítàtì tó ádròdrǒ ale-ònzì. Ní kǒkò anya t'ítàtì tó kòngò-ònzì ì òwù ùvò rò, ²⁰ abádhí itè Pòlò mà Bàrnabà nà ì ale tò, 'adù àtìnà: «Kàrí ale nífí wògò àlě tó pbanga ǒ. Abádhí ní Pbàyàhúdì, ²¹ ní abádhí arí yà àlě tò ka kísǒ ìnzì àlě ka'u tí, ndirò ìnzì àlě kongó tí ònzìnà màndù núdhě àlě tò Pbarómá tírò.»

²² Ní, ányìrǒ ì'ì ihé-yà náadù dhu ìvà átò Pòlò mà rǒ Sílà nà. Ní kǒkò anya t'ítàtì t'ále adù Pòlò mà Sílà nà rǒ mberù àbhù kuwà, 'adù àvinà kuvi bhélébhélé asé nń. ²³ Abádhí ì àbhù kuvi atdídǒ asé nń dhu-dzidǒ, kǒkò anya t'ítàtì t'ále náadù abádhí àbhù kusò imbi ò. Ányì abádhí adù dhu ùya Sàndìrì tò, ndíní Pòlò mà Sílà nà-ngbò nɔɔɔ tí mběyi nyú. ²⁴ Ní wò uyátá ndì ndìrì rò, Sàndìrì níitsu Pòlò mà Sílà nà átsí rí'ì kàluga nyú ǒ, ndàdù pfóya núbɛ kòmò ò. ²⁵ Ní mbèmbè iku-alikpa ǒ, Pòlò mà Sílà nà náakò 'àmbe 'itsò dǒ, 'adù àmbɛ adyi nùyù dǒ, 'ífù Kàgàwà òná. Wò ndi kàsùmì ǒ, ùsǒ ka

kùsö nguǎkpà ale adù òko 'àmbe abádhí rǒnzina dhu kèlě níri dǒ. ²⁶ Nírò ní ndi ádrùngbǎ mùtiti níisí, imbi-dzà-pfò rǒpè ndivi. Wò ndi kàsùmì ǒ tí tsátsù núupfo ì kóró, ùsö ka kùsö ale-pfò rǒ àdrà-mbǐ ràdù 'ítà kóró.

²⁷ Nírò ní ndi wò Sàndiri atdà idho ò rò, ndàdù imbi-dzà-tsù nótù iwà ì nùpfò ró. Ní kǐdhá pbìndà ìla tó obhi-akpà, ndàdù dhu ònzì ndíni ndi ndodú tí ndi ndítírò nǐ, ndòvè, iwà òtsè dhu tí ndi ndí ùsö ka kùsö ale náti rò.

²⁸ Pbéti, Pòlò adù òkù ǒrú tǔna nyú nà, ndàti: «Pǒrà, nzǒnzi nzére dhu rùnù nyi-tírò. Ìnè mǎ mí'ì kóró iró.»

²⁹ Ní wò Sàndiri anzi awáwù kitsé nà fǐndà. Nírò ní ndi kǎlì ndi idza ìvì tí ndi ndívi ǒdǒ nǐ rórò, nditsi ndibvu Pòlò mà Sílà nà-ònzǐ. ³⁰ Wò dhu-dzidǒ kǎdù Pòlò mà Sílà nà návi rùvò iri. Kǎdù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «Pbàkà ádròdrǒ alé, ma mí dhu ònzi ìngbà dhu bhèyi ndíni ma mǒgú tí?»

³¹ Ní, abádhí adù dhu àdu kà tò, 'àti: «Dhu àkǎ nya'ù Ádrùngbǎle Yèsù, ndíni nyí nyadù tí ùgu kóró pbùkù idzá-bhà mànà.»

³² Wò dhu-dzidǒ, Pòlò mà Sílà nà náadù Ádrùngbǎle Yèsù bhà ǒte nówò kà tò, kóró kàbhà idzá ì'ì ale mànà. ³³ Wò ndi kàsùmì ǒ tí kúbhingánǎ, Sàndiri adù Pòlò mà Sílà nà ùgù, ndù'o ròyá otú. Kǒkò ale-rǒ otú ndi ndù'o rórò tí, àbadhi mà kóró pbìndà idzá-bhà mànà náadù bàtizò àlù.

³⁴ Nírò ní ndi kǎdù Pòlò mà Sílà nà ùgù ndàrà nà pbìndà idza, ndàdù ònyù àbhù fǐyò. Ní wò ale mà, kóró pbìndà idzá-bhà mànà-idhè náadù ndìka atdídǒ Kàgàwà ì à'ù dhu-okú dò rò.

³⁵ Inga níitdègu ùbho, ní anya t'ítàta t'ále avi ìndrù ròwù dhu òvò Sàndiri tò, 'àti: «Ékòlǒ kǒkò ale ròwù.»

³⁶ Ní Sàndiri adù wò màkùrù òvò Pòlò tò, ndàti: «Ádròdrǒ ale àvi wà ìma, ndíni ma mukòlò tí nyí. Nírò, kòmbí dhu àkǎ nyùvò, nyàdù òwu màrùngà ǒ.» ³⁷ Pbéti Pòlò adù dhu àdu kǒkò ka kivi ale tò, ndàti: «Kǒkò anya

t'ítàtá t'ále àbhũ kũvĩ mà asé nĩ ibĩ ale nzínzĩ ǒ rò, ìnzá ì ǔnò ànyàka mà rórò, 'àdù mũso imbi ò àzèmbè mà mongó ì'ì Pbàrómá tó pbirì ǒ ale nyú. Ní kòmbí abádhí òzè tí 'ùkòlò mà ìnzá kóró ale ǔnì rórò? Ìnzá ráká akèkpá màtí! Abádhí àká 'ìwũ mũkòlò ì nyú tírò.»
³⁸ Ní kǒkò ìvì ka kìvìnà ale náadù 'àdu 'òwù wò Pòlò ǔnò dhu náwè anya t'ítàtá t'ále tò. Ní ndì dhu ì ìrì rò, ɔɔɔ nísí abádhí ǒ atdíɔ, Pòlò mà Sílà nà ní Pbàrómá tó pbirì ǒ ale nyú dhu ì ìrì dhu-okú dò rò. ³⁹ Ní kǒkò ádròdrò ale adù iwu, 'àdù ɔbàta ònzì Pòlò mà Sílà nà-fó. Wò dhu-dzidò, kǒkò ádròdrò ale náadù abádhí ǔkòlò imbi ò rò, 'àdù àvìnà rùvò 'òwù kígò ǒ rò. ⁴⁰ Ní Pòlò mà Sílà nà nítdègu ùvò imbi ò rò, ní abádhí adù òwu Lùdiyà bhà. Ányì abádhí ala ì Yèsù ná'ù ale mànà. † ale-afí ì òpè dhu-dzidò, abádhí adù 'ìvà, 'òwù ányìrò rò.

17

Pòlò mà Sílà nà rǒwu ùvò Tèsàlònikà tó kígò ò dhu
 (Yùw 15.19-21,25; 16.2-3; Fil 4.16; 1TÈ 1.4-7; 2.11-16; 5.21)

¹ Wò dhu-dzidò, Pòlò mà Sílà nà nũudà Àmũfipolì mà Àpòlòniyà nà tó kígò òna nã, 'òwù ùvò Tèsàlònikà tó kígò ò. Ndi kígò ǒ, Pbàyàhúdì tó atdí unduta-dzà ní'ì ìnè. ² Ní yà bilí ndì ndarónzina dhu bhèyi, Pòlò atsù ndì unduta-dzà ò. Ní, ìbhũ-gùna mbàlimbàlì sàbatù-ìdhò ǒ, abádhí owúnà 'àgò rǒ Kàgàwà bhà Andítá dǒ unduta-dzà ǒ rò anyì-idzá rí'ì ale mànà. ³ Ndi agòta ǒ, kàránà dhu àwè rǒ ìndrù tò, ndàdù àrà dhu ìtè rǒ Krístò raká wà ndàbà àpè, ndìrò kà raká wà ndìngbè ndì ɔvè-bvù rò. Ndirò, kàránà àtìnà rǒ: «Yà fũkù mà mí dhu òvò okúna dò rò Yèsù ní ndì Krístò.» ⁴ Ní abádhí nzínzì ǒ ngúfe ale náa'u Pòlò mà Sílà nà rũnɔna dhu, 'àdù 'àpba abádhí-rǒ. Ndirò, Kàgàwà ɔdò ònzì arí ábhò Pbagìríkì mà, atdíɔ

tũya arí ìrì vèbhále mànà náadù dhu ònzì átò ndi dhu bhèyi tí. ⁵ Pbéttù, Pbhàhúdí náadù ndi dhu-adhà nónzì ònzì tí. Ní abádhí andu ngudhà ǒ arí ùbhi ìmbă dōya nà àkyăkyè ale-tsu, 'àdù àbhunà rìvā dhu ihé-yà nzínzì ǒ, ndi dhu ràdù wògò nífi kígò ǒ. Wò dhu-dzidǒ, abádhí awù Pòlò mà Sílà nà òmè Yàsonà bhà, ndíní ì ulú tí 'iwú nà ihé-yà-ònzì. ⁶ Pbéttù ànyì ì òwù ùvò rò, abádhí atù nzá kǒkò ale. Ní abádhí adù Yàsonà mà kèlě núlu Yèsù ná'ù ngúfe ale mànà, 'iwú nà kígò ǒ anya t'fđdita t'ále-ònzì. Abádhí adù 'òpè 'ùkú, 'àmbe àtìnà dǒ: «Yarí adzi dǒ kóró p̀b̀ir̀i-t̀s̀i náva ale níwũ wà 'ànyà átò iró kòmbí. ⁷ Ní Yàsonà ákò abádhí p̀b̀i idzá. Ndirò i ale kóró nífu nzá kámá dǒ ádr̀ungbă kamà bhà uyátá, pbéttù abádhí arádu àtìnà inè Yèsù tí kátina ngätsi ádr̀ungbă kamà r̀ar̀í.» ⁸ Ní kǒkò ale ùnò dhu ì ìrì rò, ihé-yà mà anya t'fđdita t'ále mànà-dò nínza ndi atdídǒ. ⁹ Nírò ní ndi anya t'fđdita t'ále adù f̀ur̀angà itdì Yàsonà mà ɔdhina mànà dǒ abádhí r̀ub̀ho, 'àdù abádhí ùkòlò r̀oẁu.

Pòlò mà Sílà nà r̀oẁu Bèroyà tó kígò ò dhu

¹⁰ Inga níitdègu àtì, ní Yèsù ná'ù ale náavi Pòlò mà Sílà nà r̀oẁu Bèroyà. Ní ànyì ì òwù ùvò rò, abádhí atsù Pbhàhúdí tó unduta-dzà ò. ¹¹ Ndi kígò ǒ bhà ni'ì ídzi affiya nà ale ròsè Tèsàlònikà ǒ bhà dònă. Abádhí a'u Kàgàwà bhà ɔte kòmbómbí nyú. Ndirò abádhí ongónà Kàgàwà bhà Andítá ǒzù bilínganà, ndíní ì ala tí yà Pòlò mà náar̀unona f̀ỳò dhu ràtí obhó dhu. ¹² Ní abádhí nzínzì ǒ ábhǒ ale nyú náa'u Kàgàwà bhà ɔte. Ndirò Pbhàgìríkí nzínzì ǒ, atdídǒ ka kárí ìf̀una vèbhále mà ábhǒ kpabhále mànà náa'u Kàgàwà átò. ¹³ Pbéttù, Tèsàlònikà ǒ Pbhàhúdí níitdègu Pòlò r̀f̀ Kàgàwà bhà ɔte nóvo átò Bèroyà ǒ bhà tò dhu ìrì, ní abádhí adù 'ìvā 'òwù ànyì. Ní

ányì ì òwù ùvò rò, abádhí itsu dhu ihé-yà-dò ò, ràdù dhu ìvà Pòlò mà rǒ. ¹⁴ Ní ányìrǒ rò tí, Yèsù ná'ù alé adù Pòlò àvi ràrà ádrùngbǎ rèrù-bidò. Pbétù, Sílà mà Tìmòtewù nà náadù òko BÈrɔyà. ¹⁵ Kǒkò Pòlò nùndà alé náawù kà nà, 'òwù ùvò nà Àtènè tó kigò ò. Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù 'àdu BÈrɔyà iwà Pòlò ùyǎ dhu fíyò ndíní Sílà mà Tìmòtewù nà navi tí riwù ndòtù tsàkàtsàkà nyú rórò.

*Pòlò rǐ dhu ùdhě Àtènè tó kigò ǒ dhu
(Zàb 69.10; Kas 14.14-17; 26.17-20; 1Kò 1.18-25)*

¹⁶ Àtènè tó kigò ò rò ndì ndí Sílà mà Tìmòtewù mànà òdò òná kàsùmì ǒ, idho nùukò Pòlò atdídǒ àlè tí ndì kigò-ǒnga nálè sànamù-nzo nǐ dhu-okú dò rò. ¹⁷ Ní kǎránà dhu òvò rǒ unduta-dzà ǒ rò Pbàyàhúdí mà, Kàgàwà ùlě arí ìnzǐ ní Pbàyàhúdí mànà tò. Ndirò bilínganà, àbadhi mà náadúnà òwu 'àgò rǒ pbanga-tsidǒ rùwugà dǒ rò tiná rǒwu 'ùtò rǒ alé mànà. ¹⁸ Ndirò, yà abho ìnga nùni alé-akpá, Èpikurò mà Sìtòyikò mànà tó irèta rǒ ì nípbi alé nzínzi ǒ ngúfe alé mà, nóowúnà iwu rǒ 'àmbe òte dǒ kà mànà. Atdídhénà alé abádhí nzínzi ǒ nóowúnà dhu òngù rǒ, 'àmbe àtìnà dǒ: «Ádhu nyú wò tsùna arópe atdídǒ alé òzè ndùnò ìndrù tò?» Ndirò ngùkpàkà adúnà òwu àtìnà rǒ: «Kà rǒ'ò vurò pbìrì ǒ mǎngù-nzo dǒ róte dhu bhěyi.» Obhó tí, abádhí owúnà òte rǒ wò dhu bhěyi yà Pòlò rǐ dhu ùdhě Yèsù dǒ dhu mà, ùvùvè alé nùungbeya ì ɔvɛ-bvù rò dhu mànà dhu dǒ dhu ì ìrì rò. ¹⁹ Ní, abádhí adù Pòlò ìdyì 'òwù nà, 'òwù ùvò nà Àrèòpagò tí kátina unduta-bhùdò. Abádhí adù dhu ìvu kà-tsù, 'àti: «Nyì nyàmbènà tí tdù wò ɔwútána tí nyì nyúdhèna ìndrù tò dhu-tì àwě fǎkà? ²⁰ Obhó tí, wò nyì nyáwěna dhu rǐ'ì olo nyú tí fǎkà. Ní, mà mòzè nyawè ì dhu-tì fǎkà.» ²¹ Wò ndì kàsùmì ǒ, Àtènè tó

kigò ǒ kóró ale mà, kà-ǒ aróko iwũ tí íwũ ale màna, nóowúnà fíyó ábhǒ kàsúmì nyú núdà rǒ òte ì óte ró, ndírò àwěna ka kí màkúrù ɔwútá níri ì í ró. ²² Nírò ní ndi Pòlò ivà ndi ndidè Àrèòpagò-ònzì, ndàdù ɔte nópè, ndàti: «Àtenè ǒ bhǎ, ma màndà nyǐ, madù nyòtù kóró dhu-tsí-tidò ǒ atdíǒ fíyó sòmà nífu ale tí. ²³ Obhó tí, kóró ngari ǒ ma mùbhi fùkú kigò ǒ inanǎ rò, ma mǎrà fùkú mǔngǔ-nzo-wòyǒ nála rǒ. Ndirò, ma màtdě atdí fùkú màzàbahù dǒ, yà ka kándi dhu róná, kati: «fzǎ ka kùni mǔngǔ tò.» Ní Kàgàwà, yà nyǐ nyarúlěna inzǎ nyǐ nyùnì rórò, ní ndi yà ma mírà òvòná fùkù. ²⁴ Kàgàwà, yà adzi nanzì òná arí kóró dhu-tsí màna ale, ní ndi yà adzi mà òrè-akpà màna dǒ Ádrùngbǎle. Kǎrí nǔ àdi ìndrù-otsú náasì sòmǎ-dzà ǒ. ²⁵ Ndirò, kǎrí mǎ ìndrù rǎdù dzànàna ònzì nǐ otsúya nǐ ì ònzì dhu-atdyú nà. Obhó tí, Ka ní ndi kóró dhu àbhǔ arí ìndrù tò ale: ípirǒnga mà, ale-ihè mà, ndirò kóró dhu-tsí màna. ²⁶ Ndirò, kǎnzì kóró ale-tidò tó mùlǒngò rùvò atdí ale-nyutsì rò, ndínǐ okoya tí yà adzi dǒ. Kǔpí abádhí tó kàsúmì-bvu, ndàdù abádhí rǒngò òko òyá pbirì-ifò núfa. ²⁷ Kǎnzì ì dhu, ndínǐ ìndrù ongó tí ndòmè onzi òbè ì rò, ndínǐ abádhí adù tí ndùmvu ùmvù tí màtí 'òwù ndàbà, tàmanyà pbání inè ndi ndí'ì íkyèrǒ kóró ale nzínzi ǒ rórò. ²⁸ Obhó tí, kà-nyutsì ní ndi àlě kábà ípirǒnga, àlě kárùbhi, ndirò àlě kǎrí'ì.

Ndirò, fùkú andítátále nzínzi ǒ, ngúfe ale unɔ dhu ndi dhu bhěyi tí átò, 'àti:

«Àlě'ì átò, àlě ní kàbhà rùgànda.» ²⁹ Ní àzèmbè àlě'ì ní Kàgàwà bhà rùgànda rò, dhu àkǎ nzǎ àlě rìrè nga Kàgàwà bhà ófò ríli ndi ɔrò mà, ndirò ngǎtsi nǐ fùrangà tó sùma-tidò mà nǐ ka kóbhòlò mǔngǔ-ngba bhěyi. Ndirò ngǎtsi nǐ, dhu àkǎ nzǎ àlě rìrè

nga kà ríli ndì odu nǎ mǎtí ìndrũ óbhòlò ɔtsúya nǎ yà fíyó ìrèta nálǔ ka òná ɔfò ɔ̃ dhu bhěyi. ³⁰ Inzá ìndrũ àpè ìnga ùnǎ òná kàsùmì ɔ̃, Kàgàwà andà nzá nga ìndrũ arónzina nzÉrɛnga nà. Pbétù, kòzè kòmbí dhu ní kóró alɛ, kóró ngari òná, rākǎ 'ùgèrè ì 'ùbhà fíyó nzÉrɛnga. ³¹ Obhó tí, kǎli wà atdí idho ìndrũ-ànyǎ ndì ndítǎya tí òná obhónánga dǔ, yà ndì ndópè ndi anya nítǎya tí alɛ-otù ɔ̃. Ndi otu ɔ̃ nga ní ndi kítè pbìndà obhónánga kóró alɛ tò. Kǎbhù ka rìngbè ndì ɔvɛ-bvù rò.»

³² Pbétù, kòrí alɛ nítdègu Pɔlò rǔte ìndrũ rǎ 'ùngbě ɔvɛ-bvù rò dhu dǔ dhu ìri, ní atdídhéná alɛ náadù ndi dhu gàyà nónzì ònzì tí. Ndirò, ngǔkpàkà-tsí náadù àtìna, tdù ì rǎrǎ Pɔlò rǔnɔna dhu ìri tdítǎ ngǎtsi idho ɔ̃. ³³ Nírò ní ndi Pɔlò adù ndàvǎ ndàhu, ndàrà abádhí nzínzì ɔ̃ rò. ³⁴ Pbétù, ngúfe alɛ adù 'àpba Pɔlò-rò, 'adù Yèsù ná'ù. I alɛ nzínzì ɔ̃ nǎ'ì Dènesì, Àrèòpagò* tí kátina unduta ɔ̃ atdí alɛ mà, Dàmàríyà tí kátina atdí tsìbhále mà, ngǔkpà alɛ màna.

18

Pɔlò rǎrà Kòritò tó kigò ò dhu

(1Kò 1.1-9; 2.1-5; 2Kò 11.5-12; 12.12-13)

¹ Wò dhu-dzidǔ, Pɔlò ìvǎ ndì Àtenè tó kigò ɔ̃ rò, ndàrà Kòritò tó kigò ò. ² Ní anyì ndì ndàrà àhu rò, abádhí atù ì Àkilà tí kátina atdí Mùyahudì nà. Ndi Àkilà nǎ'ì Pɔtò tí kátina pbìrì ɔ̃ alɛ. Ndirò, abádhí nǎ'ì kòmbí tí íwù Ìtǎliyà tó pbìrì ò rò pbìndà tsìbhále Pèrèsìlà màna,

* 17:34 17:34 Àrèòpagò ní Àtenè tó kigò ɔ̃ ka kundúnà alɛ anya t'ítǎta tò dóná pbìrì-ɔvò.

'iwũ ùvò Kòritò tó kígò ǒ. Obhó tí, wò ndi kàsũmì ǒ, kámá dǒ ádrùngbǎ kamà, Klòdiyò ni'ì iwà dhu nũyǎ, ndàti: Kóró Pbàyàhúdí rǎkǎ 'ùvò Ròmà tó kígò ǒ rò. Ní Pòlò arà Àkìlǎ mà, Pèrèsílà nà-tí'ò, ³ 'àdù 'ìrì 'òngò òko atdíkpá, 'àdù òwu kasũ ònzì rǒ atdíkpá abádhí mànà. Obhó tí, abádhí ni'ì atdí kasũ-tidò kèlè nónzi arí alé. Ndi abádhí-kàsũ ni'ì hemè t'òdyùta. ⁴ Ní, yà sàbatù-idhò náarírà dhu bhěyi, Pòlò ongónà àrà unduta-dzà ò, ndàrà dhu òvò rǒ Pbàyàhúdí mà Pbàgìríkí mànà tò, ndíni ì nũgèrè tí 'à'ù ndi ndúnona fíyò dhu. ⁵ Pbétù, Síla mà Tímòtewù mànà níitdègu iwu Màkèdòniyà rò, 'iwũ ùvò Kòritò, ní Pòlò adù ndàpba Kàgàwà bhà òtè t'únòta rǒ tí. Kǎránà dhu òvò rǒ kpangba Pbàyàhúdí tò, ndàti, Yèsù rǎrǎ ndi Krístò. ⁶ Nírò ní ndi yà atdí dǒ Pbàyàhúdí rǎ 'àgò ndi nà, 'àdù àmbe dhu ùnò dǒ nzère nyú ndi nǎ rò, Pòlò a'ò róná mùdzarù-ònga ndàdù àtìna abádhí nǎ: «Azùku àkǎ ndòdzì dèku-tsíró nyú. Ma mùtsù wà ma fùkú dhu ò rò. Ròpè ndi kòmbí, ma mí nũgèrè mongò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò ìnzì ní Pbàyàhúdí tò.» ⁷ Wò dhu-dzidǒ, Pòlò adù ndìvà ndàrà Titò Yèsitò tí kátìna alé bhà. Ndi alé ni'ì atdí dǒ arí Kàgàwà òdò ònzì alé. Ndirò ndi alé bhà idza náadù 'ì'ì íkyèrǒ unduta-dzà tí. ⁸ Ní Pòlò rúnona Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù ì 'ìrì rò, Krìsipò mà kóró pbèndà idzá-bhà mànà náadù Yèsù ná'ù. Ndi Krìsipò ni'ì unduta-dzà ǒ ádrùngbǎle. Ndirò, Kòritò tó kígò ǒ ábhǒ alé nyú náadù Yèsù à'ù átò, 'àdù bàtizò àlũ. ⁹ Nírò ní ndi atdíku kúbhingá, Ádrùngbǎle Kàgàwà náavi ndi Pòlò tò onyũ bhěyi ródzì kà-dò dhu tó ófò ǒ, ndàdù àtìna kànì: «Àpé nyonzi òdò Pòlò. Dhu àkǎ nyambe dhu kèlè òvò dǒ ìndrũ tò ìnzì nyi nyínè rórò. ¹⁰ Obhó tí, ma mí'ì inè atdíkpá nyi mànà. Ndirò, atdí alé

mà rǐ nǐ ɔtsúna ìlǐ rùnù, ndònzì nyi nǐ nzéRE. Ndirò, dhu àkǎ nyuni dhu átò ìnè pbàkà ale rǎrǐ ì ibí nyú yàrí kígò ǒ.» ¹¹ Ní Pòlò adù àdì ndì kígò ǒ atdí atò nyú tí dòná aza àbǐ nà, ndòngò Kàgàwà bhà ɔTE núnò ìndrù tò. ¹² Gǎliyò níitdègu òngò Àkayà tó pbìrì ǒ ìwalì tí, ní kóró Pbayàhúdì ìrì ì Pòlò dǒ, 'àdù kòsò 'òwù nà dhùwanì ò ìwalì Gǎliyò-ònzǐ. Ní abádhí atì kànǐ: ¹³ «Yàrí ale arí ìndrù-afí ùlǐ ràmBE Kàgàwà ìfu dǒ, ìnzǐ ní yà àlǐ tó ɥyátá nónzì ka dhu bhèyi.» ¹⁴ Ní yà Pòlò àmbènà ɔTE òpè òná kàsùmì ǒ ní ndì ìwalì Gǎliyò adù ndì ɔTE òtdì òtdì tí, ndàtì Pbayàhúdì nǐ: «Dhu í'íná gukyè abvo mà kòhò dhu tí, ndirò atdí dǒ kǎfá dhu mà dhu tí, ní ma màmbènà madzì àdzì mìrì nyǐ nyáwěna kà-dǒ dhu tǎna dǒ. ¹⁵ PbéTù, wò nyǐ nyí nyǎgò okúna dò rò dhu ní fùkú sòmà tó màndù mà, ɔvo mà, ndirò fùkú ɥyátá mànà. Ní ndì dhu àndà nyǐ. Ìnzá ma mòzè múnò kǒkò dhu bhèyi dhu-tsí-ànyǎ nzínzìkù ǒ.» ¹⁶ Wò dhu-dzidǒ, kǎdù abádhí ùnyà ìrì dhùwanǐ-dzà ò rò. ¹⁷ Nírò ní ndì kóró kòrí ale náalù unduta-dzà ǒ ádrùngbǎle, Sòsìtèni tí kátina, 'àdù òpènà 'òvì dhùwanì-ònzǐ rò. PbéTù, ìwalì Gǎliyò náadù nzá afína mà nátdu abádhí tó dhu nǐ.

Pòlò rǐ ndàdù Àtiyòkiyà dhu

(Kas 20.16; 21.23-26)

¹⁸ Wò dhu-dzidǒ, Pòlò mà náadù pé òko ibí idho nyú tí atdíkpá Kòritò tó kígò ǒ Yèsù ná'ù ale mànà. Nírò ní ndì abádhí adù 'ìvǎ 'òwù ibhú ǒ atdíkpá Pèrèsilà mà Àkilà mànà nà Siriyà tó pbìrì ò. Ní ányì ì ówu rórò, abádhí itdègu òwu ùvò Kèkùreyà tí kátina kifukù ǒ, ní tdù ì ɔpé abhi ányirò rò rò, kǎdù dònà-ká àbhù kàkpà, angyangyi ndì ndatsò dhu Kàgàwà-ònzǐ dhu dhu-okú dò rò. ¹⁹ Ní Èfesò tí kátina kígò ǒ ì òwù ùvò rò, Pòlò adù Pèrèsilà mà

Àkilà nà núbhà òyá ányìrǒ, ndàdù ndìvà ndòtsù unduta-dzà ò. Ní ányì-dzà abádhí adù 'òpè 'àgò ì Pbàyàhúdì mánà. ²⁰ Ì Pbàyàhúdì adù kätdyú òhò ndíní ì oko tí mánà ibí idhò tí. Pbétù, Pòlò adù nzá ndì dhu ná'ù abádhí tò. ²¹ Abhi òpè ndì ndí rórò, kädù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Kàgàwà òzè ka nǐ, ma mí madù àdù tdítǒ mirà nyändà.» Wò dhu-dzidǒ, Pòlò adù òtsù ibhú ǒ Èfesò rò, ndàrà Kàyìsàriyà. ²² Ní Kàyìsàriyà ndì ndàrà àhù rò, kädù pé àrà Yèrùsàlemà tó kigò ò, ndàrà kànìsà àtsè angyi. Wò dhu-dzidǒ, kädù dóna òdì ndàrà Àtiyòkiyà, Sìriyà tó pbìrì ò. ²³ Kìtdègu ngúfe idhò òdhò Àtiyòkiyà tó kigò ǒ, ní kädù ndìvà ndì kigò ǒ rò, ndàdù ndòpè ndùbhi dhèdhèrò kigò òna nǎ, Gàlätìyà mà Fùrùgiyà mánà tó pbìrì ǒ, ndùbhi Yèsù ná'ù alé-aff òpè rǒ.

Àpòlò rǎrà àhù Èfesò mà Kòritò mánà tó kigò ò dhu
(Kas 15.41; 16.4-6; 1Kò 3.4-8)

²⁴ Wò ndì kàsùmì ǒ, Àpòlò tí kátina atdí Mùyàhudi níira àhù Èfesò tó kigò ò. Kà ní'ì Àlèsàndùriyà tó kigò ǒ alé. Ndìrò, ka ní'ì atdíǒ òte nótsì, ndàdù Kàgàwà bhà Andítà arúnóna dhu ùnì mbèyi nyú alé. ²⁵ Ndìrò, ka ní'ì iwà ka kúdhe dhu fíndà atdíǒ Ádrùngbǎle Yèsù bhà otu dǒ alé. Ní, kǒngónà àdù Yèsù dǒ róte Ídzì Màkùrù nówò ìndrù tò fíndà obhónánga nyú dǒ atdyúna nyú nà. Pbétù, kùni dhu ní yà bàtizò nubhónà Yùwanì bhà bàtizò kèlé. ²⁶ Ní. Èfesò ǒ unduta-dzà ò ndì ndòtsù rò, kǎpè ndòtè ìmbà òná òdó na. Ní, Pèrèsìlà mà Àkilà nà níitdègu kà rǎwěna dhu ìrì, ní abádhí adù kidyì 'òwù mánà atdíkpá, 'àdù Kàgàwà bhà otu tó obhónánga nítè fíndà. ²⁷ Wò dhu-dzidǒ, Àpòlò náazè ndàrà Kòritò tó kigò ò, Àkayà tó pbìrì ò. Ní, kà t'ódhína náadù ndì dhu ná'ù à'u tí kà tò, 'àdù dhu àndi ndì pbìrì ǒ Yèsù ná'ù alé

tò, ndíní adù tí kàkò mběyi nyú. Ní, Kòritò ndì ndàrà àhù rò, kǎnzì yà p̀b̀ìndà ìdzìngà-okú d̀ò r̀ò Kàgàwà úbà dhu f̀ỳò rà'ù Yèsù alé ní dz̀ùnà atdíđ. ²⁸ Obhó tí, yà P̀b̀yàhúdì m̀ànà ì í 'àgò kóró alé-ònzì r̀ò r̀ò, kǎd̀ùnà àrà abádhí-lèmà ǹónzì r̀ò ònzì tí. Andítá-otù ǒ, kǎránà dhu ìtè r̀ò kpangba Yèsù ràr̀ì ndì Krístò.

19

Pòlò r̀ì k̀ànìsà ìdì Èfèsò tó k̀ìgò ǒ dhu

(Kas 5.15-16; 8.14-17; Ròm 15.25-27)

¹ Adì Àpòlò adì Kòritò tó k̀ìgò ò r̀órò, Pòlò núubhì ndùdà Fùrùgiyà tó p̀b̀ìrì ǒ p̀b̀ìrì-akpá ònǎ, ndàrà àhù Èfèsò tó k̀ìgò ò. Ní, ányì ndì ndàrà àhù r̀ò, kǎtù atdíđhená ábhàlì, ² ndàdù dhu ìvu tsùyá ndàtì: «Yà Yèsù nyí nyá'ù nínganí, Kàgàwà írǎ tí írǎ nyí p̀b̀ìndà Ìlìlǎ-Alafí nǐ?» Ní k̀òrì alé adù dhu àdu kà tò, 'àtì: «Ínzá mǎ m̀apè Kàgàwà ópè ndìrǎ ìndrù p̀b̀ìndà Ìlìlǎ-Alafí nǐ dhu ìrì.» ³ Pòlò adù dhu ìvu t̀dítdǒ abádhí-tsù ndàtì: «Olu, wò nyí nyálù bàtizò ní'ì ìngbà bàtizò-tìdò?» Abádhí adù dhu àdu Pòlò tò, 'àtì: «Mǎ málù bàtizò ní Yùwanì bhà bàtizò.» ⁴ Ní, Pòlò adù àtìnà abádhí nǐ: «Yùwanì úbhì ùbhonà r̀ò bàtizò ní'ì yà ìndrù ùgèrè ndì, ndùbhà p̀b̀ìndà nzéřngà dhu ìtè r̀ì bàtizò. Ndirò kùbhì dhu òvò r̀ò ìndrù tò, ndíní yà olù r̀írà f̀ìndà alé na'u tí. Ndi alé ní Yèsù.» ⁵ Ní, wò Pòlò ùnò dhu ì ìrì r̀ò, k̀òkò ábhàlì adù bàtizò àlù Ádr̀ùngbǎle Yèsù-òvò r̀ò. ⁶ Pòlò adù otsùna ùlì abádhí dǒ, Kàgàwà ràdù abádhí ìra p̀b̀ìndà Ìlìlǎ-Alafí nǐ. Ní ányìr̀ò r̀ò tí, k̀òrì alé náadù 'òpè 'òtè yà ìnzá ì apè ùnǐna angyi aláva-tìdò, 'adù òwu dhu òvò r̀ò ìndrù tò, àdhàdhì Kàgàwà bhà p̀b̀ànábì arì dhu òvò ìndrù tò dhu bhèyi. ⁷ Í alé nǐ'ì mbèmbè atdí kumì d̀óná óyǒ nà alé.

⁸ Wò dhu-dzidǒ, Pòlò anzì ìbhù àbí nyú, ndòngò àrà unduta-dzà ò. Ní ànyì-dzá, kǎdúnà àrà Ídzi Màkǔrù nówò rǒ atdyúna nyú nà ìndrù tò, 'àdù àmbe 'àgò dǒ i ale mànà. Ndirò, kǎdúnà àrà ndòzè rǒ, ndùgèrè ìndrù-affi rà'ù òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ Kamà Kàgàwà bhà idzi dǒ ndì ndúnona dhu. ⁹ Pbéttù atdídhená ale abádí nzinzi ǒ nǐ'ì odú afiýa nà ale. Nǐ, i ale-tsí náadúnà òwu 'ùvo rǒ ìnzǐ i a'u tí Pòlò rǒvona fíyò Ádrùngbǎ Kamà Yèsù bhà otu dǒ dhu. Abádí adúnà òwu dhu ùnò rǒ nzére nyú ndì otu núngu ale nǐ. Ní, Pòlò adù abádí ùbhà, ndàdù ábhàlǐ kèlè nówò, 'òwù mànà. Ní, bílǐnganà kǎdù àdì ndòngò dhu ùdhe i ábhàlǐ tò, Tìranò tí kátina atdí ale bhà dàrasá-dzà ǒ rò. ¹⁰ Wò dhu anzì ndì ràrà àhù mbèmbè óyǒ ato nyú tí. Ndi dhu bhèyi ní ndì, Àziyà tó pbìrì ǒ ale, Pbayàhúdì mà, ìnzǐ ní Pbayàhúdì mà nǐrì Ádrùngbǎle Yèsù dǒ otè.

Sikewà bhà inzo rǐ nzére-alafí nómuvù 'òdì dhu

¹¹ Èfèsò tó kigò ǒ Pòlò rǐ'ì òná kàsùmì ǒ, Kàgàwà anzì idho rǐ ìndrù ùkǒ nǐ ábhǒ wìwì nyú kǒtù ǒ. ¹² Ní ìndrù owúnà Pòlò-ngbò nùpbàlǎ lesò mà mberù mànà nùgù rǒ, 'òwù andì nà ale-ngbò nùpbala nǐ, i ale ràdù òwu ùgu rǒ, ndirò nzére-alafí nà ale ò rò, i nzére-alafí ràdù òwu ùvò rǒ.

¹³ Wò ndì kàsùmì ǒ, atdídhená Pbayàhúdì níitù i 'òwù ùbhi rǒ kóró ngari òná, ndínì i owu tí nzére-alafí nípfo rǒ, 'òdì ìndrù ò rò Ádrùngbǎle Yèsù-òvò rǒ. Abádí owúnà àtìna rǒ i nzére-alafí nǐ: «Yà Pòlò arúbhi pbìndà Ídzi Màkǔrù ùnò rǒ Yèsù-òvò rǒ, nyùvò wò ale ò rò!» ¹⁴ Wò ndì dhu nanzì ale nǐ'ì *Sikewà* tí kátina atdí ale bhà àrùbhù kpabhínzo. Ndi *Sikewà* nǐ'ì Pbayàhúdì tó pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ atdí kamà. ¹⁵ Nírò ní ndì atdíku, yà abádí òtè nǐ nzére-alafí náadù otè abádí tò,

ndàti: «Yèsù ma múni wà, ndirò ma múni wà dhu Pòlò rārĩ àdhi pbá ale. Ní nyĩ nyú, nyĩ ní àdhi mà?» ¹⁶ Ní, wò nzére-alafĩ rĩ ònà ale náalà ndì kòrí ale dò, ndòpè ndòngbù, ndònzì lèmàya kóró. Ní kòrí ale nyúnyà ì idza rò nzìnzì rò, ùlè tí ngbõya ùlè otú nĩ rórò, 'òtsè. ¹⁷ Ní, wò dhu-òyĩ níitdègu ndùgà Èfesò tó kigò ǒ, kóró Pbàyàhúdì mà, ìnzì ní Pbàyàhúdì mànà dhu rìrì, ní ɔɔo adù ìsĩ atdíǒ abádhí ò. Ndì dhu adù abádhí nábhù rífù Ádrùngbàle Yèsù-ɔvò atdíǒ.

¹⁸ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù ná'ù ábhǒ ale nyú nóowúnà ì arónzina nzérenga nóvò rǒ kpangba. ¹⁹ Ndirò, abádhí nzìnzì ǒ, yà òndrù òndrù rǒ arúbhi ábhǒ ale nyú náadù ìwu ndì òndrù òndrù ì arí nĩ bhùkù nà, 'ùbì kóró ale-ònzì rò. Ní, kǒkò ùbì ka kùbì bhùkù-odzi ka kùpĩ, náahù mbèmbè imbò kumì lufù fùrangà tí*. ²⁰ Wò dhu bhěyi ní ndì, Ádrùngbàle Kàgàwà bhà ɔbi náabhù kàbhà ɔte rùgà ndì kóró ngari ǒ, ràdù ì'ì ɔbi nà atdíǒ.

Pòlò rĩrèna ndínĩ ndì ndònzì tí dhu
(*ɔvt 9.17; 1Kò 15.32; 16.8-9; 2Kò 1.8-10*)

²¹ Kǒkò dhu ónzì ì dhu-dzidǒ, Pòlò irè dhu afina ò, ndì rākàná ndàhù Èfesò rò, ndàrà Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ní, ányì ndì ndara tí, dhu rākà ndùdà Màkèdòniyà mà Àkayà mànà tó pbìrì ònà. Ndirò, kǎdù àtìnà: Yèrùsàlemà ndì ndàrà àhù rò, ndì rārādù ùda átò, ndàrà àhù Rómà tó kigò ò. ²² Nírò ní ndì kǎdù yà dzùnàna ònzì arí óyǒ ale, Tìmòtewù mà Rǎstò nà nóvì, ròwù angyi fíndà Màkèdòniyà tó pbìrì ò, ndì nyú, ndàdù ndùbhà ngúfe idho tí tdítǒ Àziyà tó pbìrì ò.

* ^{19:19 19.19} Ndì dhu ní'ì atdí miyà dòná imbò kumì nà atò ǒ ka kònzì kasù tó mùkìmbà-bvù.

Dèmètriyò rĩ ěfesò tó kigò ǒ bhà àbhũ rìvà dhu Pòlò rǒ dhu

²³ Wò ndi kàsùmì ǒ, ádrùngbǎ wògò náata ìndrũ nzínzì ǒ ěfesò tó kigò ǒ, Ádrùngbǎle Yèsù bhà otu ùngũ ka kí dhu-okú dò rò. ²⁴ Obhó tí, ndi kigò ǒ, Dèmètriyò tí kátina atdí àlì-ba ní'ì inè. Ndi ale ongónà sùma nódu, ndàdù ùyũya dhú-nzo-wòyǒ nóbhòlò nĩ. Ní, àbadhi mà, ì arí kasu ònzi atdíkpá màna ale màna nóongónà Àrìtemù tí kátina tsìbhá mǔngù bhà somǎ-dzà-wòyǒ tó sànamù nóbhòlò ndi sùma nĩ, ndi dhu ràdù àrà 'àbhũ rǒ, 'ongyè fùrangà abhò nyú. ²⁵ Ní atdíku, kǎndu ɔdhína-tsù yà ndi kasu-tidò ònzi arí ngũkpá ale màna. Kǎdù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Àbanĩnzó, nyĩ nyùnì wà dhu, yà àlě karábàna ongyéngá raráhu yà àlě kárónzina àlě tó kasu ò rò. ²⁶ Ní, nyĩ nyàla wà, ndirò nyĩ nyìrì wà Pòlò tí kátina ale rǎrà ábhǒ ale nyú-afí nùle rǒ, rùgèrè ì àlě tó mǔngũ-nzo rǒ rò dhu. Kà rǎrà àtìna rǒ, ale-ɔtsú nĩ ka kóbhòlò mǔngũ-nzo rǎrĩ nzi mǔngù. Wò ndi dhu kǒnzì nzá ěfesò tó kigò ǒ tí, pbétù, kǒnzì ndi dhu mbèmbè kóró Àziyà tó pbìrì ǒ. ²⁷ Ní, wò dhu rĩ'ì inè ndìbhò àpbè àlě tó kasu tò. Ndirò, kà rĩ'ì inè átò ndàbhũ Àrìtemù, àlě tó ádrùngbǎ tsìbhá-mǔngù nùlě ka karí òná rò somǎ-dzà ìnzì kòzù dhu tí. Ndirò, kà rĩ yà ndi kóró Àziyà tó pbìrì ǒ bhà mà, kóró yà adzi ǒ ale màna dhu náarúlěna mǔngù, Àrìtemù bhà ádrùngbǎnga nábhũ rìtsì.»

²⁸ Ní, wòrí ɔte ì ìrì rò, kǒkò Dèmètriyò àndunà-tsùya ale náakó atdidǒ, 'àdù àmbè ùkù dǒ, 'àti: «Ěfesò ǒ bhà tírò, àlě tó mǔngù Àrìtemù ní ádrùngbǎ tsìbhá-mǔngù nyú!» ²⁹ Wòrí dhu tó wògò náanga ndi, ndàkà kóró ndi kigò ǒ. Nírò ní ndi ìndrũ nùulú Màkèdòniyà tó pbìrì ǒ óyǒ ale, Gǎyò mà Àstarikò nà, ì ròmè ì nà yà ádròdrǒ

ikpa ikpa ka karí òná rò idza ò. I Gǎyò mà Àstarikò nà ní'í Pòlò mà náarúbhi mànà atdíkpá ale. ³⁰ Ní, Pòlò azè ndì, ndòtsù átò ihé-yà rí'í i, pbétù Yèsù ná'ù ale náadù nzá ndì dhu ná'ù kà tò. ³¹ Ndirò, Àziyà tó pbìrì ǒ àlìtá tó atdídhena ale ní'í kà mànà ì nózè. Ní, i ale adù ìndrù àvi átò ròwù kìsò ìnzí otsú tí ikpa-dzà ò.

³² Ndi kàsùmì ǒ, ànyì-dzá ì nàndu ale-dò níinza ndì atdíđǒ. Abádhí ambénà ùkù dǒ, atdídhena ale ràmbe ìnzá ndì nòfò ngǔkpà ale rǔnɔna dhu nà dhu ùnò dǒ. Ndirò, ábhǒ ale nyú abádhí nzínzì ǒ, nùunì nzá àdhu-okú dò rò màtí ìndrù àndu tsùya ànyì-dzá dhu. ³³ Nírò ní ndì Pbàyàhúdì abhù Àlìsandurù tí kátina atdí ale rùdà angyinǎ rò ihé-yà tò, ihé-yà nzínzì ǒ rò atdídhena ale ràdù wòrí ndònzì dhu-tì náwe fíndà. Ní, kǎgò ìndrù ɔtsùna nǐ, ndínǐ ndì ndɔvɔ tí dhu fíyò. ³⁴ Ní, ihé-yà itdègu dhu òsù Àlìsandurù rǎrǎ Mùyàhudi, ní abádhí adù òko 'àmbe ùkù dǒ atdíkpá, rǎrà àhu mbèmbè óyǒ adyifò-sisì nyú tí. Abádhí ambénà àtìna dǒ: «Èfesò ǒ bhà tírò, àlě tó mǔngù Àrìtemù ní ádrùngbǎ tsìbhá-mǔngù nyú!»

³⁵ Ní, wò kígò ǒ atdí ndɔmbè náarà ìndrù àbhù rìnè. Kǎdù ɔte òpè, ndàti: «Èfesò ǒ bhǎ, ádhi pbá ale ndì nzínzìkù ǒ ìnzá àpè dhu ùnǐ, Èfesò tó kígò rǎrǎ ndì ádrùngbǎ mǔngù Àrìtemù ùlě ka karí òná rò idza-ngbò òdɔ arí, yà òrù-akpà ò rò ísǐ wòyòna tó sànamù mànà? ³⁶ Wò dhu àgò rí ale rí'í mbá. Ní, dhu àkǎ pé nyǐnè, nyǎdù ìnga ìrè tdù nyǐ nyɔnzì atdí dhu rò. ³⁷ Kǒkò nyǐ nyiwù nà ìrò ale ní ìnzá atdí dhu mà nǎfǎ àlě tó sòmǎ-dzà nǐ, ndírò abádhí ùnò nzá dhu nzére àlě tó tsìbhá-mǔngù nǐ màtí. ³⁸ Ní, Dèmètriyò mà yà ì arí kasu ònzì mànà ale mànà náapé ì'í ì òzè 'òbhù ale nà, ní anya t'únɔta-idhò

arí inè òngò ì'ì, ndírò ádròdrò ale arí'ì inè. Ní, abádhí àkǎ 'òwù dhu òbhù ànyì. ³⁹ Ndirò, nyí nyapé ì'ì nyí nyòzè kòbhòlò ngǔkpà dhu-tsí nà, ní i-tsí òbhòlò ka kádù yà kóró ale úni unduta-dhò ǒ. ⁴⁰ Àlě kí'ì inè kòbhù àlě yà indo ndì nònzì dhu-okú dò rò. Obhó tí, àlě kí'ì mbǎ atdí dhu nà màtí, yà iró àlě kùndu àlě okúna dò rò dhu tí àlě kádù àtinà.» ⁴¹ Wò dhu bhěyi ndì ndòtè dhu-dzidò ní ndì, kádù kòkò ì nàndunà ale návi rùndò ì uró rò.

20

Pòlò rǎrà tdítǒ Mǎkèdòniyà mà Pbagìríkí mànà tó pbirì ǒ

Yèsù ná'ù ale-afí àbhù ròtsì òbì dhu

(Ròm 15.25-27; 1Kò 16.1-7; 2Kò 7.5)

¹ Wò wògò-íyà àrà inè dhu-dzidò, Pòlò andu Yèsù ná'ù ale-tsù. Ní, abádhí-afí ndì ndàbhù ròtsì òbì dhu-dzidò, kádù abádhí nóvì, ndàdù ndìvǎ ndàrà Mǎkèdòniyà tó pbirì ò. ² Ndi pbirì ònǎ ndì ndúda rò, kǎránà Yèsù ná'ù ale-afí àbhù rò ròtsì òbì yà abhò-gùna ndì ndúnóna Kàgàwà bhà ɔtɛ nǎ. Nírò ní ndì kádù àrà Pbagìríkí tó pbirì ò, ³ ndàdù ìbhù àbì nódhò ànyì. Ní Sìriyà tó pbirì ò ndì ndara tí ibhú ǒ ndì ndí dhu ònzi rórò, kí'ì dhu iwà Pbayàhúdì rìrì ì dóná. Ní, kádù ndàdu tdítǒ Mǎkèdòniyà, ndàrà àhù ndì pbirì ǒ kí'ì Fìlipì tí kátina ò. ⁴ Ndi abhi ǒ, ka nunda ale ni'ì Sòpàterè, Bèroyà tó kí'ì ǒ ale Pirò t'ídhùnà. Ngǔkpà ale ni'ì Tèsàlònikà tó kí'ì ǒ ale, Àsitarikò mà Sèkundò nà. Ngǔkpà ale ni'ì Gàyò, Dèrbè tó kí'ì ǒ ale mà, Tìmòtewù nà. Ndirò ni'ì Àziyà tó pbirì ǒ ale Dòkíkò mà Tròfìmò nà. ⁵ Ní Fìlipì rò, kòrí ale adù ùda angyi fǎkà*, 'òwù mǒdò Tròwà tó

* 20:5 20.5 Yàrí bhùkù nandí ale, Lukà mà náawù 'òtù Pòlò nà Fìlipì tó kí'ì ǒ (Kas 16.12).

kigò ò rò. ⁶ Pbéttù mǎ'í na, yà ìmbǎ ònǎ afi nà mùgati tó mùhendù dzidǒ, mǎ madù mǐvǎ Fìlipi tó kigò ǒ rò, mǒpè abhi ibhú ǒ. Ní ìmbò idho-dzidǒ, mǎ madù òwu abádhí òtù Tròwà tó kigò ò. Ndi kigò ǒ ní ndi mǎ madù atdí yengè nyú nónzì.

Polò rǐ Ètikò tí kátina kpatsìbhíngba ìkyě dhu
(1Ká 17.17-24; 2Ká 4.32-37; Kas 9.36-42)

⁷ Sàbatù idhò ǒ pbitsòngǎ†, mǎ mundu mǎ ndínǐ mǎ mukò tí Yèsù bhà ɔve ìrè mǎ mí nǐ mùgati-ǒnga, mǎdù ònyùnà. Ní, Polò adù àdi ndàmbe dhu òvò dǒ ìndrù tò. Kǎdù ndi ɔte àdhà ádzǐ nyú, rǎrà àhù azà adyifò-sisì kúbhingá nga tó ò, tsútsǎ nínganí ndi ndarana nídhunǐ. ⁸ Yà ndi mǎ mùndu mǎ ònǎ ɔrùnǎ kàluga ǒ, ìnga àwù rǐ tarà ní'í abho nyú. ⁹ Ní, Ètikò tí kátina atdí kpatsìbhíngba adì ndi kàluga tó atdí póló-bidǒ, ndàmbe ɔte ìrì dǒ. Ní, ádzíta nyú ɔte rǎrà dhu-okú dò rò, Ètikò-nyìkpó adì ndàmbe òri dǒ. Ní idho ò rò kǐtsi obvò, wò ìbhù ka kágbǎ dòyá idza tó ɔrùnǎ idza tó póló ǒ rò. Ka kadù kìvǎ iwà òvè rórò. ¹⁰ Ní, ɔrù rò ndi ndàwù rò, Polò itsi ndàgu kà dǒ, ndàdù kìvǎ ndàmbò foná, ndàdù àtìnà: «Ìnzǐ nyitù affku. Ìnè kà rǐ'í ípìrǒnga nà.» ¹¹ Wò dhu-dzidǒ, Polò adù ùpo tdítǒ wò ɔrù kàluga ò, ndàdù mùgati-ǒnga ùkò, ndàdù ònyùnà. Nírò ní ndi kǎdù ɔte tdítǒ rǎrà àhù ìnga rùbho dhu ò. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndìvǎ ndàrà fìndá dhu nǐ. ¹² Ní, ka kadù wò kpatsìbhíngba ùndà fìrǎbvù ípìrǒò, ndi dhu ràdù ìndrù àbhù ròtù afíya atdíǒ.

† 20:7 20.7 Pbayàhúdì-bvǐ, idho-ɔwútá nóongónà ndòpè adyifò ròtsù ró rò. Ní Sàbatù idhò ǒ pbitsòngǎnga nǐ'í abádhí tó yengè tó wemberè tó idho rǐ ndòpè dhu. Yèsù ná'ù ale tó ka ní yengè tó idho.

Pɔlò rǐ ndìvà Trɔwà rò, ndàrà Miletò Yèrùsàlemà ndúda rórò dhu

(Màt 7.15-20; 1TÈ 2.1-12; Tit 1.9-14; 1PÉ 5.1-4; 2PÉ 2.1-3)

¹³ Wò ndi kàsúmì ǒ tí, mǎ muvò, mǒdì dòka mǒwù angyi Àsosi ibhú ǒ, Pɔlò ràdù ìrà pǎna dǒ olù. Ní, mǎ mudhè dhu mídyì Pɔlò ibhú ǒ Àsosi rò. ¹⁴ Ní, kítǎdègu ìrà mǒtù Àsosi, kǔpò ibhú ò, mǎdù òwu atdíkpá mǒwù ùvò Mìtìlènì. ¹⁵ Tsútsǎ nínganí, mǎ madù mǐvǎ ányìrǒ rò, mǒwù ùvò Kiyò tí kátina sǒngà-tí'ò. Ndirò ní ndi mǎ madù òwu ùvò Sàmɔsì tí kátina sǒngà dò. Tsútsǎ nínganí tdítǒ, mǎ madù òwu ùvò Miletò tí kátina kigò ò. ¹⁶ Pɔlò azè ndi ndùbhi ibhú ǒ tí, ìnzǐ ndòtsù Èfèsò tó kigò ò, akye ndi ndadùna fíndá kàsúmì ìwi Àziyà tó pbìrì ò nídhunì. Obhó tí, ka ní'ì iwà dhu núdhè affina ò, ndi ràm̀bènà àrà àhu Yèrùsàlemà tó kigò ò angyinà rò Pèndèkòtè-idhò tò, ndi dhu ràdù àkǎ fíndà nánì.

Pɔlò rǐ dhu òvò Èfèsò tó kigò ǒ kànìsà ǒ pbàkùrǔ tò dhu

¹⁷ Miletò rò, Pɔlò avì ìndrǔ ròwù Èfèsò tó kigò ǒ kànìsà ǒ pbàkùrǔ ùnzì. ¹⁸ Ní, ì pbàkùrǔ itdègu ìwu ùvò kà-tí, ní kǎvò dhu abádhí tò, ndàtì: «Nyǐ nyùnì wà ìngbà dhu bhèyi màtí ma mádi nzínziku ǒ dhu, ròpè ndi yà Àziyà tó fùkù pbìrì ǒ ma mira àhu òná idho ò rò. ¹⁹ Ma mǒnzì Ádrùngbǎle Yèsù bhà kasu yɔrɔwà nyú nà, nyidu-dha ǒ, ndirò yà Pbàyàhúdì rǐrèna ì onzì tí rùdú nzére dhu tó àpè ǒ. ²⁰ Nyǐ nyùnì wà dhu átò ìnzá ma rórù atdí dhu mà, yà dzùnàku ònzì rádù dhu nzínzì ǒ. Ma mǎrà kóró dhu òvò rǒ fùkù, madù ùdhenà fùkù rùwugà dǒ rò màtí, ndirò fùkù idzá rò màtí. ²¹ Ma mǎrà dhu òvò rǒ kpangba Pbàyàhúdì tò, ndirò ìnzǐ ní Pbàyàhúdì tò, ndínì ì nugèrè tí Kàgàwà tò, 'àdù àlě tó Ádrùngbǎle Yèsù Krístò ná'ù.

²² Nírò, kànǎ ma mára kòmbí Yèrùsàlemà tó kigò ò, àdhàdhì yà ìlǎ-Àlafí nùtu ima ndínǎ ma mɔnzi tí ka dhu bhëyi. Ma mùni nzá àdhu mà rǎ mabà ányì dhu. ²³ Pbéù ìlǎ-Àlafí àbhu mùni yà ma múbhi òyanǎ kóró kigò ò dhu ní, ima òò rí dhu rǎrǎ usótá mà àpè màna. ²⁴ Ma mòzè nzá pbàkà ípírònga rǎrǎ ádrùngbǎ dhu tí idù. Atdí ma mòzè dhu ní, mɔnzì pbàkà kasu yà Ádrùngbǎle Yèsù ibho fudú, marà ùtsàna. Ndi kasu ní mùnò Kàgàwà bhà izu tó Ídzi Màkùrù ìndrù tò.

²⁵ Kòmbí, ma mùni wà dhu nyǎ rǎrǎ nzǎ nyìdu-kpa àlà tdítdǎ, nyǎ yà ma múbhi nzínziku ò, mambe òrù-akpa ò Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tó Màkùrù núnò dǎ fùkù rò. ²⁶ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi indo ma mátina nyǎ ní, nzínziku ò rí ndàbhù ndàwí ale-azù níi'ya ndi ale-dò-tsíró nyú. ²⁷ Obhó tí, ma múbhà nzá atdí dhu mà ìnzà ma mòvò fùkù rórò, yà Kàgàwà ózè kɔnzì dhu nzínzi ò. ²⁸ Nírò, nyòngò nyòdò mbëyi nyǎ-tírò, nyǎdù ìlǎ-Àlafí úli nyǎ nyòngò ùndàna Kàgàwà bhà Kànisa ùndà mbëyi. Ndi Kànisa ní yà Idhùna-azù nyú rǎ Kàgàwà adzi fìnda Kànisa. ²⁹ Ma mùni wà dhu yà nzínziku ò rò ma mí mivà marà dhu-dzidǎ, tsamangèrǎ bhëyi òrù atdítdǎ ale rǎrǎ itsù nzínziku ò, ìnzǎ 'àdù òwu Kàgàwà bhà tàma-izù ònzì rǎ. ³⁰ Ndirò, nzínziku ò rò màtí, atdídhená ale rǎvò ùvò, 'àmbe tìtò ùnò dǎ ìndrù tò, ndi tìtò ràdù àrà ìndrù àbhu rǎ rùgèrè ì, 'òngò fìyó ábhàlǎ tí. ³¹ Nírò, nyàndà nga mbëyi, nyǎdù àmbe yà ìbhu atò ò ma múdhe nyìdu-dha nyú nà nzínziku ò kóró ale tò, adyìbhengá nga mà kùbhingá nga màna ò dhu ìrè dǎ.

³² Ní, kòmbí ma mùbhà nyǎ Kàgàwà-fó. Ndirò, ma mùbhà nyǎ yà Kàgàwà ózè àlé dhu dǎ róte òte ongó tí nyòdò. Ndi òte rǎ nyòsì, ndàdù nyǎbhu nyǎbà yà pòndà dhu tí rǎrǎ ale kóró tò Kàgàwà akò fìndá làká asota. ³³ Yà

àlě kí'ì atdíkpá nyí mànà ònà kàsùmì ǒ, ma móhò nzá atdí alé bhà fùrangà-atdyú mà, ɔrò-atdyú mà, ndirò mberù-atdyú mà. ³⁴ Nyí nyú mà, nyí nyúni wà dhu yà dzùnàdu nónzì dhu mà, mà marí òko mànà atdíkpá alé dzùnà nónzì dhu mànà ma rónzì kākà ɔtsúdu nyú nǐ. ³⁵ Ma marí dhu ìtè bilinganà fùkù, dhu rākàna nyǒnzì kasu ndi dhu bhěyi, ndini nyí nyadù tí òwu ìmbà rí'ì obi nà alé dzùnà ònzì rǒ nǐ. Dhu àkà nyǐrè yà Ádrùngbàle Yèsù unɔ dhu, ndati: dhu nàbhù ìndrù tò alé rónzì wà hirò, ròsè yà ndi dhu ndi ndàbhù fìndà alé dònǎ†.»

³⁶ Wò dhu ndi ndùnò dhu-dzidǒ, Pòlò mà pbàkùrǔ mànà nùuko ì ɔtdyàya dǒ, Pòlò ràdù nditsò. ³⁷ Nírò ní ndi kóró alé adù 'òpè 'àmbe ɔdzi dǒ, 'adù Pòlò àmbo, ì ròvi ka nǐ. ³⁸ Abádhí nabhù izu rùka atdíǒ dhu ní'ì Pòlò àtina abádhí rari nzi nyina-kpa alá tditǒ dhu. Wò dhu-dzidǒ ní ndi pbàkùrǔ adù Pòlò ùndà, ràrà ɔtsù bàtó ò.

21

Pòlò rǔda Tirò mà Kàyisàriyà mànà tó kigò ònǎ Yèrùsàlemà ndi ndàrà rórò dhu
(Kas 8.5,40; 20.22-24,36-38)

¹ Èfesò Kànisa ǒ pbàkùrǔ mànà mà mùbhà mà rò, mà mawù tǔrùtǔrù ibhú ǒ, mǒwù ùvò Kosi tí kátina sòngà dò. Tsútsá ninganí, mà madù òwu, mǒwù ùvò Ròdò tó sòngà dò. Ányirǒ rò, mà madù òwu Pàtarà tí kátina kigò ò. ² Ní ányì mà mǒwù ùvò rò, mà matù atdí ádrùngbà ibhú abhi ndi ndopé tí, ndàrà Fòyìnìkè tó pbìrì ò rí dhu ònzì ró. Ní, mà madù ùpo ndi ibhú ò, mǒwù Fòyìnìkè. ³ Mà mitdègu òwu Kìpurò tí kátina sòngà nindù, màmbe àlanà dǒ ibhú ǒ rò, ní mà madù kanyi, mùbhà ìgù dònǎ rò, màdù òwu Siriyà tó pbìrì ò. Ní ányì mà mówu rò,

† 20:35 20.35 Mát 10.8b

mă mawù ùvò Tirò tí kátina kigò ò. Ányì nga ní ndi ka kubhína íbhú ò ànò ifo rǒ nǐ. ⁴ Ndi kigò ǒ, mă matù Yèsù ná'ù ale. Ní ndi dhu adù mǎbhù mǒnzì atdí yengè nyú ányìrǒ. Ní ìlǎ-Alafí òvò dhu fíyò dhu-okú dò rò, í ale adù Pòlò ìso ìnzǐ ara tí Yèrùsàlemà tó kigò ò. ⁵ Pbéù wò atdí yengè itdègu ìku, ní mă madù ùvò Tirò rò, mǒwù. Ní, Yèsù ná'ù ale mà, fíyó vèbhále mà, fíyó nzónzo mànà kóró nùnda mă mǔvò kigò ò rò, mǒwù ádrùngbǎ rèrù-tsù. Ní ányì mă mǒwù ùvò rò, mă mukò mă otdyùka dǒ atdíkpá, mǎdù mǐtsò. ⁶ Wò dhu-dzidǒ, mă madù mǒvi abádhí mànà, mǎdù ùpo íbhú ò, mǒwù. Pbéù kǒkò mă nùndà ale adù 'àdu 'òngò bvùyà naná.

⁷ Tirò rò mă mùvò rò, mă mawù íbhú ǒ, mǒwù ùvò Tòlèmayì tí kátina kigò ò, mǔtsà ídha-adzí-kpa dǒ abhi. Ndi kigò ǒ, mă matsè mă Yèsù ná'ù ale mànà, mǎdù atdí ídho ònzì atdíkpá abádhí mànà. ⁸ Tsútsǎ nǎnganí mă mǐvǎ mă rò, mă mawù ùvò Kàyisàriyà tí kátina kigò ò. Ndi kigò ǒ, mă matsù mǒngò òdhò Filipò tí kátina ale bhà-dzá. Ndi Filipò ní'í Kàgàwà bhà Ídzi Mākūrù t'únota t'ále. Ndirò ka ní'í yà Yèrùsàlemà tó kigò ǒ ka kavò ìndrù dzùná t'ónzita tò àrùbhù ale nzínzì ǒ atdí ale. ⁹ Ndirò, ndi ale í'í ìnzǎ àpè kpabhále ùnǐ vèbhínzo nà ifo. Í vèbhínzo ní'í Kàgàwà bhà pbànábí. ¹⁰ Ní, mă mitdègu íbì ídho ònzì Kàyisàriyà tó kigò ǒ, ní Kàgàwà bhà nabì Àgabù íra Yùdeyà tó pbìrì ò rò, ndìrà àhù ndi kigò ò. ¹¹ Ní tiká ndi ndìrà àhù rò, kǐdyi Pòlò bhà kùkyè, ndùtsì pfóna mà otsùna mànà nǐ. Kǎdù dhu òvò kpangba fákà ndàti: «Kànǐ ìlǎ-Alafí òvò idù dhu. Kàti: «Yèrùsàlemà ò yà kùkyè ábadhi rǎrà àhù rò, Pbàyàhúdí rǐ kùtsì yà dhu bhèyi, 'àdù àbhùnà ìnzǐ ní Pbàyàhúdí-fó.» ¹² Ní wò dhu mă mǐrì rò, mă Kàyisàriyà ǒ bhà mànà, mă madù Pòlò ìso ìnzǐ ara tí Yèrùsàlemà tó kigò ò. ¹³ Pbéù, Pòlò adù

dhu àdu fàkà, ndàti: «Ádhu wò nyìku-dha nyú nà nyí nyápàna nyònzì? Nyí nyòzè tí nyúkò afidu? Nyí nyàkà nyúni dhu ní ima, ma mà'ù wà ìnzì ní m̀tsi ka kí dhu kèlè, pbétù ma mà'ù wà mohò ka kí m̀vè Ádr̀ngbàlè Yèsù-ovò-okú dò rò Yèrùsàlèma tó kigò ò dhu mà átò.»
¹⁴ Ní, ìnzì kà rí mǎ m̀nɔna dhu à'u rò, mǎ madù ìnè tí ìnè, mǎdù àtìna: «Ádr̀ngbàlè Yèsù òzè dhu kèlè àkǎ ndi ndònzì ndi.»

¹⁵ Ní ngúfe idhò mǎ m̀nzì Kàyisàriyà tó kigò ò dhu-dzidò, mǎ madù m̀bhòlò abhi tò, mǎdù mǎva, mǔwù Yèrùsàlèma tó kigò ò. ¹⁶ Kàyisàriyà tó kigò ò, Yèsù ná'ù ngúfe alè adù ùvò átò 'òwù atdíkpá mǎ mànà. Ní ànyì mǎ mǔwù ùvò rò, abádhí adù m̀nda, mǔwù M̀nàsoni tí kátina atdí alè yà mǎ mowuna òdhò rò pbì-dzá bhà. Ndì M̀nàsoni ní'ì Kipurò tó sòngà ò alè. Ndirò, ka ní'ì angýita tí Yèsù ná'ù alè.

Pòlò mà rí 'òtù Kànisa ò pbàk̀r̀ m̀nà Yèrùsàlèma ndì ndàrà àhù rò dhu

(1Kò 9.19-23)

¹⁷ Mǎ mitdègu òwu ùvò Yèrùsàlèma tó kigò ò, ní ànyì, Yèsù ná'ù alè akò mǎ dhèdhe nyú nà. ¹⁸ Tsútsǎ nínganí, mǎ madù òwu Pòlò mànà Yàkòbhò* bhà, ndirò kóró pbàk̀r̀ adù iwu átò ànyìrò. ¹⁹ Ní abádhí mànà ì àtsè ì dhu-dzidò, Pòlò adù ndòpè ndàwe yà ìnzì ní Pbàyàhúdì nzínzì ò Kàgàwà abhù ndònzì kóró pbìnda kasu tí dhu atdatdí-rà ò abádhí tò. ²⁰ Wò Pòlò àwe dhu ì ìrì rò, abádhí ifu Kàgàwà atdí. Nírò ní ndi abádhí adù àtìna Pòlò ní: «Àbanǎgbá, nyi nyàla tí wà ábhò Pbàyàhúdì nyú nùgèrè ì à'ù Yèsù dhu? Ndirò, nyi nyàla tí wà

* ^{21:18} ^{21:18} Ndì Yàkòbhò ní'ì Yèsù t'ádòna, ndirò ka ní'ì ndi Yèrùsàlèma ò Kànisa dǔ ádr̀ngbàlè (Kas 12.17; 15.13).

abádhí kóró rǐ̀ ìnè afíya ì àpǐbǎ atdíđǒ, 'àmbe Músà bhà Ƴyátá ìfũ dǒ ró tí dhu? ²¹ Ka kàwe wà dhu abádhí tǒ okúnũ dǒ rò katì, nyi rǎrǐ̀ dhu ùdhě kǎkǎ ìnzǐ ní Pǐbà̀yàhúdí nǐnzǐ ǒ aróko Pǐbà̀yàhúdí tǒ ìnzǐ Músà bhà Ƴyátá nifũ tí. Ka kàwe wà dhu átò, nyi rarí dhu ùdhě abádhí tǒ ìnzǐ fíyó kpabhá nzónzo-ònzǐnga nabhù tí kǒbhòlò, ndírò ìnzǐ àlě tó ngǔkpà màndũ Pǐbà̀yàhúdí tírò nifũ tí. ²² Nírò, ka kí dhu ònzǐ ìngbà dhu bhěyi? Obhó tí, abádhí rǐ̀ iwà nyi nyìrà àhũ ìró dhu ìrì ìrì. ²³ Ní, dhu àkǎ nyònzǐ yà mǎ múnɔna ìndù dhu: Kǎnǐ ìfò ale rǐ̀ ìnè ìró. I ale ní iwà dhu nótso Kàgàwà-ònzǐ ale*. ²⁴ Ní, úgu abádhí nyòwù nyù'o mànà atdíkpá, nyǐlǎ Kàgàwà-nyìkpó ǒ. Ndirò, ádu nyubhò yà abádhí àmbènà ùbhòna ndínǐ ka kǎkpá tí dǒya-ká dhu. Ndi dhu bhěyi ní ndi kóró ale rǎdù dhu ùnǐ yà dúnú ka kàwe dhu rǎrǐ̀ nzǐ obhó dhu, pǐbétù nyi rarí Músà bhà Ƴyátá ìfũ ìfũ átò. ²⁵ Pǐbétù, Yèsù ná'ù ìnzǐ ní Pǐbà̀yàhúdí tǒ mǎ mírì wà mǎ màndí dhu màti, abádhí rǎkǎ nzá 'òngò sànamù tǒ ka kùbho pǐrè tí ìzǎ mà, ànzùbhà mà, dàna-tsi ka kipbǒ obi nǐ rǒvè ìzǎ mànà ná'à. Ndirò, mǎ màndí dhu átò màti abádhí rǎkǎ 'òngò 'òdò múnònè rǒ rò.»

²⁶ Ní tsútsǎ nínganí, Pólò adù kǒkò ale nùgù, 'òwù 'òpè 'ù'o ì mànà atdíkpá yà fíyó somà tó màndũ nózè dhu bhěyi. Wò dhu-dzidǒ, Pólò adù àrà, ndòtsù Kàgàwà bhà idza, ndàdù dhu òvò ányì idzá ndàti ka rǎrǐ̀ pǐrè ùbhò ɔvòya dǒ kóró, yà Kàgàwà-nyìkpó ǒ ka kí ale ù'ò kilǎ ònà dhu tí ka kópì àrùbhù idho rǎkǎ nínganí.

*Pǐbà̀rómá tó pǐbà̀nówí rǐ̀ Pólò ìgǔ Pǐbà̀yàhúdí-fó rò dhu
(Kas 20.23; 24.5-19; Ròm 15.30-31; 1Tì 2.15)*

* 21:23 21.23 Ɔzt 6.1-21

²⁷ Wò ale ù'ò ka kí kilă Kàgàwà-nyìkpó ǒ nǐ àrùbhù idhò-tsu níitdègu ndindù ndíní ndikù tí, ní Àziyà tó p̀bìrì ò rò íwũ ngúfe P̀b̀ỳà̀h̀ú̀dí ala P̀ò̀l̀ò Kàgàwà bhà idza ǒ. Ní, abádhí adù dhu ìtsu ihé-yà-dò ò, ndíní dhu nìv̀à tí P̀ò̀l̀ò-rò. Ní, ihé-yà adù P̀ò̀l̀ò àlù. ²⁸ Abádhí adù 'òpè 'ùkù, 'àmbe àtìna dǒ: «P̀b̀à̀ìsr̀à̀ỳé̀lì tó p̀b̀ìrì ǒ bhà, nyimò mǎl Kànǐ yà kóró ngari ǒ arí nzéε dhu ùdhè kóró ale tò àlè tó p̀b̀ìrì ǒ bhà dǒ, Músà bhà Úyátá dǒ màtí, ndirò Kàgàwà bhà idza dǒ màtí ale ní yà. Ròsè kóró dhu dònǎ, kàbhù ìnzǐ ní P̀b̀ỳà̀h̀ú̀dí mà ròtsù Kàgàwà bhà idza, ndi dhu ràdù wò ìlǐlǎ Kàgàwà-nyìkpó ǒ ngari nábhu ròtì.» ²⁹ Obhó tí, abádhí nǐ'ì iwà P̀ò̀l̀ò mà nàlanà kígò ǒ atdíkpá rúbhi Tròfimò tí kátina ale mànà ró. Ndì Tròfimò nǐ'ì éfèsò tó kígò ǒ ale. Ní, abádhí adù dhu àtì iwà P̀ò̀l̀ò ìtsu Tròfimò átò Kàgàwà bhà idza dhu tí.

³⁰ Ní, Yèrùsàlèma tó kígò-ǒnga-tsi náava ndì, ihé-yà ràdù itse ndi kígò ǒ kóró ngari ònǎ rò, 'ìwũ ùvò P̀ò̀l̀ò mà rǐ'ì ró. Ní, abádhí alù P̀ò̀l̀ò, 'ìdhà ràhù iri Kàgàwà bhà idza-ngbò ka kákpòrò nǐ kàlì ò rò, 'àdù ndi kàlì-li'ò núpbi ányìrò rò tí. ³¹ Ní, yà abádhí rǐ dhu ònzì ndíní ì oho tí P̀ò̀l̀ò rò, Yèrùsàlèma tó kígò-ǒnga-tsi náva ndi kóró dhu-òyǐ náara àhù P̀b̀à̀r̀ó̀má tó p̀b̀ìrì ǒ atdí lufù p̀b̀à̀ǹó̀wì dǒ ádr̀ù̀ngb̀ǎ̀lè dò. ³² Ní, ndi dhu ndi ndìrì rórò tí, wò ádr̀ù̀ngb̀ǎ̀lè ugu p̀b̀à̀ǹó̀wì mà f̀ỳỳò ádr̀ò̀dr̀ò ale mànà, 'òtsè mànà kòkò P̀ò̀l̀ò nàlù ale rǐ'ì ì. Ní, ihé-yà níitdègu wò ádr̀ù̀ngb̀ǎ̀lè àlǎ owùna ǒ p̀b̀à̀ǹó̀wì mànà ríwu ró, ní abádhí adù P̀ò̀l̀ò t'óvita ùbhà. ³³ Nírò ní ndi wò ádr̀ù̀ngb̀ǎ̀lè andrì P̀ò̀l̀ò-tí'ò, ndàlù ka, ndàdù àvinà kùtsì óyǒ àdrà-mbǐ nǐ. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù dhu ìvu ihé-yà-tsu, ndàtì: «Yàrí ale nyú ní àdhi? Ádhu kònzì?» ³⁴ P̀b̀é̀t̀ù, ihé-yà nzínzì ǒ atdídhéná ale rǎdùna ìkù ǒ dhu adúnà nzǐ àrà ndòfò rǒ ngùkpà ale r̀ǹò̀na dhu nà. Ní,

wò dhu bhěyi ihé-yà rükü dhu adù wò ádrùngbǎle àbhü ìnzǐ ùnɔna ka kí fǐndà dhu ràlǔ dóna. Nírò ní ndi kǎdù pbìndà pbànowí návi rùndà Pólò, 'òwù nà yà ì arí òko òná ádrùngbǎ kàlì ò. ³⁵ Pólò itdègu àrà àhü ndi kàlì ò ka kúpo kotsù ró, ní pbànowí adù kítdu ìtdu tí ɔrórú, ihé-yà rǐ kàpà ndínǐ ì ɔnzi tí nzéɛ dhu-okú dò rò. ³⁶ Obhó tí, ihé-yà ambénà òwu dǔ ìkù nà Pólò-owù ǔ, 'ámbe àtìna dǔ: «Wò ale àkǎ ndòvè!»

Pólò rǐ tǐna àwě adóna Pbàyahúdí tò dhu

³⁷ Yà pbànowí rǐ ndònzǐ 'itsu ndi fǐyó ádrùngbǎ kàlì ò òná kàsümì ǔ ní ndi, Pólò ivú dhu ì pbànowí tò ádrùngbǎle-tsǔ, ndàtì: «Ma màmbènà tí atdí dhu òvɔ òvɔ indù?» Ní, wò ádrùngbǎle adù dhu ìvu kà-tsǔ, ndàtì: «Nyi nyúni tí wà Pbàgíríkí t'ávàna! ³⁸ Nyi tí nzǐ Mísri tò pbìrì ǔ ale, yà tdékuta tí ifɔ lufù ale yà nzéɛ dhu ònzi arí-dɔ nídzǐ, ndàdù dǔya òdì ndàrà nà rùngù ò?» ³⁹ Ní, Pólò adù ɔɛ òpè, ndàtì: «Ima nyú, ima ní Mùyahudì, Társò tò kigò ǔ ale, Kilikiyà tò pbìrì ǔ. Ndi Társò ní yà atdíǔ ɔvɔna ɔtò ndi kigò. Ní ádrùngbǎlé, ma mìtdè nyi ìtdè tí, ìtsè mɔvɔ dhu yàrí ihé-yà tò.» ⁴⁰ Ní, wò ádrùngbǎle núfà rusà fǐndà rò, Pólò idè ndi kàlì ò ka kúpo, kotsù dóná màngazì dǔ, ndàdù ìndrù àgo ɔtsúna nǐ rìnè. Ní ìnga ìmbè bhìi rò ní ndi, kǎpè ɔɛ Pbàyahúdí t'ávàna ǔ, ndàtì:

22

¹ «Abádü ndirò àbanǐnzó, nyèri yà ma móvɔna kòmbí, mawɛ tǐdu òná fǔkù dhu.» ² Ní, Pbàyahúdí t'ávàna nyú ǔ Pólò rǔɛ dhu ì ìrì rò, ihé-yà náadù ìnè atdíǔ nyú ròsè, ìnga ràdù ìmbè bhìi. ³ Nírò ní ndi kǎtì: «Ima ní Mùyahudì. Ima ka kugü Társò tò kigò ǔ, Kilikiyà tò pbìrì ǔ. Ndirò, ma móvi òvi tí yàrí Yèrùsàlemà tò kigò

ǫ. Ma mábà ìnga t'únita màlimò Gàmlìyeli-fó. Kǔdhe ndì kóró dhu idù àlě t'ábhúna tó Ƴyátá ìfũ ka kí atdíđ dhu dǫ. Ima ní'ì atdíđ Kàgàwà nózè ndífũ alɛ, yà kóró nyí nyónzina kòmbí dhu bhěyi tí. ⁴ Ndirò, ma mávu ìndrũ rǫ atdíđ Ádrùngbǎle Yěsù bhà otu ùngũ abádhí rǐ dhu-okú dò rò, atdídhená alɛ rùve ùvě màtí. Ma maránà kpabhále mà vèbhále mànà nábhu rǫ kusò, kũdɔ imbi-dzà ò. ⁵ Pbakùhání tó ádròdrǫ alɛ dǫ kamà mà, yà ádròdrǫ anya ìtdì arí pbakùrũ tó mùtù mànà kóró ní yà ma múnɔna dhu tó ngàmbì. Abádhí ní'ì ndì bhàruwà nibho fudú, ndínǐ ma mara tí dòná Dàmàsiki tó kigò ò. Ní, ma mubhína àrà rǫ ànyì, ndínǐ ma musó tí Yěsù ná'ù alɛ, madù ìrà nà imbi dǫ rò Yèrùsàlemà tó kigò ò, ndínǐ ka kadù tí àbhunà ràbà àpbè.»

Pɔlò rǐ ndì ndugèrè ndì, ndà'ù Yěsù tí dhu àwě dhu
(Kas 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Tdítdǫ, Pɔlò awɛ dhu ndàti: «Ma mi'ì Dàmàsiki tó kigò ò ma mára ró. Ní íkyèrǫ ma mòdì ndínǐ ma motsú tí ndì kigò ò rórò ní ndì, azà adyifò-sisì adyíbhengá nga tó ǫ, ádrùngbǎ awáwù níisí òrù-akpà ò rò, ndàtdyi ma. ⁷ Ní, ma mìtsi obvò, madù atdí alɛ-tù ìrì manzi rí ró. Ndì alɛ-tù atí: «Sáwúlò, Sáwúlò, ádhu nyí nyávu rùdú nǐ?» ⁸ Ní, ma madù dhu ìvu kà-tsũ, mati: «Ádrùngbǎlé, nyí nyú ní àdhi?» Ní, wò alɛ-tù adù dhu àdu idù, ndàti: «Ima ní Yěsù, Nàzàretì tó kigò ǫ alɛ, wò nyí nyávu rùdú rò.» ⁹ Kǎkà atdíkpá mà mi'ì mànà alɛ náala ndì awáwù átò, pbétù abádhí adù nzá wò idù rí dhu òvɔ alɛ-tù ìrì. Ní, ma madù dhu ìvu tdítdǫ kà-tsũ, mati: ¹⁰ «Ádrùngbǎlé, ádhu ndì ma màkǎ mɔnzì?» Ní Ádrùngbǎle Yěsù adù dhu àdu idù, ndàti: «Ívǎ nyí nyarà Dàmàsiki tó kigò ò. Ànyì nga ní ndì ka kí Kàgàwà àvi ndínǐ nyí nyɔnzì tí dhu

òyo kóró indù nǎ.› ¹¹ Ma mubhínà nzǎ atdí dhu mà nála rǒ, wò ádrùngbǎ awáwù nóhò nyìkpódu, nyìdú nga rùtì dhu-okú dǒ rò. Ní kǒkò mà mǐ'ì màrà ale náadù ma àlu òtsùdu-rǒ, 'òwù ma nà, marà àhu Dàmàsikì tó kigò ò.

¹² Ányì, ma matù Ànàniyà tí kátina atdí ale. Ndi ale nǐ'ì atdí dǒ arí Kàgàwà-òdò ònzi, ndàdù àlě tó Hyátá ifu ale. Ndirò ndi kigò ò, kóró Pbàhúdí ongónà ídzi dhu kèlě náwe kókú dǒ rò. ¹³ Ní, ndi ale ira àhu tidú, ndàdù àtina ìma nǐ: «Ábanǎgba Sávúlò, nyìnúnga àkǎ ndùtù ndi.» Ní ányirǒ rò tí, nyídunga núutù ndi, madù kàla. ¹⁴ Kǎdù àtina tǎtǎdǒ ìma nǐ: «Àlě t'ábhúna tó Kàgàwà nóvò wà nyi, ndínǎ nyi nyuni tí ndi ndózè kònzì dhu. Kòvò wà nyi ndínǎ nyi nyala tí yà obhónángatále Yèsù, nyadù lina'ò òte nyí nírì. ¹⁵ Obhó tí, nyi nyí ndi àdi wò nyi nyala dhu mà, wò nyi nyàrì dhu màrà tó ngàmì tí kóró ale-ònzǎ. ¹⁶ Nírò kòmbí, ádhu nyi nyóðona? Ívǎ nyi nyalǎ bàtizò, Yèsù ràdù pbùkù nzérènga ù'ò òvòna-rǒ nyi nyí nyítsò rórò.»

Pòlò rǐ Yèsù àvi ndi ndàrà ìnzǎ ní Pbàhúdí-bvù dhu àwě dhu

¹⁷ Wò dhu-dzidǒ, Pòlò adù dhu àwe, ndàtì: «Ma mitdègu madù Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní atdíku Kàgàwà bhà-dzá rò ma mí mìtsò òná kàsùmì ò, dhu adzì dùdù ònyu rǐ mònyu dhu bhèyi. ¹⁸ Ní ndi ònyu-bvù, ma mala Ádrùngbǎle Yèsù. Ní kǎdù àtina ìma nǐ: «Ònzi dhu tsàkàtsàkà nyahu Yèrùsàlemà rò. Obhó tí, ndi kigò ò bhà nóowuna nzǎ nyi nyáwěna okúdu dǒ rò dhu ná'ù rǒ.»

¹⁹ Ní ma madù dhu àdu kà tò, matì: «Hòkò Ádrùngbǎlé, abádhí ùni wà dhu ìma rǎrǐ ndi yà unduta-dzà òna nǎ ma múbhi ùbhi rǒ mambe ìnyi ná'ù ale ùso dǒ, madù àrà àbhuna rǒ kùvi asé nǐ, kadù ùdòna imbi-dzà ò ale.

²⁰ Ndirò yà pbùkù ngàmì Stìfanù-azù ka kufu nínganí,

ima nyú ma mí'ì inè átò ányìrǒ. Ma ma'u kòho ka kí dhu átò. Ndirò, ma madù àdì mambè kòho rí ale ùwà ròyá rò ɔrú m̀̀dzarù-ngbò nódò dǒ*.» ²¹ Ní Yèsù adù àtìnà ìma nǐ: «Ívà nyi nyarà, ma mòzè nyi nyarà itse nyú ìnzǐ ní P̀̀yàhúdí mànà-bv̀̀ nídhunǐ.»

P̀̀lò rǐ ndìtè P̀̀arómá tó p̀̀bìrì ǒ ale nyú tí dhu

(Kas 16.22-23; 25.16)

²² Ihé-yà ìrì P̀̀lò r̀̀wěna dhu, r̀̀rà àh̀̀ kà rǐ àtina: «Ma mí nyovì nyarà itse nyú, ìnzǐ ní P̀̀yàhúdí-bv̀̀» dhu ò. Nírò ní ndì abádhí adù 'òpè 'ùkù, 'àmbe àtìnà dǒ: «Nyòho wò ale! Ìnzá wò dhu bhèyi ale-tidò àkǎ kubhà ràdì nyìkpóna nà yà adzi dǒ.» ²³ Abádhí ambénà ùkù dǒ, 'adù àmbè ròyá ɔrú m̀̀dzarù òbhè dǒ, ndirò 'adù àmbè adzi-ra mà òvò dǒ ɔrú. ²⁴ Ní wò dhu ndì ndàlā rò, P̀̀arómá-bv̀̀ atdí luf̀̀ p̀̀bànowí dǒ ádr̀̀ngbǎle adù P̀̀lò àvi kitsu kàlì ò. Nírò ní ndì kǎdù àtìnà p̀̀bànowí r̀̀kǎ 'òngù dhu kà-tsǔ, àzèmbè ì í kòvì asé nǐ rórò, ndíndì ndì ndunì tí wò dhu bhèyi ihé-yà r̀̀kù kà-dǒ okúna dò rò dhu. ²⁵ Ní yà ndì ka kùtsì ndíndì ka kòpé tí kòvì ndì asé nǐ rò ní ndì P̀̀lò ivú dhu wò tìná idè p̀̀bànowí tó atdí ádr̀̀ngbǎle-tsǔ, ndàtì: «Ka kávi tí wà nyǐ nyòngò P̀̀arómá tó p̀̀bìrì ǒ ale nyú òvì asé nǐ, ìnzá ka kòtdì ànyàna rórò?» ²⁶ Ní wò dhu ndì ndìrì rò, p̀̀bànowí tó ádr̀̀ngbǎle arà yà d̀̀na-tsíró rǐ'ì ádr̀̀ngbǎle-tí'ò, ndàdù dhu òvò f̀̀ndà, ndàtì: «Nyi nyàmbènà dhu ònzi ìngbàtí? Wò ale p̀̀bàní P̀̀arómá tó p̀̀bìrì ǒ ale!» ²⁷ Ní wò p̀̀bànowí dǒ ádr̀̀ngbǎle andrì P̀̀lò-tí'ò, ndàdù dhu ìvu-tsùnà, ndàtì: «Ádù pé dhu idù! Ìnyi nyú, nyi tí P̀̀arómá tó

* ^{22:20} ^{22.20} P̀̀lò ambénà ìr̀̀nà dǒ dhu ní, P̀̀yàhúdí rapé ndì nyú ndì ndúgèrè ndì tí dhu àlǎ, nùkǒ idho r̀̀rǐ átdídǒ, ràdù Yèsù ná'ù.

pbìrì ǒ ale?» Ní Pòlò adù dhu à'ù, ndàtì: «ǒo! İma ní Pbarómá tó pbìrì ǒ ale nyú.» ²⁸ Wò ádrùngbǎle adù àtìna tdítǒ: «İma nyú, ma madzì Pbarómá tó pbìrì ǒ ale tí ma mí mugèrè mongò dhu ábhǒ malì nyú rǒ.» Ní Pòlò adù àtìna kànì: «Olu, İmá na ní òdhi tí ka kadhi ma ndì pbìrì ǒ ale nyú tí ale.» ²⁹ Ní ányìrǒ rò tí, kǒkò Pòlò-tsù àmbènà dhu òngù pbànowí ubhà Pòlò uró. Ndirò, ɔɔ náadù İsí wò pbànowí dǒ ádrùngbǎle ǒ, İwà ndì ndàbhunà Pòlò kutsì rórò ndì ndàrà dhu ùni Pbarómá tó pbìrì ǒ ale nyú rǎrǎ ka dhu-okú dǒ rò.

Pòlò rǎrǎ ádròdrǒ anya İtdì arí ale-ònzǎ dhu

³⁰ Tsútsǎ nínganí, wò pbànowí dǒ ádrùngbǎle azè ndì ndùni Pbayàhúdì òbhù Pòlò dóná dhu tó obhónɡa nyú. Ní, kǎbhù Pòlò rǒ imbi kunga. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Pbayàhúdì-bvǎ ádròdrǒ anya İtdì arí ngǔkpà ale màná àvi ràndu İ. Ndi dhu-dzidǒ ní ndì, kǎdù Pòlò àvi kiwǔ nà, kiwǔ ùvò nà kǒkò ale-ònzǎ.

23

¹ Kǒkò ádròdrǒ ale-ònzǎ ka kiwǔ ùvò ndì nà rò, Pòlò udí nyìkpóna abádhí rǒ ndàndà abádhí, ndàdù àtìna: «Àbanǎnzó, rǎrà àhu indo nga ǒ, ma marúbhi Kàgàwà bhà otu ǒ İdzi afidu nyú nà, İmbǎ nzére dhu tí ka kózùna atdí dhu mà rǎrǎ nyudutsì.» ² Ní, wò dhu Pòlò ùnò rò, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà, Ànàniyà, náavi Pòlò-tí ikò ale ròpbì Pòlò-tsù. ³ Nírò ní ndì Pòlò adù àtìna: «Kàgàwà rǎ ndì nyòpbi, wò mukǔngbà nǎ ka kùtri İdza-kuti bhěyi nyi nyòwù rò! Nyi nyàdi uró nyambe İndrù-ànyà ùnò dǒ àdhàdhi Músà bhà İyátá òzè ka dhu bhěyi, pbétù İnyi kèlè nyadù ndì İyátá nǔkò İma nyi nyàvi kòpbi rò.» ⁴ Ní, Pòlò-tí İrǎ ale náadù kǐsɔ, 'àti: «İnzè! Nzùno dhu wò dhu bhěyi Kàgàwà bhà pbàkùhání tó

ádròdrǒ ale dǒ kamà nǐ!» ⁵ Ní, Pòlò adù àtìna abádhí nǐ: «Àbanǐnzó, ìnzá ní ma m̀̀ni pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà tí kà rǐ̀̀i dhu. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá rǐ̀̀tina ìnzá nyi rǎkǎ nyunò dhu pb̀̀kù p̀̀biri ǒ ádr̀̀ngbǎle nǐ*.»

⁶ Pòlò unì wà dhu, kǒkò ànyǎna unò rí ale nzínzi ǒ, atdídhena ale rǎrǐ̀̀ P̀̀bàsàdùkáyó, ndirò ng̀̀kpà rǎrǐ̀̀ P̀̀bàfàrisáyó. Ndi dhu-okú dò rò, Pòlò angbe t̀̀na kòrǐ̀̀ ale nzínzi ǒ, ndàti: «Àbanǐnzó, ìma nyú ní M̀̀fàrisayò, P̀̀bàfàrisáyó tó ìngba. Ní, yà ànyǎdu unò ka kí okúna dò rò dhu ní, ma má'ù dhu ǒbi nyú nà ù̀ngbè ù̀v̀̀vè kutd̀̀ ì ale rungbeya ì ǒve-bv̀̀ rò dhu.» ⁷ Wò dhu bhèyi Pòlò òrì dhu adù P̀̀bàfàrisáyó mà, P̀̀bàsàdùkáyó màna àbhu r̀̀ambe 'àgò dǒ atdíǒ, ndi dhu r̀̀dù ihé-yà-ǒnga àbhu r̀̀undò ndi. ⁸ Obhó tí, P̀̀bàsàdùkáyó ongónà àtìna ìnzǐ ù̀v̀̀vè kutd̀̀ ì ale rungbeya ì ǒve-bv̀̀ rò. Ndirò abádhí a'u nzá dhu ìnè màlàyíkà mà, ndirò nzére-alafí mà rǎrǐ̀̀i. P̀̀bétù, P̀̀bàfàrisáyó nǐ̀̀ kóró kǒkò dhu ná'ù ale. ⁹ Ní, ádr̀̀ngbǎ wògò nyú níifí ndi kòrǐ̀̀ ale nzínzi ǒ. Nírò ní ndi P̀̀bàfàrisáyó nzínzi ǒ Músà bhà Ƴyátá tó ngúfe màlímó náapè 'àgò ì ǒbi nyú nà, 'àmbe àtìna dǒ: «Mǎ mabà nzá atdí afátá mà yàrí ale dǒ. Atdí alafí mà, ndirò ng̀̀tsi nǐ màlàyíkà mà p̀̀bòvò tí nzá wà dhu kà t̀̀!» ¹⁰ Wò dhu bhèyi Músà bhà Ƴyátá tó màlímó unò dhu náabhù P̀̀bàsàdùkáyó mà, P̀̀bàfàrisáyó màna ràgò ì abho nyú t̀̀dídǒ. Nírò ní ndi Pòlò àpà ka kí ndíni ka kudru tí òná nga dhu ǒdò ònzi ndi ndí rò, p̀̀bànowí dǒ ádr̀̀ngbǎle avi p̀̀bìndà p̀̀bànowí rìwù Pòlò òdyi ihé-yà nzínzi ǒ rò, 'òwù òrùnà f̀̀yó lubhà ò.

¹¹ Ndi iku ǒ tí, Ádr̀̀ngbǎle Yèsù adù ndàvi Pòlò t̀̀, ndàti: «Ótù affnu! Àdhàdhì wò nyi nyidè p̀̀bàkà ngàmbi

* 23:5 23.5 Uvt 22.28

tí Yèrùsàlèmà tó kigò ǒ dhu bhěyi, dhu àkǎ nyonzi dhu ndi dhu bhěyi tí Ròmà tó kigò ò nyi nyàrà àhũ rò.»

*Pbàyàhúdí rǐ ʼiri ndíni ì oho tí Pòlò dhu
(Zàb 3.1-7; Kas 9.22-25; 2Kò 11.23,26)*

¹² Tsútsǎ nínganí kútsingá, ngúfe Pbàyàhúdí ʼiri ì ʼòtsò dhu nyú ʼàti, ìnzǐ ní Pòlò kèlě ì òhò ròvè nǐ, ì rǎrǐ nzǐ atdí dhu mà ònyũ, ìnzǐ ʼàdũ atdí dhu mà òmvũ. ¹³ Wò dhu natsò ale nǐ ʼmbèmbè ìfò kumi dònǎ bvùya ròse ale. ¹⁴ Ní, abádhí awù pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, pbàkùrũ mànà-tíʼò, ʼàdũ itsi dhu òvò fíyò, ʼàti: «Mǎ mòtsò wà dhu atdí dǒ nyú mǎti mǎ rǎrǐ nzǐ atdí dhu mà àfǒ lika ò, ìnzá ní Pòlò kèlě mǎ mòhò ròvè nǐ. ¹⁵ Ní kòmbí, dhu àkǎ nyǐ mà, yà ádròdrǒ anya ùnò arí ngũkpà ale mànà, nyòwù Pbàrómá tó pbìrì ǒ atdí lufũ pbànówí dǒ ádrùngbǎle-tíʼò. Nyǐ nyówu Pòlò ùtsi kà rǐrà nà pbìndà dhu-ònga àndà nyǐ nyí mběyi dhu-abhè ǒ. Pbétũ wò ndi kàsùmì ǒ, mǎ madũna obi ònzì mòhò ka ìnzá àpè àrà àhũ onzìkú rórò.»

¹⁶ Ní Pòlò tʼáwènà bhʼingba níʼi ìnè wò dhu ote ka kí ró. Ní kǒkò ale ùyí Pòlò tí dhu ndi ndìrì rò, àbadhi arà lubhà ò Pòlò rǐʼi ì, ndàdũ kóró dhu àwe kà tò. ¹⁷ Ní wò dhu ndi ndìrì rò, Pòlò adũ pbànówí tó atdí ádrùngbǎle nánzi. Kǎdũ dhu òvò kà tò, ndàti: «Énda yàrí kpatsibhíngba, nyàrà nà dũkú ádrùngbǎle rǐʼi ì, kà rǐʼi àbadhi tò ndi ndóvona atdí dhu nà nídhunǐ.» ¹⁸ Ní wò ádrùngbǎle idyi wò kpatsibhíngba ndùndà, ndàrà àhũ nà wò ndi fíyó ádrùngbǎle-tíʼò. Kǎdũ itsi àtìna ndi ádrùngbǎle nǐ: «Wò imbi ò ka kósò atdí ale, Pòlò tí kátìna nánzi ìma, ndàdũ mìvì munda yàrí kpatsibhíngba tìnũ ò. Ní kà rǐʼi ìndù ndi ndóvona atdí dhu nà.» ¹⁹ Ní wò pbànówí dǒ ádrùngbǎle alú wò kpatsibhíngba otsùna rǒ, ndìndrì ndi nà igi, ndàdũ dhu ìvu tsùnà, ndàti: «Ádhu

nyú nyi nyòzè nyùnò idù?»²⁰ Ní wò kpatsìbhíngba adù dhu àwε kà tò, ndàti: «Ádrùngbǎlé, Pbàyàhúdí irì wà ì ndíní tsútsǎ ì iwúna tí Pólò ùtsì, nyirà nà ádròdrǒ anya ìtdì arí ale-ònzǐ, pbìndà dhu-ònga àndà ka kǐ mběyi dhu àbhè ǒ. ²¹ Ní, àpé nya'u abádhí rǔnɔna indù dhu. Wò abádhí ùpe Pólò rǒ dhu ní àdà. Obhó tí, mbèmbè ìfo kumì dònǎ bvùya ròse ale nírì wà ì, 'òtsò dhu nyú, ì rǎrǎ nzǐ dhu ònyu, ndirò ì rǎrǎ nzǐ dhu òmvù inzǎ ì òhò Pólò ròvè rórò. Ní kòmbí, abádhí ùdhe wà ì 'àmbe nyi nyú nyi nyúnɔna fíyò dhu kèlě òdò dǒ.»²² Ní wò ádrùngbǎlé adù àtìnà wò kpatsìbhíngba nǐ: «Àpé nyùnɔ dhu atdí ale tò màtí, nyati iwà nyi ràwε ndì dhu dzákà.» Wò dhu-dzidǒ, kǎdù wò kpatsìbhíngba návi rǎrà fíndá dhu nǐ.

Pbànowí dǒ ádrùngbǎlé rǐ Pólò bhà anya nábhù rǎrà lǐwalì Fèlìsì dò dhu

²³ Wò kpatsìbhíngba àrà dhu-dzidǒ, pbànowí dǒ ádrùngbǎlé náanzi atdátdí miyà pbànowí dǒ ádròdrǒ ale ɔyɔ riwù tina ò. Kǎdù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Nyàndà óyǒ miyà pbànowí mà, àrùbhù kumì pbànowí, yà mùhàgù dǒ arúbhi mà, ndirò foyá àlǐ nà óyǒ miyà pbànowí màná, ndíní nyǐ nyɔpé tí abhi màná ìbhù adyifò-sisì kúbhingá nga tó ǒ, nyòwù nà Kàyisàriyà tó kígò ò. ²⁴ Ndirò, nyàdù nyǐ randá mùhàgù átò Pólò tò, ndíní ka nunda tí ìnzǐ ngbǒna ràvɔ akεkpá màtí, rǎrà àhù lǐwalì Fèlìsì-ònzǐ.»²⁵ Wò dhu ndì ndùnò rò ní ndì, kǎdù bhàruwà àndi yà dhu bhěyi, ndàti: ²⁶ «Ifuta nà àkǎ atdí dǒ lǐwalì Fèlìsì, ìma Klòdiyò Lìsiyà, ma mòvi nyi mběyi nyú atdí dǒ. ²⁷ Yàrí ale, yà ma mòvi kowù nà tìnù ò, ní Pbàyàhúdí álǔ, 'àdù ònzìnà ndíní ì oho tí. Ní, ma mítdègu dhu ùnǐ Pbàró má tó pbìrì ǒ ale nyú rǎrǐ ndì, ní ma múgù pbànowí, mòwù kèdha màná abádhí-fó

rò. ²⁸ Wò dhu-dzidǒ, ma mózè muni Pbàyàhúdí òbhù ka okúna dò rò dhu-tì. Ní, ma mádu kàbhù kowù ùvò nà yà abádhí-bvǔ ádròdrǒ anya itdì arí ale-ònzǐ. ²⁹ Ní, kàbhà dhu-ònga kǒkò ale àndà rò, ma mótù dhu ní Pbàyàhúdí ròbhù ka inzà kǐfù fǐyó Uyátá dhu-okú dò rò. Pbétù, ima nyú ma mála nzá atdí afátá mà, yà kàbhù rádù kotdì ànyàna kohò, ndirò ngàtsi ní kàbhù rádù kosò. ³⁰ Ndirò kànǐ, ka kòvò wà dhu idù iwà Pbàyàhúdí rǐrǐ ì ndínǐ ì oho tí ka ròvè. Nírò ní ndì ma madù kòvì ànyǐrǒ rò tí kowù nà dùnù, madù dhu ùnò kǒkò kòbhù arí ale tò, ndínǐ adù tí òwu kòbhù funú.»

³¹ Wò dhu-dzidǒ, kǒkò pbànowí anzǐ fǐyò ádrùngbǎle àvi dhu. Ní abádhí idyi Pòlò, 'àdù ùndàna kúbhingá tí, 'òwù ùvòna Àtìpatrì tí kátina kígò ò. ³² Tsútsǎ nǐnganǐ, kǒkò pfǒya dǒ ùbhi pbànowí adù 'adu fǐyó lubhà ò Yèrùsàlemà tó kígò ò, 'àdù mùhàgù dǒ rúbhi-tsí kèlè ùbhà rùndà Pòlò, 'òwù ùvò nà Kàyisàriyà tó kígò ò. ³³ Ní ànyǐ ì òwù ùvò rò, kǒkò pbànowí abhù yà fǐyó ádrùngbǎle àndǐnà bhàruwà lǐwalì-fó, 'àdù Pòlò itè kà tò. ³⁴ Ní, wò bhàruwà ndì ndòzù dhu-dzidǒ, lǐwalì Fèlìsì ivú dhu Pòlò-tsǔ, ndàtì: «Inyi ní ìngbà pbìrì ǒ ale?» Ní Kìlikiyà tó pbìrì ǒ ale tí Pòlò rǐrǐ dhu ndì ndùnì rò, kǎdù àtìnà Pòlò nǐ: ³⁵ «Tdǔ ma mí pbùkù dhu-ònga nándà ìnyi nóbhù ale rǐwu ùvò rò.» Wò dhu-dzidǒ, kǎdù Pòlò àbhù kowù nà, kowù òdòna ádrùngbǎ kamà Hèròdè bhà idzá-yà-ba ò.

24

Pbàyàhúdí tó ádròdrǒ ale rǐ Pòlò òbhù lǐwalì Fèlìsì-fó dhu
(Màt 5.11-12; Kas 6.11-12; 21.27-36)

¹ Imbò idho-dzidõ, pbàkùhání tó ádròdrõ ale dõ kamà, Ànàniyà tí kátina, níra Yèrùsàlemà rò, ndìrà àhù Kàyisàriyà tó kigò ò. Abádhí iwú atdíkpá ngúfe pbàkùrù mà, ndìrò Tèrtulò tí kátina atdí ale màná, ndíní ì òbhù tí Pòlò lèwalì Fèlìsì-fó. Ndi Tèrtulò ní ì àvùkã. ² Nírò ní ndì lèwalì avì Pòlò kanzi. Ní Pòlò ìrà àhù tiyá rò, Tèrtulò adù kòbhù lèwalì-fó, ndàti: «futa nà àkã ádrùngbãle Fèlìsì, mã maróko màrùngà ò okúnù dò rò. Ndirò pbùkù ídzi ùndata-okú dò rò, nyì nyàbhù wà ábhõ dhu nyú rùwù ì, rì ì mbèyi yàrí Pbayàhúdí tó pbìrì ò. ³ Ní mã mí wò nyì nyónzina ì dhu nákõ ádrùngbã òtsò nyú nà kóró kàsùmì ò, ndìrò kóró ngari ònã. ⁴ Pbétù, akye ma miwína pbùkù kàsùmì abho ní, ma mìtdè nyì ìtdè tí pbùkù ídzinga ò, ndíní nyì nyìrì tí indù ma máwèna ídõ kàsùmì ò tí dhu. ⁵ Obhó tí, yàrí ale ní nzére ale nyú ròsè. Ndirò, abadhi ní yà ròká rò ì nútù Nàzàretì ò bhà tó ádrùngbãle. Káí kóró Pbayàhúdí-dò ìdzi ádròdrõ ale rò kóró ngari ònã yà adzi ò. ⁶ Ndirò, kòmù wà ndì ndìti Kàgàwà bhà idza mà Kàgàwa-nyìkpó ò átò. Ní, mã mádù kàlù mósò. [Mã mátsù múnò kà-ànyã àdhàdhì yà àlè tó Hyátá nózè ka dhu bhèyi. ⁷ Pbétù, Pbarómá tó pbànowí dõ ádrùngbãle, Lìsiyà tí kátina, nádù ìrà òbi nyú nà, ndìdhã ka fóká rò. ⁸ Wò dhu-dzidõ, ndì ádrùngbãle adù ka nòbhù ale avì riwù kòbhù funú.] Nírò nyì nyí ndì dhu òngù kà-tsù nyì-tírò, ndíní nyì nyuni tí mã mòbhù ka okúna dò rò dhu.» ⁹ Pbayàhúdí adù wò Tèrtulò àwe dhu kèlè ná'ù 'àti, obhó dhu ràrì ndì.

Pòlò rì Pbayàhúdí òbhù ndì okúna dò rò dhu àwè
lèwalì Fèlìsì-ònzì dhu
(Luk 21.12-15; 1Pé 3.15-16)

¹⁰ Wò dhu-dzidõ, lèwalì Fèlìsì núufà rusà Pòlò tò, ndíní òte tí. Nírò ní ndì Pòlò apè òte, ndàti:

«Ádrùngbálé, ma mùni wà dhu nyi nyópè nyùnò yàri pbirì ð aɛ-ànyǎ ró atɔ ráhu wà abho nyú. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mí rùdú dhu àwě onzìnú, madù dhu à'ù ìri nyi rǎrǎ kìri mběyi nyú. ¹¹ Nyi nyí'ì inè nyɔnè yà ma mùnɔna dhu tó obhóna nyuni. Idho àpè nzá òse atdí kumì dòná óyǎ nà idho dòná màtí, yà ma mǎrà Yèrùsàlemà tó kigò ò, marà Kàgàwà ùɛ ró. ¹² Ní ànyì, kǎkà mɔbhù rí aɛ mà nótù nzá ìma Kàgàwà bhà idzá màtí, unduta-dzà ð màtí, ndirò ngǎtsi ngari ð kigò ð màtí mà mí mǎgò ìndrù nà ró, ndirò ngǎtsi nǎ mà mí ihé-yà-dɔ mà nídzǐ ró. ¹³ Ndirò kǒkò ì aɛ mà rǐ ì òbhù ma kòmbí okúna dò rò dhu tó obhóna itè tí dhu mà rǐ'ì ìmbǎ.

¹⁴ Pbéù, ùnǐ tí ma mùni onzìnú rò dhu ní, ma marí ùbhi òná otu ní Ádrùngbálé Kàgàwà bhà otu. Ní, abádhí arádù ndi otu àtì nzéɛ otu tí. Pbéù, ma marí ùl'èna aɛ ní abhúka tó Kàgàwà. Ndirò, ma má'ù wà Músà bhà ɥyátá mà, yà Kàgàwà bhà pbànábi andí dhu màná kóró. ¹⁵ Ndirò, ma má'ù wà dhu Kàgàwà rǎrǎ atdí dhu ònzi ònzi. Ndirò, abádhí mà ná'ù wà ndi dhu átɔ. Ndi dhu ní, atdíku Kàgàwà rǐ yà ídzìnga ònzi ì arí ró rò ùvè aɛ mà, nzéɛnga ònzi ì arí rórò ùvè aɛ màná nábhù rùngbɛ ì ɔvɛ-bvù rò dhu. ¹⁶ Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi ìma nyú ma-tírò, ma marí ɔbi ònzi átò kóró kàsùmì ð, ìmbǎ nzéɛ dhu tí ka kòzùna atdí dhu mà rǐ'ì nyudutsi Kàgàwà-ònzǐ, ndirò ìndrù-ònzǐ.»

¹⁷ Tdítdǎ Pòlò adù àtìna: «Ábhǎ atɔ nyú dzidǎ, ma mádu ma marà Yèrùsàlemà tó kigò ò, marà fàkǎ pbirì ð bhà dzùna ònzi fudú malì nǎ, madù pɛrè ùbho átò Kàgàwà tò. ¹⁸ Nírò ní ndi abádhí ótù ma Kàgàwà bhà idzá. Wò ndi kàsùmì ð, ma mí'ì iwà ma mù'o ma mìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ð ró. Ndirò tidú tsùya nàndu aɛ mà, ndirò tsìya

àva ndì ale mà ní'ì ìmbă. ¹⁹ Pbéttù ngúfe Pbàyàhúdí, yà Àziyà tó pbìrì ò rò iwũ, ní'ì inè ányèrò. Ní kǒkò ì tsí ní ì àmbènà àkǎ 'iwũ mǒbhù funú, ma mǒnzì nzéfe dhu tí dhu nà ì í'ì nánǎ. ²⁰ Ndirò, kǎkà iró rí'ì ale nyú ìtírò nákǎ ndì 'ùnò yà ádròdrò anya ìtdì arí ale-ònzǎ ma mi'ì nínganí ì ala dùdú afátá. ²¹ Ngǎtsi nǎ, pbǎ nzǎ yà abádhí nzínzì ò rò ma makù àrì nyú tí orú ma mìdè rórò dhu ndì. Ma makù, matì: «Indo nyǎ nyí ànyǎdu ùno okúna dò rò dhu ní ma má'ù dhu ùngbǎ ùvuvè ale rungbeya ì òve-bvù rò dhu!»

²² Wò ndì lǐwalì Fèlìsì ní'ì iwà dhu núnì angyangyi Yèsù bhà otu dǎ ale. Ní ndì dhu-okú dò rò ní ndì, kǎdù anya t'únòta-tsù nùtsì, ndòdi olùnga tò. Kǎtì: «Ma mí fùkù dhu-ònga àndà Pbàrómá tó pbìrì ò atdí lufù pbànowí dǎ ádrùngbǎle, Lìsiyà rǎrà àhù iró nínganí.» ²³ Wò dhu-dzidǎ, lǐwalì adù tiná ì'ì pbànowí dǎ atdí ádrùngbǎle àvi rǎrà Pòlò òdò imbi-dzà ò. Kǎdù dhu ùya ndì ádrùngbǎle tò, rùbhà hègùrà Pòlò tò, ìnzǎ ndùtsì, ndirò ìnzǎ ndàdù àrà kà dzùnà ònzì rí kà t'ódhina-tsù ùtò rǎ.

Pòlò mà rǎte lǐwalì Fèlìsì mà, pbàndà tsìbhále Dùrùsílà màndà dhu

(Zàb 95.8; Ìsa 55.6-7; Kas 17.30-32)

²⁴ Ngúfe idho-dzidǎ, lǐwalì Fèlìsì mà níiwú pbàndà tsìbhále Dùrùsílà màndà. Íyàdhíyà ní'ì Mùyàhudì-àyi. Ní lǐwalì adù Pòlò àvi kanzi imbi-dzà ò rò. Ní Pòlò ìrà àhù rò, wò lǐwalì adù àdì, ndàmbe kà rǎwǎna Yèsù Krístò ná'u ka kí dhu dǎ dhu ìrì dǎ. ²⁵ Pbéttù yà Pòlò rǎ dhu àwǎ Kàgàwà ózè ìndrù ràdì tí dhu dǎ dhu mà, ìndrù àkǎ ndòdò ndì ndìtírò dhu dǎ dhu mà, ndirò Kàgàwà ìtdiya ìndrù-ànyǎ dhu dǎ dhu màndà náadù òdo àbhù rìsǎ Fèlìsì-afí ò. Ní Fèlìsì adù àtìna Pòlò nǎ: «Kòmbí, nyí nyàkǎ wà

nyarà. Kàsùmì àbà ma mí rò ní ndì ma mí ìndrù àví rànzi nyí.» ²⁶ Fèlìsì ìrè nga átò àbhù Pòlò ràm̀b̀ènà f̀uràngà àbhù f̀ìndà. Ní ndì dhu-okú d̀ò r̀ò, k̀àránà ìndrù àvi r̀ò l̀òk̀òl̀òk̀ò r̀ànzi Pòlò ì r̀òt̀è nà.

²⁷ Óyò atò-dzidò, Pòrkiyò Féstò náadù l̀ìwalì Fèlìsì ùwù. Ní, ngari ùbha ndì ndí r̀ò, Fèlìsì adù Pòlò ùbhà imbi-dzà ò, ndínì P̀b̀à̀ỳà̀h̀ú̀dí-ìd̀h̀è nika tí.

25

Pòlò r̀ì p̀b̀ìndà anya ònzi l̀ìwalì Féstò-fó
r̀àrà kámá d̀ò ádr̀ùngb̀ã kamà d̀ò dhu
(Zàb 27.12; 82.5; Kas 23.12-15,30)

¹ L̀ìwalì Féstò ìrà àhù Kàyìsàriyà tí kátina Yùdeyà tó p̀b̀ìrì ò k̀ìg̀ò ò r̀ò, k̀ìv̀à ndì ndì k̀ìg̀ò ò r̀ò ìbhù ìd̀h̀ò-dzidò, ndàrà Yèrùsàlèrà. ² Ní ànyì p̀b̀àk̀ùh̀ánì tó ádr̀òdr̀ò alè mà, P̀b̀à̀ỳà̀h̀ú̀dí ò p̀b̀àk̀ùr̀ù màrà níwù Pòlò òbhù kà-fó. Ní abádhí akò 'àmbe 'ìtsò d̀ò Féstò r̀ò, ³ ndínì Pòlò navi tí kiwù nà Yèrùsàlèrà yà ì nyù ì òzè ka dhu bhèyi. Obhó tí, abádhí núuyì Pòlò ndínì ì adù tí òhònà òho tí otu ò r̀ò. ⁴ P̀b̀ét̀ù, Féstò adù àt̀ìnà k̀òk̀ò alè nì: «Pòlò r̀ì ì inè imbi-dzà ò ka k̀ì ngb̀õna òdò Kàyìsàriyà tó k̀ìg̀ò ò r̀ò. Ndirò ìma nyù ma-tírò, ma mí madù kòmbí tí ànyì.» ⁵ Tdítò k̀àd̀ù dhu òvò k̀òk̀ò P̀b̀à̀ỳà̀h̀ú̀dí tò, ndàtì: «Nzínzikù ò ádr̀òdr̀ò alè àkà 'ìwù owùdu ò. Ndirò dhu apé ì ì ndì Pòlò r̀ì ì afátà nà dhu tí, ní ì alè àkà ìtsì kòbhù dòtsí.»

⁶ Féstò anzi nzá àr̀ù ìd̀h̀ò mà, ndirò ngàtsi nì idre dòná óyò nà ìd̀h̀ò mà P̀b̀à̀ỳà̀h̀ú̀dí nzínzi ò Yèrùsàlèrà tó k̀ìg̀ò ò, ndàdù ndàdu Kàyìsàriyà. Ní ànyì ndì ndàrà àhù r̀ò, tsútsà nínganì k̀àd̀ì anya t'únòta tó p̀b̀ìndà tombi d̀ò, ndàdù Pòlò àvi kiwù nà ònzínà. ⁷ Pòlò ìrà àhù r̀ò, k̀òk̀ò Yèrùsàlèrà r̀ò ìwù P̀b̀à̀ỳà̀h̀ú̀dí adù Pòlò-ngbò nákpòrò,

ʼlì átsí. Abádhí adù Pólò òbhù, ʼawe ìtù róʼò ábhǒ afátá nyú dóná. Ndirò, abádhí rǐ kǒkò ì afátá tó obhónɡa ìtè kprangba dhu níʼí odú nyú. ⁸ Ní, Pólò adù mùsambà ònzì, ndàtì: «Ma màfá nzá atdí dhu mà Pbàyàhúdí tó Uyátá nǐ màtí, Kàgàwà bhà idza nǐ màtí, ndirò Pbàróma tó kamà dǒ ádrùngbǎ kamà nǐ màtí.»

⁹ Lìwalì Féstò azè ndònzì Pbàyàhúdí-idhè ìkǎ rí dhu. Ní kǎdù dhu ìvu Pólò-tsǔ, ndàtì: «Nyí nyòzè tí wà nyarà Yèrùsàlemà tó kigò ò, ndínǐ ka kúnò tí ànyǎnu ònzìdú nyú rò, wò ìnyí ka kòbhù dòyá dhu-okú dǒ rò?»

¹⁰ Ní Pólò adù dhu àdu Féstò tò, ndàtì: «Yà ma nyú ma mìdè ònzìná ní, kámá dǒ ádrùngbǎ kamà bhà ngari ǒ rǐʼí aɛ bhà anya tʼítàtá tó tombi. Ní dhu àkǎ kúnò ànyǎdu ànyìrǒ rò. Pbàyàhúdí nǐ ma màfá nzá atdí dhu mà, yà nyí nyùnì ka mběyi nyú átò dhu bhěyi. ¹¹ Dhu apé ìʼí ma màfá dhu dhu tí, ndirò ma màfá dhu apé ìʼí ɔve nà àkǎ dhu tí, ní ma mòdhò nzá ima nóho ka kí dhu. Pbétù, ìmbǎ obhónɡa náapé ìʼí kǒkò aɛ òbhù ma dòyá dhu ò, ní atdí aɛ mà rǐ mbǎ ndipfo ma, ndàbhu ma abádhí-fó. Ma mònzi kámá dǒ ádrùngbǎ kamà kèlě rùnò ànyǎdu.»

¹² Anya ùnò ì arí màná atdíkpá aɛ nà ì ɔtè dhu-dzidǒ, Féstò adù dhu òvò Pólò tò, ndàtì: «Nyí nyònzì kámá dǒ ádrùngbǎ kamà rùnò ànyǎnu. Ní ma mí nyovì nyarà kà-tíʼò.»

Lìwalì Féstò rǐ Pólò bhà dhu òvo
Pbàyàhúdí tó ádrùngbǎ kamà Àgìripà tò dhu
(Kas 9.15)

¹³ Ngúfe idho-dzidǒ, ádrùngbǎ kamà Àgìripà mà awènà Bèrènikè màná níwú Kàyisàriyà tó kigò ò, iwǔ lèwalì Féstò àtsè. ¹⁴ Ní ànyìrǒ abádhí rǐ ábhǒ idho nyú nǒnzì rò, ní ndi Féstò awe Pólò bhà dhu ndi ádrùngbǎ kamà tò. Kǎtì: «Ádrùngbǎ kamǎ, àrà ndàrà rò, lèwalì Fèlìsì úbhà

atdí ale imbi-dzà ǒ iró. ¹⁵ Ní Yèrùsàlèmà ma mí'ì nínganí, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Pbàyàhúdí ǒ pbàkùrǔ mànà nóbhù ka fudú, 'àdù ma nónzì, ndíní ma mǒdí tí anya kà-dǒ.» ¹⁶ Ní ma mádu dhu àdu abádhí tò, mati: «Pbàrómá tó màndu ná'ù nzá kǒtdì indrǔ-ànyǎ, ndíní ka koho tí inzà ka kàsò dǒya ndì nòbhù ale mànà rórò, ndirò inzà mùsambà nǒnzì rórò.» ¹⁷ Ní mà mádu ìwu atdíkpá ì ale mànà, mǐwù ùvò iró. Ní inzà kàsùmì mà nùdà rórò ní ndì tsútsǎ nínganí ma mádi anya t'únǒta tó pbàkà tombi dǒ, madù ndì ale Pǒlò tí kátina ònzì kiwù nà. ¹⁸ Ní yà ka nòbhù ale ìwù ùvò rò, ì ale ádu nzá yà ma múbhi ìrènà rǒ kǎfǎ dhu tí ádrùngbǎ afátá mà náwe. ¹⁹ Pbétù, abádhí ádu òko 'àmbe 'àgò dǒ kà mànà dǒnà dhu ní fǐyó sǒmà Pbàyàhúdí tírò tó dhu kèlè. Ndirò, abádhí ádu òko àmbe 'àgò dǒ dǒnà ngǎtsi dhu ní, Yèsù tí kátina atdí ale, yà iwà avè kǒtdù ndì rórò ndì Pǒlò arí ádu àtìnà ìnè rí'ì nyìkpóna nà dhu tí. ²⁰ Ní ma múni nzá wò dhu bhèyi agòta dǒ ma mádu ònzìnà dhu. Ní ma mádu dhu ìwu Pǒlò-tsù, mati kà ràmbènà tí nzǐ ndòzè, ndàrà Yèrùsàlèmà rò ka kadù tí ànyǎna ùnò. ²¹ Pbétù, kǎdù ndònzì kǒdò ndì imbi-dzà ǒ tí, ràrà àhu kámá dǒ ádrùngbǎ kamà araya ànyǎna ùnò dhu ò. Nírò ní ndì ma mádu kàvi kongò òdǒnà imbi-dzà ǒ, ràrà àhu ma maraya kòvì, kowù nà kámá dǒ ádrùngbǎ kamà-fò ò ònà ìdho ò. ²² Àgìripà adù àtìnà: «Ma mòzè mirì wò ale rǔnǒna dhu ìma nyú tírò.» Ní Féstò adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Tsútsǎ tí nyì nyí kà rǔnǒna dhu ìrì.»

²³ Ní tsútsǎ nínganí, ádrùngbǎ kamà Àgìripà mà awènà Bèrènikè mànà níwù ùvò indrǔ àkǒ ka karí ònà rò ádrùngbǎ kàluga-lí, atdí dǒ nyú ì ùfǒ ì rórò. Ní, abádhí atsù ànyì-dza, owùya ǒ Pbàrómá tó pbìrì ǒ ádròdrǒ ale mà, Kàyisàriyà tó kigò ǒ ádròdrǒ ale mànà. Kǒkò ale

òtsù idza dhu-dzidǒ, lèwalì Féstò adù Pòlò àvi kiwũ nà. ²⁴ Ní Pòlò ìrà àhũ rò, Féstò apè ɔtɛ, ndàtì: «Ádrùngbã kamà Àgìripã, ndìrò nyĩ kóró àzú-dzá àlě kí'ì nyĩ mànà rò, nyĩ nyàla tí wà yà aɛ? Àbadhi ní ndi yà Yèrùsàlè mà tó kigò ǒ ma mí'ì rò, ndìrò yàrí kigò ǒ màtí Pbàyàhúdí tó ihé-yà íwũ tídu ò okúna dò rò, 'àmbe ùkú dǒ, 'àtì kà rākã nzà kubbhà ràdì nyìkpóna nà. ²⁵ Ní pbàkà ǒ, ma mála dhu ní ìnzá kà ràfã atdí dhu mà, yà kākã kohò okúna dò rò. Pbétù, yà angyangyi kǒnzì ndì ndàtírò ndínì kámá dǒ ádrùngbã kamà ɔtí tí ànyàna dhu-okú dò rò, ma mádu kàvi ndínì ka kowu tí nà ndi kámá dǒ ádrùngbã kamà-fò ò. ²⁶ Pbétù, ma mí'ì ìmbã kàbhà afátá nyú tí ma mándina mabhũ kámá dǒ ádrùngbã kamà tò atdí dhu nà màtí. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ma mibhò ka kiwũ nà ɔnzìkũ ǒ, ròsè dòtsí ɔnzìnũ ǒ nyú ádrùngbã kamà Àgìripã. Ní, óngù dhu kà-tsũ, ndínì ma mabá tí kà-dǒ ma mádu àndinà dhu. ²⁷ Obhó tí, òsò ka kòsò aɛ òvì ka kí kámá dǒ ádrùngbã kamà-fò ò, ìnzì kadù pbìndà afátá ìtè dhu-tì rĩ'ì mbá!»

26

Pòlò rĩ Pbàyàhúdí arí ndòbhũ okúna dò rò dhu-tì àwě
ádrùngbã kamà Àgìripà tò dhu

(Màt 10.18-20; Kas 9.1-30; 22.1-21; 1PÉ 2.12)

¹ Wò dhu-dzidǒ, ádrùngbã kamà Àgìripà atì Pòlò nĩ: «Nyì nyākã wà nyawɛ pbùkù dhu kòmbí nyi-tírò.» Nírò ní ndi Pòlò ava ɔtsúna, ndìfũ ádrùngbã kamà nĩ, ndàdù ɔtɛ òpè, ndàtì: ² «Ádrùngbã kamà Àgìripã, ìdhèdu níka ndì atdí dǒ indo ma màbà kàsùmì ndínì ma mawɛ tí yà Pbàyàhúdí arí mòbhũ okúna dò rò dhu-tì ɔnzìnũ nídhunì. ³ Obhó tí, nyi nyúni wà àlě tó màndũ kóró

àlě'í Pbàyàhúdí tírò, ndírò nyí nyúni àlě kárí àlě àgò tí dhu mànà dhu mběyi nyú. Ní ma màtdè nyí ìtdè tí nyírì yà ma máwěna indù dhu.

⁴ Kóró Pbàyàhúdí núnì wà idú ngbángba ò rò ndì nòpè rò ma móví tí dhu. Ndirò, abádhí únì wà nzínziya ò ma mí'ì nà Yèrùsàlemà tó kígò nyú ò kóró pbàkà mùtso, ròpè ndì dóna-kpa ò rò. ⁵ Abádhí únì wà ìma angyíta tí. Ní ì òzè ka rò, abádhí rí'ì inè 'itè dhu ìma rí'ì Mùfàrisayò, yà òbì nyú nà arí Músà bhà Hyátá mà, sòmà tó ngùkpa màndu mànà nífù fàkà sòmà ò ale-tidò. ⁶ Ní kòmbí, ka kèdì ma iró onzìnú ànyàdu ka kuno tí, yà àlě t'ábhúna tò Kàgàwà akò làkà ma má'ù dhu-okú dò rò. ⁷ Àlě tó atdí kumì dóná óyò nà rùgànda-tsù ná'ù wà ònzì ndì dhu onziya ndì dhu. Ní ndì dhu-okú dò rò ní ndì, abádhí arí Kàgàwà ùlě adyíbhengá màtí, ndírò kùbhingá màtí, ìnzì ì 'í ìngyě rórò. Ní ádrùngbã kamà Àgìripã, kòní Pbàyàhúdí òbhù ma okúna dò rò dhu ní wò. ⁸ Ní ádhu nyí Pbàyàhúdí tírò, nyí nyózu Kàgàwà rí ùvùvè ale àbhù rùngbe ì òve-bvù rò dhu ìnzì rádù ndà'ù dhu tí nǐ?

⁹ Ìma nyú, yà nyí nyí mandà rò, pbàkà irèta nǐ'ì mongò magò òbì nyú nà Yèsù Nàzàretì tó kígò ò ale-òvò nàtì ìngbàtí ìlì ndì ale mà nà. ¹⁰ Wòrí ní ndì ma mónzì Yèrùsàlemà tó kígò ò dhu: pbàkùhání tó ádròdrò ale ròwu movi rò dhu-okú dò rò, ìma nyú ma mára Yèsù ná'ù ábhò ale nyú ábhu rò kusò, kudo imbi-dza ò. Ndirò, ì ale ka kòzè kokyè rò, ma madúnà àrà ndì dhu à'ù rò à'ù tí. ¹¹ Ndirò, ibí-gùna nyú, ma madúnà àrà ùda rò unduta-dza òna nǎ, mambe àvu dǒ Yèsù ná'ù ale-rò. Ma madúnà àrà abádhí ùtu rò rùnò dhu nzére nyú Yèsù nǐ. Ma mí'ì nàwí nà atdí dǒ abádhí rò. Ní ndì nàwí adù mabhu, marà àvu rò abádhí rò ìnzì ní Pbàyàhúdí tó kígò ònǎ màtí.

¹² Wò dhu bhëyi ní ndi, atdíku ma madì mambe àrà dǒ Dàmàsiki tó kigǒ ò. Wò ndi abhi tó rusà nufà idù, 'àdù Yèsù ná'ù ale núsò ma mí nǎ ádrùngbǎnga tó obi níbhò idù ní'ì pbàkùhání tó ádròdrǒ ale. ¹³ Ní ádrùngbǎlé, azà adyifò-sisì adyíbhengá nga tó ǒ, otu ǒ mã mówu rórò, ma mala òrù-akpà ò rò rírà awáwù, ràtdye tiká nga, yà munda rí ale mànà. Ndi awáwù bhà inga t'áwùta asè adyifò arí inga àwù tí dhu dònǎ màtí. ¹⁴ Ní ndi dhu mã màla rò, mã mawà mã kóró obvò. Ndirò, ma madù atdí ale-tù ìrì Pbàyàhúdì t'ávàna ǒ rí dhu òvò idù ró. Ndi ale-tù ati: <Sáwúlò, Sáwúlò, ádhu nyi nyávu rùdú nǎ? Nyi nyí tsùdu òbhi, nyambe àpbè àbhu dǒ indù nyi-tírò, àdhàdhì ìkyi arí ndòvì rí mùgǒ nǎ ale-tsù òbhi dhu bhëyi.> ¹⁵ Ní ma madù dhu nívu kà-tsù, matí: <Ádrùngbǎlé, nyi nyú ní àdhi?> Ní kǎdù dhu àdu idù, ndàti: <Ima ní Yèsù, wò nyi nyávu rùdú rò. ¹⁶ Pbétù, ívà nyi nyidè pfònu dǒ. Yàrí ní ndi ma mavi ma indù okúna dǒ rò dhu: Ma mòzè nyi nyadi pbàkà kasutále tí. Ndirò, ma mòzè nyi nyí'ì yà nyi nyàla ima dhu tó ngàmì tí, ndirò nyi'ì olù ma mítèna indù dhu tó ngàmì tí. ¹⁷ Ma mí ngbǒnu òdò òdò fùkú pbìrì ǒ bhà mà, ìnzì ní Pbàyàhúdì mànà rǒ rò. Ní, ma mòvì nyi abádhì nzínzì ò, ¹⁸ ndíní nyi nyungbe tí abádhì-nyìkpó rùvò ìnò ò rò, rùdà awáwù ò. Ndirò ma mòvì nyi ndíní abádhì uvò tí pfòmvo Sitanì bhà ádrùngbǎnga tó obi-tsi rò, 'ùdà Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó obi-tsi. Ndirò, ma mòvì nyi ányì, ndíní ima abádhì à'ù rò, Kàgàwà adù tí abádhì tó nzérénga nùbà abádhì tò, ràdù ngari àbà pbìndà ale mànà.>

¹⁹ Ádrùngbǎ kamà Àgìripǎ, wò dhu bhëyi ní ndi ma muvò nzá ma ìnzì mífù yà Ádrùngbǎlé Yèsù òvò idù òrù-akpà ò rò dhu. ²⁰ Ní ma mapè munò Kàgàwà bhà Ídzi

Màkǔrù wemberè tí Dàmàsìkì tó kigò ǒ rò. Wò dhu-dzidǒ, ma madù ùda kà nà Yèrùsàlemà tó kigò ò, ndirò Yùdeyà tó pbirì ǒ kóró ngari ònǎ. Ndirò, ma madù kòvò átò ìnzǐ ní Pbàyàhúdì tò. Ìndrù tò, ma maránà òvòná rǒ dhu ní, abádhí rākǎ 'ùbhà fìyó nzÉÉngà, 'àdù 'ùgèrè Kàgàwà tò, ndirò abádhí tó mùtsò rākǎ nditè dhu iwà abádhí rùgèrè ì, 'ùbhà fìyó nzÉÉngà. ²¹ Kòní wò dhu-okú dò rò nga ní ndi Pbàyàhúdì álǔ ma Kàgàwà bhà idzangbò ka kákòrò ñ lubhà ǒ rò, 'àdù dhu ònzì ndíni ì oho tí ma. ²² Pbétù, Kàgàwà ódò ndi ngbòdu dhu-okú dò rò ní ndi ma míi nyìkpódu nà rìrà àhù indo nga ò, madù àmbè kàbhà Ídzi Màkǔrù òvò dǒ kpanya kóró alé, nzónzo mà, ádròdrǒ alé màná tò. Músà mà, Kàgàwà bhà ngǔkpà pbànábí màná nùnò ì nònzìya dhu. Ní wò dhu dǒ ma marí isèna atdí dhu mà rǐi mbǎ. ²³ I dhu ní: Krístò rabáya àpbè ràrà àhù pbìndà ɔvè ò, ka ringbèya ndi ndi wemberè tí ùvǔvè alé nzínzi ǒ rò, i dhu ràdù awáwù àbhù Pbàyàhúdì mà, ìnzǐ ní Pbàyàhúdì màná tò.»

Pòlò rǐ ádrùngbǎ kamà Àgìripà àvì rà'ù Yèsù dhu

²⁴ Wò dhu bhèyi Pòlò àwè Pbàyàhúdì arí ndòbhù okúna dò rò dhu dhu-dzidǒ ní ndi ìwalì Féstò akù ɔrùtùna nyú nà, ndàti: «Pòlò, tí àrì dènú rǐi? Wò abho nyú nyi nyózu dhu nídò wà àrì dènú!» ²⁵ Ní Pòlò adù dhu àdu, ndàti: «Ifuta nà àkǎ ádrùngbǎlé, ìmbǎ àrì rǐi dùdú. Pbétù yà ma mùnòna dhu ní obhó dhu nyú, ndirò ndi dhu ní tǐna nà dhu nyú. ²⁶ Ádrùngbǎ kamà Àgìripà nyú nùni wà ndi dhu. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mí dhu àwè kònzǐ, ìmbǎ ùdú ɔdó na. Ma mà'ù dhu iwà kà rùni ì dhu kóró. Obhó tí, ì dhu ónzì nzá ì òdhù ò. ²⁷ Ní ìnyi Ádrùngbǎ kamǎ, nyi nyá'ù tí wà Kàgàwà bhà pbànábí nò dhu? Ma mùni dhu iwà nyi rá'ù ka.» ²⁸ Ní ádrùngbǎ

kamà Àgìripà adù dhu ìvu Pòlò-tšǔ, ndàtì: «Nyì nyòzè tí mǔgèrè ma, mongò mùkrístò tí yà ákě kàsùmì ǒ tí?»
²⁹ Ní Pòlò adù dhu àdu kà tò, ndàtì: «Ìmbǎ àmbènà ì'ì ákě kàsùmì mǎtí, ndírò ábhǒ kàsùmì mǎtí, ní ma mí mìtsò Kàgàwà rǒ, ìnzǐ ní okúnǔ dò rò tí. Pbéù, ma mí mìtsò dùkú kóró, yà ma múnona dhu ìri nyí nyí indo rò, ndíní nyí nyǔgèrè tí nyí nyǒngò ìma bhěyi, ìnzǐ ní kùtsì nyí àdrà-mbí nǐ yà ìma ka kùtsì dhu bhěyi.»

³⁰ Nírò ní ndì ádrùngbǎ kamà Àgìripà mà, lǐwalì Féstò mà, Bèrènikè mà, ndírò kǒkò ányì-dzá ì'ina ngǔkpà ale màna adù ìvǎ 'ìkò ǒrú. ³¹ Ní iri ì ùvò rò, abádhí adù òko 'àmbe òte dǒ nzínziya ǒ, 'àmbe àtìna dǒ: «Yàrí ale ónzì nzá atdí dhu mà yà kàkǎ kosò, ndírò ngǎtsi nǐ kàkǎ kohò okúna dò rò.» ³² Ní, ádrùngbǎ kamà Àgìripà adù àtìna lǐwalì Féstò nǐ: «Ìkòlò ka kàmbènà yàrí ale ìkòlò ìnzá kǒnzì ndì angyangyi ndíní kámá dǒ ádrùngbǎ kamà ǔno tí ndì ànyàna nánǐ.»

27

Pòlò nà ka kówu Rómà tó kigò ò dhu

(Zàb 107.23-31; Ìsa 43.1-2; 2Kò 11.25-26)

¹ Lǐwalì Féstò níitdègu dhu ùdhě mǎ* rǎkǎ mǒwù bàtò ǒ Ìtǎliyà tó pbìrì ò, ní ka kadù Pòlò mà, ùsǒ ka kúsǒ ngǔkpà ale màna núbho Zúlíyò tí kátina atdí ale-fó. Ndi Zúlíyò ní'ì kámá dǒ ádrùngbǎ kamà tò arí kasǔ ònzì pbànowí dǒ atdí ádrùngbǎle. ² Ní mǎ mupò Àdràmìtì tó kigò ǒ atdí bàtò ò, mǒwù atdíkpá Àstarìkò tí kátina atdí ale màna. Ndi ale ní'ì Mǎkèdǒniyà tó pbìrì ǒ atdí kigò, Tèsàlǒnikà tí kátina ǒ ale. Ndi bàtò ní'ì Àziyà tó pbìrì

* ^{27:1} 27.1 Mǎ-tì ní Lukà, yàrí bhǔkù nandí ale, nírà ndùngbò Pòlò mà nzínzi ò dhu (Kas 21.18).

ǒ ibí kifukù ònǎ rúda. ³ Ní tsútsǎ nínganí, mǎ mawù ùvò Sídona tó kifukù ò. Ní ányì, Zúlíyò anzì ídzì dhu nyú Pólò tò, ndùbhà ka rǎrà odhína àndà, ndíní i kà t'ódhína náadù tí kà dzùnà nónzì kà rǎí atdyúya nà dhu-tsí nǎ. ⁴ Sídona rò mǎ mùvò rò, mǎ mari Kipurò tó sòngà-igì dònǎ, awé rǒpili tùm̀bà tí nyìka-kpa rǒ, ràdù àmbé bàtò-tsù àtò dǒ nídhuní. ⁵ Ní mǎ mawù ádrùngbǎ rèrù dǒ Kìlikiyà tó pbìrì mà, Pàfùliyà mànà igì dònǎ, mǒwù ùvò Mirà tí kátina kifukù ò, Lìkiyà tó pbìrì ò. ⁶ Ndi kigò ǒ ní ndì, yà Pólò mà ka kùbhona fóná Zúlíyò, pbànowí tó ádrùngbǎle, náatù Itàliyà tó pbìrì ò rǎrà Àlèsàndùriyà tó kigò ǒ atdí bàtò. Ní wò ádrùngbǎle adù mǎvi mǔpò kà ò.

⁷ Ní mǎ mawù rèrù dǒ, mǔbhi ibí ídho nyú tí, ìnzǎ mǎ món dri rórò. Nírò ní ndì iwà mǎ màbà ábhǒ àpbè nyú rórò, mǎ mawù mǔtò Kìnidò tó kigò-nyìkpa rǒ. Ní, ìnzǎ awé rǎ mǎbhǎ mǎmbé òndri dǒ ányànǎ rò dhu-okú dò rò, mǎ madù mǎnyì mǒwù Krètè tó sòngà tó mùsùngú dònǎ rò, yà ìnzǎ awé rǒpili òbi nà i nǎ rò, mǔdà ndì sòngà tó adzi-rórò, Sàlmónà tí kátina tí. ⁸ Ní mǎ mari òbi nyú tí ndì pbìrì-kutì rǒ, mǎdù òwu ùvò Ídzì kifukù tí kátina atdí kifukù ò. Wò ndì kifukù ìí kyèròkyèrò Làseyà tí kátina kigò-tí.

⁹ Mǎ miwí ábhǒ kàsùmì nyú, mǎ mǒwu abhi nà tí dhu ràdù ìí odú nyú. Ròsè dòtsí, ònyù t'ónyuta-tsù nùtsi ka kí ònǎ kàsùmì náadù ìí iwà ndì ndùdà ró, ndì dhu ràdù dhu ìtè awé arópili atdí dǒ ònǎ kàsùmì rǎkǎ wà. Ní Pólò avò dhu odhína tò, ndàti: ¹⁰ «Àbanzò, yàrí àlě tó abhi ǒ àlě kí àpbè àbà àbà abho nyú. Ndirò, àlě kíwina dhu ní nzì ní yàrí bàtò kèlě ònǎ anò mànà, àlě kí àlě tó ípìrǒnga nyú mà nàpà àlě rìwì átò.» ¹¹ Pbètù, pbànowí tó ádrùngbǎle adù wò bàtò òdì rí ale mà, ndì bàtò tó

ádrùngbǎle mànà-tsǔ dhu kèlě nířì, Pòlò ùnò dhu ìrì ndì ndàmbènà rò. ¹² Kìfukù ǒ ka kóko ádrùngbǎ gírì tó kàsùmì ǒ dhu nířì mbǎ mběyi. Ní ndì dhu-okú dò rò, ábhǒ ale nyú adù dhu à'ù ìndrǔ ròpè abhi 'òwù ányìrǒ rò. Abádhí azè dhu ní, àkākǎ fǐyò nǐ, 'òwù ùvò Fòyìnìkè tó kífukù ò, 'àdù ádrùngbǎ gírì tó kàsùmì ùdà ányìrǒ. Wò ndì Fòyìnìkè nířì Krětè tó sòngà ǒ atdí kífukù, yà ìnzǐ mùsùngú mà, ngòmà nà ndìrò múlayí mà ngòmà nà tí kátina awe nóongónà òpili tùm̀bà tí nyìna-kpa rǒ†.

Àpùpú rǐ Pòlò nà ka kówu ònà Ròmà tó kígò ò bàtò-
ǒnga nùtdyǎ dhu

¹³ Wò dhu-dzidǒ, isó tí r'ò'ò awe náapè ndìvǒ nga mùsùngú dònǎ rò. Ní, bàtò ò ìřì ale náadù dhu àtì àkǎ fǐyó abhi àmbènà àkǎ dhu tí. Nírò ní ndì abádhí ìvǎ nàngà, bàtò ràdù abhi òpè ndàmbe òrì dǒ Krětè tó sòngà-bidǒ. ¹⁴ Pbé̀tù kòmbómbí tí, Hèràkulò tí ka kí ɔvòna ànzì àpùpú náapè ndòpili ɔbi nyú nà Krětè tó sòngà dònǎ rò. ¹⁵ Ní ndì àpùpú náap̀bì bàtò, ndàmbe àrà dǒ nà, ndì bàtò ùlè ka kí rǎrà otùna ǒ dhu ràdù ìřì odù nyú. Nírò ní ndì mǎ madù bàtò ùbhà ùbhà tí ndì awe ràmbe àrà dǒ nà. ¹⁶ Kàwudà tí kátina sòngǎ-ngba-tí mǎ mùdà rò, mǎ mabà ɔbi ádrùngbǎ àp̀bè dzidǒ, mǎlǔ yà olùnǎ rò ka kósò bàtò rǒ ìndrǔ t'ígútá tò ìbhú, mǎdzǐ bàtò ò. ¹⁷ Ní ka mǎ mǐdzǐ bàtò ò dhu-dzidǒ, bàtò ǒ arí kasu ònzì ale náadù dhu dzùnà ònzì rádù imbi nídyì, 'àdù ùkpòrònà bàtò rǒ, 'isò ndì bàtò nǐ rìdzò. Abádhí anzì Libiyà tó p̀bìrì ònǎ rò bàtò rǎtsi Sírti tí kátina ɔɔkpó-gùgù dǒ dhu-ɔdò átò. Ní abádhí adù itsu tó nàngà nídò idha dǒ, ndínǐ bàtò nabhù tí ràmbe àrà dǒ awe rǎrà

† 27:12 27:12 Ngùkpà ale rǐ kàti: mùsùngú mà ngòmà nà ndìrò múlayí mà ngòmà nà dò nga nándà kífukù tí.

dhu bhëyi. Wò dhu bhëyi ní ndi abádhí ùbhà bàtó awε ràmbe àrà dǒ nà ìyò. ¹⁸ Tsútsǎ nínganí, awε ambénà òká nga nǔtdya dǒ atdíídǒ. Ní ndi dhu-okú dò rò, bàtó ǒ arí kasu ònzi ale náadù ànò òpè 'àwà idha ò. ¹⁹ Ní ìbhu ráhu idho ǒ, kòrí ale náapè 'àwà ì arí kasu ònzi nǚ dhu ì nyú tírò idha ò. ²⁰ Ibí idho nyú nùudà ìnzǐ mã rala adyifò-nyìkpó-mbì mà, ndirò alalì nyú mà. Ndi àpùpú adì ndàmbe òpili dǒ atdíídǒ nyú. Ní ndi dhu-okú dò rò, mã ma'u nzá dhu ùgǔ mã rǎrǐ àdù ùgu.

²¹ Mã ní'ì ìnzá mã màpè atdí dhu mà náfǒ lika ò, ràrà àhu ábhǒ idho nyú tí ró. Nírò ní ndi Pòlò ìvà ndi ndidè nzínzika ǒ, ndàti: «Àbanǐnzó, nyǐ nyǐrǐyana gukyè ma múnona fùkù dhu ìnzǐ ale rìvà àlě Krětè tó sòngà ǒ rò, ní kǒkò ì nìnzà dhu námbènà nǚ 'ìnzǎ. Ndirò kǒkò àlě kìwǐ dhu-tsí námbènà nǚ ùwǐ. ²² Pbéù, ma mátina nyǐ nǐ, nyǐ ròtù afíku. Obhó tí, atdí ale mà nzínziku ǒ ní rǐ nǚ pbìndà ìpìrǒnga níwǐ. Àlě kí bàtó kèlě níwǐ. ²³ Obhó tí, indo kúbhingá, yà pbìndà ale tí ma marǐ'ì, ndirò yà ma marǐ'ìna Kàgàwà bhà màlàyikà nǐrà àhu tídú. ²⁴ Ní kàti ma nǐ: «Pòlǒ, nzǒnzi odo! Dhu àkǎ wà nyarà àhu Rómà tó kigò ò, ndínǐ ka kuno tí ànyǎnu kámá dǒ ádrùngbǎ kamà-ònzǐ rò. Ndirò, kònzǐ pbìndà ìdzìnga ǒ Kàgàwà ùbhà wà wò nyǐ nyúbhi màrà ale kóró, ròkò nyìkpóya nà.» ²⁵ Ní ma mátina nyǐ nǐ, nyǐ ròtù afíku! Obhó tí, ma mà'ù wà dhu Kàgàwà rǎrǐ yà idù ndi ndòvò dhu nónzi ònzi. ²⁶ Ndirò, idha rǎrà àlě ìvèvò atdí sòngà-ìgì dǒ.»

²⁷ Atdí kumì dòná ìfo nà rí iku nísě iku ǒ, àpùpú ì'ì ìnè òká nga ùtdyǎ ndi ndi Àdiriyà tí kátina ádrùngbǎ rērù dǒ ró. Ní mbèmbè ndi iku-alikpa ǒ, wò bàtó ǒ arí kasu ònzi ale náadù dhu àtì iwà mã mìndù idha-ìgì-dò dhu tí. ²⁸ Ní abádhí udhè idha tó ádzìnga, 'àdù kòtù

ìbhũ kumì dòná àrùbhù nà mětèrè tí. Bàtó itdègu òndri tđítđó itseta, ní abádhí udhè ka tđítđó, ràdù àhũ óyó kumì dòná àrù nà mětèrè tí. ²⁹ Wò dhu ì àla rò, abádhí adù bàtó rǎrà ndòpbi bhalabhala ró dhu-òdò ònzì. Ní ndi dhu-okú dò rò, abádhí adù ìfò nàngà nùdò idha ò olunǎ rò bàtó tò, 'adù àmbè inga rùbho dhu òdò dđ atdyúya nyú nà. ³⁰ Wò dhu-dzidó, bàtó ó arí kasũ ònzì ale náanzì dhu ndíní ì uwé tí ì, 'òtsè. Ní abádhí ifo igútá tó ibhú bàtó ò rò rèrù ò, 'adù àtìnà: «Mǎ mówu nàngà ùdò idha ò angyinǎ rò bàtó tò.» ³¹ Pbéù, Pòlò adù dhu òvò pbànowí tó ádrùngbǎle mà, pbìndà pbànowí mànà tò, ndàti: «Ìnzì kókò ale apé òko bàtó ò, ní nyí nyí nzǐ ùgu.» ³² Ní ì pbànowí adù igútá tó ibhú-mbí itdì, ràdù ndùbhà rèrù dđ.

³³ Inga òdò ì í rùbho dhu ònanǎ, Pòlò avì kókò ì ífì mànà ale kóró rònyù dhu. Kǎvò dhu abádhí tò, ndàti: «Indo, idho àhũ wà atdí kumì dòná ìfò nà idho tí, yà nyí nyúbhì òko ró ìnzǐ nyǎfó atdí dhu mà likũ ò nǐ. ³⁴ Nírò, ma mìtdè nyí itdè tí matì, nyí rònyũ dhu. Obhó tí, ònyù àkǎnà wà nyónyù, ndíní nyí nyotsi tí obi nǐ, nyùgu. Ndirò nzínzikũ ó, atdí ale mà rǐ nzǐ dònà ró atdí àyí-vé-ngba mà níwǐ.» ³⁵ Wò dhu ndi ndòvò dhu-dzidó, Pòlò adù mùgati idyì, ndàdù ndìtsò Kàgàwà-ró kóró odhína-ònzǐ rò. Kǎdù ndi mùgati-ònga ùkò, ndàdù òpènà ndònyù. ³⁶ Nírò ní ndi kóró ngùkpà ale adù obi òtsì Pòlò ró, 'adù ònyù ònyù átò. ³⁷ Wò ndi bàtó ó mǎ mií kóró óyó miyà àrùbhù kumì dòná azà nà ale tí rò. ³⁸ Ní kóró ale ònyù dhu 'ùlè nǐ àkǎkǎ dhu bhèyi rò, abádhí adù nganù ùgù bàtó ò rò, 'àwà idha ò, ndíní bàtó nabhù tí rò'ò isó.

Bàtó rǐ ndìnzǎ ònà ale ràdù ùgu dhu

³⁹ Inga níitdègu ùbho, ní bàtó ǒ arí kasu ònzi ale uni nzá wò ì óndri tina ò p̀b̀ir̀i. P̀b̀ét̀ù, abád́hí ala dhu ní yà r̀èr̀ù ób̀ì nd̀ì adzi-kpa nzínzi ǒ r̀óng̀a, ɔ̀sɔ̀kpó-gùgù ràd̀ù ì'ì ányìr̀ǒ. Ní abád́hí ad̀ù òzèna dhu ní, àkǎkǎ f̀ỳỳò n̄, 'àbhù bàtó ròtsù ányì. ⁴⁰ Ní nd̀ì dhu-okú d̀ò r̀ò, abád́hí unga nàngà-mb̀ì bàtó r̀ǒr̀ò, 'ad̀ù ì nàngà ùbhà ròsù idha ò. Ndirò wò nd̀ì kàsùm̀ì ǒ tí, abád́hí unga ngayì-mb̀ì, 'ìsò d̀òl̀òd̀òl̀ò. Wò dhu-dzid̀ǒ, abád́hí usò awe àtò arí íhù mber̀ù-ba, nd̀ín̄í awe ad̀ù tí bàtó òp̀b̀ì r̀óná, ndàrà nà ɔ̀sɔ̀kpó-gùgù d̀ò. ⁴¹ P̀b̀ét̀ù, bàtó ad̀ù àrà àtsi ɔ̀sɔ̀kpó-gùgù d̀ò. Ní abád́hí ad̀ù bàtó ùbhà ányìr̀ǒ àtsi, ondina-kpa ràf̀ǒ nd̀ì, ròtsù ɔ̀sɔ̀kpó ò, ìnz̄ì ngb̀óna r̀àmbe nd̀ùya d̀ǒ r̀ó. Ndirò, mùkurà-òb̀ì náad̀ù nd̀ì bàtó r̀ǒ olunà nga ùgòlò r̀ìnza nd̀ì.

⁴² Wò nd̀ì kàsùm̀ì ǒ, p̀b̀ànówí anzì dhu nd̀ín̄í ì ɔ̀kye tí ùsò ka kúsò ale, akye yarà nonzina 'ad̀ù òtse n̄. ⁴³ P̀b̀ét̀ù, ì p̀b̀ànówí d̀ǒ ádr̀ùngb̀àle azè dhu ní nd̀ìg̀ù Pòlò. Ní kád̀ù ì p̀b̀ànówí ìsò ìnz̄ì wò ì ír̀èna dhu nonzi tí. Ndirò, kád̀ù dhu òvò bàtó ǒ r̀í'ì ale t̀ò, nd̀ín̄í yarà t̀'ónzita ǹúni abád́hí nzínzi ǒ ale ǹúubé tí ì angyi idha ò, 'ad̀ù yarà ònzì 'ùvò nd̀ì idha ò r̀ò. ⁴⁴ Ndirò, kád̀ù dhu òvò yà ìnzà yarà t̀'ónzita ǹúni ale-tsi t̀ò r̀ònzì yarà bháwù d̀ǒ, ndirò yà ì nùgolo bàtó r̀ǒ r̀ò dhu àpàkálá d̀ǒ, 'ùvò átò idha ò r̀ò. Wò dhu bhèyi ní nd̀ì m̄a muvò kóró ádr̀ùngb̀à r̀èr̀ù ò r̀ò, ìnz̄ì m̄ve.

28

*Mèlità tó sòngà ǒ bhà r̄ Pòlò mà nákò dhu
(Màt 8.14-16; Luk 10.19; Kas 14.11-12; Èbr 13.2)*

¹ Wò dhu bhèyi m̄a mùgu idha ǒ r̀ò dhu-dzid̀ǒ ní nd̀ì ka kád̀ù dhu òvò f̀àkà kati yà m̄a m̄í'ì òná sòngà-òvò ràr̄ Mèlità. ² Wò nd̀ì sòngà ǒ bhà níitè f̀àkà ídzìnga ní yà

ìnzǐ kóró ale aróznzina ídzinga. Abádhí utó ádrùngbǎ kàzú-yà-ba nyú fákà, igye rǒgye, ndi dhu ràdù giri ìbhò dhu-okú dǒ rǒ. Ní abádhí adù tsùka àndu kóró ndi kàzù-tsùná. ³ Nírò ní ndi Pólò iwà ndi ndàrà ákálì-nzo àndu, ndìrà nà okùna dǒ, ndìpà kàzù ò. Ní kàzù ìgbé róná ámvò tó osu náahù wò ákálì ò rǒ, ndàpèlè ndi Pólò-otsù-rǒ. ⁴ Wò pbanga ǒ bhà itdègu osu àlǎ Pólò-otsù-rǒ róbhèlè ró, ní abádhí adù ote òpè nzínziya ǒ, 'àmbe àtìna dǒ: «Obhó nyú, yàrí ale ní ìndrù òkye arí ale. Ádhu nǐ? Kògù idha ǒ rǒ ìnzǐ ndòvè, ní Kàgàwà bhà làmí nózè nzà kà ràdì nyìkpóna nà!» ⁵ Pbéù, Pólò adù otsùna-ǒnga kèlè níyà, osu ràdù ìtsì kàzù ò, ìnzǐ Pólò ràdù atdí nzèrè dhu mà nínè. ⁶ Ìndrù ambénà Pólò òdò dǒ, ndìní ì ala tí iwà otsùna òpè ró, ndìrò ngàtsi nǐ iwà ìtsì ndòvè ró. Pbéù, abádhí adò nga ádzíta nyú, ìnzǐ 'adù atdí nzèrè dhu mà àlǎ Pólò-rǒ ndi nònzì ró. Nírò ní ndi abádhí adù fíyó irèta ùgèrè, 'àmbe àtìna dǒ: «Yàrí ale ní mǔngǔ-ngba nyú!»

⁷ Wò dhu rǐ ndònzì rórò, Mèlità tó sòngà ǒ ádrùngbǎlè bhà pbanga ní'ì inè kyèròkyèrò. Ndi ale-ovò ní'ì Pùbliyò. Ní àbadhi akò mà àzè nyú nà, ndàdù mǎbhù mǔnzì ìbhù idho pbi idzá odhína nyú bhèyi. ⁸ Ndi Pùbliyò t'ábanà ní'ì andi àlù ndi, ndàdù àmbe àyi dǒ ara-dǒ ró. Kǎmbénà àndi dǒ, kàzù rùtò ndi atdídǒ òna nǎ, ndìrò ndàdù àmbe afali òpì dǒ. Ní Pólò atsù ndàhù kàndà. Kǎdù ndìtsò kà-dǒ otsùna ndi ndùlì kà-dǒ rórò, wò dhu ràdù kàbhù rògù dòtsí. ⁹ Mèlità tó sòngà ǒ andi nà ngùkpà ale níwú átò Pólò-ti'ò, àbadhi ràdù ì nígu. ¹⁰ Ní ìndrù ifu mà ábhò otu nyú ǒ. Ndirò abhi òpè mà mí rò, abádhí adù abhi tò mà mí atdyúya òho kóró dhu núbho fákà.

Polò mà rōwu ùvò Rōmà tó kigò ò dhu
(*Kas 23.11; Rōm 1.9-15; 15.29*)

¹¹ Ìbhù àbì mà mōnzì Mèlità dhu-dzidò, mà madù òwu Àlèsàndùriyà tí kátina kigò ò bàtó ò. Ndi bàtó-òvò níì: «Ozo tí ka kódhì mǎngǔ-nzo». Ní ka kalù ka rìdè Mèlità ádrùngbǎ gírì tó kàsùmì ò. ¹² Mèlità rò mà mùvò bàtó ò rò, mà mawù ùvò Sìràkusè tí kátina kigò ò kifukù ò, màdù Ìbhù idho nónzì ányìrò. ¹³ Ndi kifukù ò rò mà mùvò rò, mà mawù idha-igì dònǎ, mōwù ùvò Règiyò tí kátina kigò ò kifukù ò. Ní tsútsǎ nínganí mà mòpè abhi rò, mùsùngù dònǎ rò rírà awé náapè ndòpilì. Ní óyò idho ò, mà madù òwu ùvò Pùtèoli tí kátina kigò ò kifukù ò. ¹⁴ Ndi kigò ò, mà matù iwà Yèsù ná'ù ale. Ní abádhí adù mōnzì ndínì mà mōnzì tí atdí yengè ì mànà. Nírò ní ndi mà madù òwu Rōmà tó kigò ò. ¹⁵ Ndi kigò ò Yèsù ná'ù ale nítdègu mà mìwù dhu ìrì, ní abádhí adù ìwu mǒdò Àpiyò tí kátina kòbì ò rò. Ndirò ngǔkpà ale-tsí náadù ìwu mǒdò Olo tó Ìbhù ídza-tí rò. Ní Polò nítdègu abádhí àlà, ní kádù òtsò àbhù Kàgàwà tò, afína ràdù òbì òtsì. ¹⁶ Ní Rōmà tó kigò ò mà mòwù ùvò rò, ka kadù Polò àvi ràrà òdhò rò atdíró yà ndì ndùbho dóna idza ò, atdí mùnowì kèlè ràdù àmbè ngbóna òdò dǒ.

Polò rǐ Kàgàwà bhà Idzi dǒ màkǔrù núnò
Rōmà tó kigò ò Pbàyàhúdí tò dhu

(*Ìsa 49.5-6; Rōm 11.1-11; Èfe 6.19-20; Kòl 1.24-29*)

¹⁷ Ìbhù idho ndì ndònzì Rōmà tó kigò ò dhu-dzidò, Polò unzi Pbàyàhúdí tó ádròdrò ale rìwù tina ò. Ní abádhí àndu ì rò, Polò adù dhu òvò abádhí tò, ndàtì: «Àbanǎnzó, mà mōnzì nzá atdí nzéfe dhu mà àlè t'ále rǒ, ndirò àlè t'ábhúna tó màndù rǒ. Pbétù ka kálù ma Yèrùsàlemà tó kigò ò, kadù mabhù Pbarómá-fó, ràdù

mosò. ¹⁸ Ní tsùdú ì òngù dhu dhu-dzidǒ, abádhí ózè ìkòlò ma inzà ì àla yà ima nóhò ka kádù dóná atdí afátá mà nídhuní. ¹⁹ Pbéù, Pbayàhúdí ádù nzá kǒkò ale ùnò dhu ná'ù. Ní ma mádù dhu àla dhu rākǎ monzi kámá dǒ ádrùngbǎ kamà, ndíní ànyádu nuno tí. Ndirò, pbàkà irèta ní'ì nzí móbhù pbàkà pbìrì ǒ bhà. ²⁰ Kòñ wò dhu-okú dǒ rò nga ní ndi, ma mòzè mala nyí, madù dhu òvò fùkù nǐ. Obhó tí, ma mí'ì yàrí imbi ò yà Pbàìsráyélí arí atdyúna òho 'àla ale-okú dǒ rò.»

²¹ Ní, kǒkò Pbayàhúdí tó ádròdrǒ ale adù dhu òvò Pòlò tò 'àti: «Yùdeyà tó pbìrì ò rò mà mákò nzá pbùkù dhu dǒ rǒte atdí bhàruwà mà. Ndirò, àlě t'ádóna nzínzi ǒ rò, atdí ale mà nírà nzá atdí nzére dhu mà náwe dùnú fàkà. ²² Pbéù, mà mòzè mírì nyí nyú nyí nyáwéna pbùkù irèta. Obhó tí, mà mùni dhu ní kóró ngari ònǎ ìndrù rǐ nzére dhu àwě nyí nyarí'ì ònǎ sòmà dǒ dhu.»

²³ Wò dhu-dzidǒ, kǒkò ádròdrǒ ale adù idho òkò, ndíní ì otú tí ì ònǎ Pòlò nà kǎròdhò ró. Ní ndi idho àkǎ rò, ábhǒ ale nyú náadù iwu, 'iwù Pòlò òtù ányìrǒ. Ní Pòlò apè ǒte ì ale tò, ròpè ndi kútsingá nga ò rò, rǎrà àhu pbítsònga nga ò. Àbadhi ambénà dhu àwe dǒ abádhí tò òrù-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dǒ. Ndirò kǎnè dhu ndíní kǒkò ale náa'u tí Yèsù, yà abádhí tò ndi ndáwéna Músà bhà Hyátá ò ka kándí ǒte mà, Kàgàwà bhà pbànábí tó bhùkù ò ka kándí ǒte mànà-otù ǒ. ²⁴ Abádhí nzínzi ǒ atdídhená ale náa'u Pòlò rùnona dhu, pbéù ngùkpà-tsí náadù nzá kà'ù. ²⁵ Wò dhu bhèyi ní ndi abádhí iri nzá ì nzínziya ǒ. Ní abádhí rǐ dhu ònzí ì adù tí ì rò, Pòlò adù dhu òvò tdítǒ abádhí tò, ndàti: «Kàgàwà bhà ìlǐlǎ-Alafí núnno obhó dhu nyú yà abhùku tò kǎvò dhu Kàgàwà bhà nabi Ìsayà-otù ǒ rò!

²⁶ Kǎti Ìsayà nǐ kà rǎra kǒkò ale-ti'ò, ndàdù dhu òvò fǐyò,

ndàti: Kàgàwà rătina:

«Nyĩ nyĩ inga nĩri ìri mběyi nyú, pbétù ìnzĩ yà nyĩ nyĩrì
dhu ràdù dũkũ àlũ akèkpá màtí.

Nyĩ nyĩ inga nándà àndà mběyi nyú, pbetù ìnzĩ nyädù
atdí dhu mà nála.

²⁷ Obhó tí, atdí dhu mà náarí nzĩ kàrí alɛ-afí-ngbò
núbèlè.

Abádhí nũrĩ bĩa,

ndirò abádhí núpbi nyìkpóya,

akye ì alana nga nĩ,

akye ì irina nga nĩ,

ndirò akye dhu alúna dòya,

'adù 'ùgèrè 'ùbhà fiyó nzérɛnga,

madù ì nígu nĩ.»»

²⁸ Pòlò adù ɔɛ ùtsà, ndàti: «Dhu àkã nyũni dhu ní,
Kàgàwà rívì wò ògù tó ɔɛ ìnzĩ ní Pbàyàhúdí tò. Ní ì
ìnzĩ ní Pbàyàhúdí rĩ ndi ɔɛ nĩri ìri.» [²⁹ Pòlò itdègu
wò dhu ùncò, ní Pbàyàhúdí adù 'ivà 'òwù atdíđ ì 'í 'àgò
nzínziya ǒ rórò.]

³⁰ Pòlò anzì óyǒ atò nyú wò dóna ndì ndubhò ndòngò
òdhò òná idza ǒ. Ndirò, kǒngónà yà ndàndà iwũ kóró
alɛ àkò ányidzá rò. ³¹ Ndirò, àbadhi aránà òrù-akpà ǒ
Ádrùngbã kamà Kàgàwà bhà Idzi tó màkũrũ nũnò rǒ
ìndrũ tò, ndàdù dhu núdhe abádhí tò Ádrùngbãlɛ Yèsù
Krístò dǒ, ìmbã òná ɔdó na, ndirò ìmbã tsùna nùtò rí
dhu rĩ rórò.

Ungbòta-ጋwá Tá Bhǔkù

Ndrǔna: Ungbòta-ጋwá Tá Bhǔkù New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndrǔna (Ngiti)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 30 Dec 2021 from source files dated 30 Nov 2021

abb6c630-aaf1-5647-8172-605215e8fe12